

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร และเพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามประเด็นเนื้อหาของการวิจัย โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการจัดเวทีสนทนาสัญจร การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์พูดคุยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการและการการจดบันทึกต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. บริบททั่วไปของตำบลป่าสัก
2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร
  - 2.1. การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนในการทำงานวิจัย
  - 2.2. การค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
  - 2.3. การจัดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนโดยจัดเวทีสัญจร
    - การฝึกฝนจัดประชุมสัญจรแต่ละหมู่บ้าน
    - การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีแต่ละหมู่บ้าน
  - 2.4. การประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก
  - 2.5. การสรุปบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและตัวบ่งชี้พัฒนาการ
3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร

ในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

1. บริบททั่วไปของตำบลป่าสัก

ตำบลป่าสัก ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ประกอบไปด้วย 18 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสันคะยอม บ้านหนองบัว บ้านป่าดิงงาม บ้านหลุก บ้านหนองปลาขอ บ้านสันป่าสัก บ้านน้ำพุ บ้านห้วยม้าโค้ง บ้านกอเปา บ้านหนองหลุม บ้านหนองท่า บ้านสันหลวง บ้านหนองซิว บ้านหนองไซ บ้านน้ำบ่อเหล็ก บ้านทรายทอง บ้านใหม่ และบ้านใหม่จตุจักร

ประวัติความเป็นมาและรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

ตำบลป่าสักนั้นแต่เดิมเป็นพื้นที่ที่มีการปลูกต้นสักและมีป่าสักอยู่จำนวนมาก คนสมัยโบราณจึงได้ตั้งชื่อให้ตำบลนี้ว่า ตำบลป่าสัก และเรียกติดปากกันนับแต่นั้นมา ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2469 ได้มีการยุบตำบลป่าสักรวมกับตำบลเวียงของ โดยมีนายแก้ว กันทะวงส์วาน เป็นกำนันและอยู่ในความปกครองของตำบลเวียงของมาประมาณ 3 ปี ภายหลังได้แยกออกมาเป็นตำบลป่าสักอีกครั้ง โดยมีกำนันชื่อ นายปิ่น สุทธิกุล ซึ่งเป็นกำนันคนแรกของตำบลป่าสัก การเข้ามาก่อตั้งถิ่นฐานของราษฎรในตำบลนี้ มาจากพื้นที่ใกล้เคียงพอจะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพูดภาษาคำเมือง และกลุ่มพูดภาษาของ ได้แก่ หมู่ที่ 1, หมู่ที่ 3, หมู่ที่ 4, หมู่ที่ 6, หมู่ที่ 8, หมู่ที่ 14, หมู่ที่ 15, และหมู่ที่ 16 การตั้งบ้านเรือนจะเป็นแบบกระจุกใกล้ ๆ กัน

ตำบลป่าสักตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของ ที่ว่าการอำเภอเมืองลำพูน ระยะทางห่างที่ว่าการอำเภอประมาณ 5 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลเวียงของและตำบลบ้านกลาง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลเหมืองจี้
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลศรีบัวบาน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองหนาม

เส้นทางคมนาคม

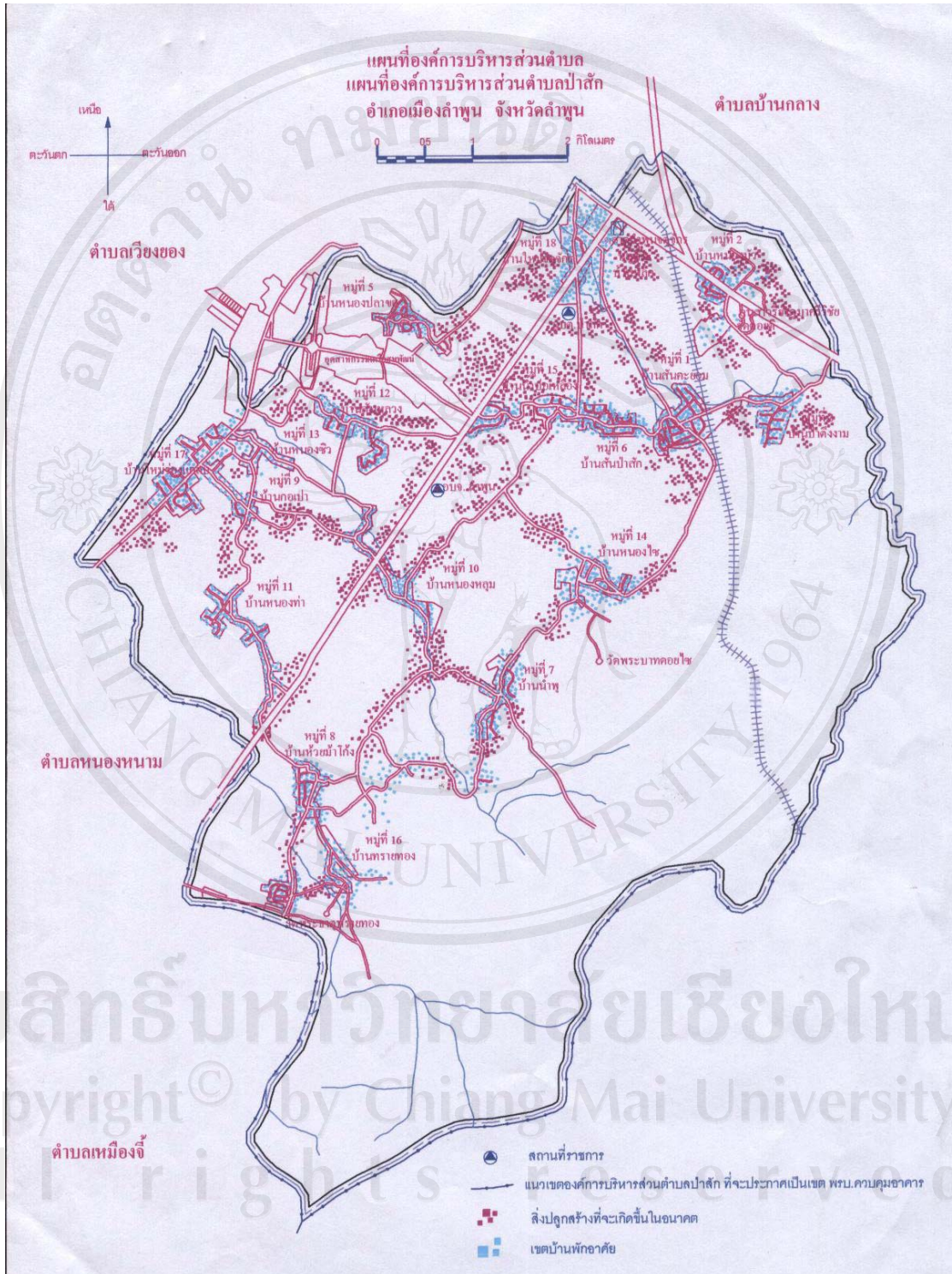
มีทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัดและทางรถไฟผ่านแนวเขตตำบล มีถนนลาดยางและถนนคอนกรีตเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน สามารถเดินทางได้สะดวก เส้นทางที่สำคัญ ได้แก่

เส้นทางที่ 1 ถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ เชียงใหม่ – ลำปาง ผ่านหมู่ที่ 2

เส้นทางที่ 2 ถนนเชื่อมต่อจากถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ เชียงใหม่ – ลำปาง เข้าในเมืองลำพูน ระยะทาง 6 กิโลเมตร ผ่านหมู่ที่ 4

เส้นทางที่ 3 ถนนรอบเมืองดอยติ – ป่าซาง ระยะทาง 20 กิโลเมตร ผ่านหมู่ที่ 4, หมู่ที่ 8, หมู่ที่ 10, หมู่ที่ 11, หมู่ที่ 13, และ หมู่ที่ 15 ทางรถไฟ เส้นทางเชียงใหม่ – กรุงเทพฯ 3, 4, 6

แผนที่ 1 แผนที่ตำบลป่าสัก

จำนวนประชากรและครัวเรือน

มีจำนวนประชากรรวม 10,951 คน แยกเป็นชาย 5,321 คน หญิง 5,630 คน มีครัวเรือนทั้งหมด 4,021 ครัวเรือน และได้แยกเป็น

1. เกษตรกร	1,328	ครัวเรือน หรือร้อยละ	33
2. รับจ้างทั่วไป	1,700	ครัวเรือน หรือร้อยละ	42
3. ค้าขาย	643	ครัวเรือน หรือร้อยละ	16
4. รับราชการ	350	ครัวเรือน หรือร้อยละ	9

ตารางที่ 3 จำนวนประชากรและครัวเรือนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน		จำนวนประชากร		
		ทั้งหมด	เกษตรกร	ชาย	หญิง	รวม
1	สันคะยอม	267	159	422	492	914
2	หนองบัว	275	41	311	322	633
3	ป่าดิงงาม	97	54	119	115	234
4	บ้านหลุก	652	35	443	504	947
5	หนองปลาขอ	118	51	161	186	347
6	สันป่าสัก	353	163	552	598	1,150
7	น้ำพุ	234	76	356	377	733
8	ห้วยม้าโค้ง	207	87	269	315	584
9	กอเปา	165	85	282	310	592
10	หนองหลุม	157	20	240	241	481
11	หนองท่า	180	92	306	277	583
12	สันหลวง	107	47	146	168	314
13	หนองชีว	202	90	304	315	619
14	หนองไซ	217	85	344	333	677
15	น้ำบ่อเหล็ก	275	33	223	223	446
16	ทรายทอง	156	93	256	264	520
17	บ้านใหม่ร่องเกลบ	182	109	328	316	644
18	ใหม่จตุจักร	177	8	259	274	533
รวม		4,021	1,328	5,321	5,630	10,951

ที่มา : เอกสารแนวทางการพัฒนาการเกษตรตำบลป่าสัก กรมส่งเสริม ปี 2547

ตารางที่ 4 จำนวนประชากรเด็กและเยาวชนป่าสัก ปี 2549

หมู่	ชื่อหมู่บ้าน	10-14		15-19		20-24	
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
1	สันคะยอม	31	40	22	30	27	42
2	หนองบัว	8	12	13	16	11	16
3	ป่าดิ่งงาม	6	10	9	8	10	8
4	หลุก	31	30	33	27	21	28
5	หนองปลาขอ	14	8	18	9	10	12
6	สันป่าสัก	46	34	50	24	27	46
7	น้ำพุ	23	14	17	24	23	29
8	ห้วยม้าโค้ง	23	24	21	17	18	26
9	กอเปา	18	20	16	21	15	19
10	หนองหลุม	20	18	18	18	17	24
11	หนองท่า	22	10	21	17	21	18
12	สันหลวง	11	5	14	10	5	19
13	หนองซิว	20	18	34	21	12	26
14	หนองไซ	25	25	42	22	25	29
15	น้ำบ่อเหลือง	15	15	17	8	17	17
16	ทรายทอง	23	18	19	19	15	20
17	ใหม่ร่องแกลบ	23	21	22	18	29	24
18	ใหม่จตุจักร	23	14	17	8	15	11
รวม		382	336	403	317	318	414

ที่มา : ข้อมูลประชากรกลางปี 2549 ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2549

การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหนึ่งของเกษตรกร ในอดีตเกษตรกรเลี้ยงวัว ควายไว้ไถนา เลี้ยงไก่ เป็ด สุกร ไว้บริโภคเป็นหลัก นอกจากการปลูกพืชคือข้าว หลังการเก็บเกี่ยว พื้นที่ว่างมีการปลูกพืชอื่นตาม จึงใช้เป็นแหล่งเลี้ยงโคได้ตลอดปี สัตว์เลี้ยงอีกชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญในปัจจุบัน

นับวันจะมีผู้เลี้ยงเพิ่มขึ้นคือ สุกร โดยมีสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกรเชียงใหม่-ลำพูน ให้การสนับสนุนและส่งเสริม มีข้อมูลปศุสัตว์ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 การเลี้ยงปศุสัตว์ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	โคเนื้อ		กระบือ		สุกร	
		ตัว	ราย	ตัว	ราย	ตัว	ราย
1	สันคะยอม	90	12	4	1	3,305	17
2	หนองบัว	35	8	-	-	-	-
3	ป่าดิงงาม	91	10	-	-	40	1
4	หลุก	-	-	-	-	-	-
5	หนองปลาขอ	-	-	-	-	-	-
6	สันป่าสัก	18	1	-	-	1,202	9
7	น้ำพุ	524	24	9	1	48	3
8	ห้วยม้าโค้ง	82	9	-	-	-	-
9	กอเปา	23	7	-	-	-	-
10	หนองหลุม	12	2	-	-	-	-
11	หนองท่า	36	6	-	-	-	-
12	สันหลวง	39	8	-	-	-	-
13	หนองซิว	9	4	-	-	2	1
14	หนองไซ	111	18	3	1	561	7
15	น้ำบ่อเหล็ก	4	1	-	-	-	-
16	ทรายทอง	122	15	-	-	-	-
17	ใหม่	77	15	-	-	-	-
18	ใหม่จตุจักร	-	-	-	-	-	-
รวม		1,273	140	16	3	4,976	38

ที่มา : เอกสารแนวทางการพัฒนาการเกษตร ตำบลป่าสัก กรมส่งเสริม ปี 2547

สภาพการผลิต

การประกอบอาชีพของเกษตรกร ได้แก่ การทำนาปลูกข้าวในฤดูฝน การทำสวนลำไย มะม่วง ซึ่งเกษตรกรมีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์มายาวนาน มีการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ

ได้แก่ สุกกร และโคพื้นเมือง การเลี้ยงสัตว์น้ำ เกษตรกรเลี้ยงกันไม่มากนัก ถึงแม้ในพื้นที่ตำบลนี้จะมีสระน้ำจำนวนมาก แต่จะใช้สำหรับเก็บน้ำเพื่อใช้ในการทำนา อย่างไรก็ตาม เนื่องจากมีสถานีประมงน้ำจืดตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบล ในอนาคตคงมีการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์น้ำอื่นกันมากขึ้น ปัจจุบันมีผู้เลี้ยงปลาถิ่นพื้น 22 ครัวเรือน พื้นที่ 6 ไร่ การทำการเกษตรของเกษตรกรส่วนใหญ่จะทำมากกว่า 1 กิจกรรม ซึ่งการทำการเกษตรในสมัยก่อนใช้แรงงานสัตว์ในการทำนา คือ วัว ควาย ไถนา ปัจจุบันได้ใช้รถไถนาเดินตามหรือรถแทรกเตอร์แทน เนื่องจากความสะดวกและความรวดเร็ว เพื่อพัฒนาการผลิตให้ได้ทั้งการผลิตและปริมาณ สำหรับเกษตรกรในพื้นที่ตำบลนี้ ให้ความสำคัญในการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้กับกิจกรรมของตนเอง เช่น การใช้พันธุ์ดี การปฏิบัติดูแลรักษา การใช้สารเคมีให้ถูกต้องและปลอดภัย เป็นต้น

ตารางที่ 6 ปฏิทินกิจกรรมในการดูแลปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์

กิจกรรม	ม.ค	ก.พ	มี.ค	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย	ต.ค	พ.ย	ธ.ค
การเกษตร												
ข้าวนาปี	↔					←						→
ลำไย	←											→
มะม่วง	←											→
การเลี้ยงโค	←											→
การเลี้ยงสุกร	←											→
การเลี้ยงปลา	←											→

ที่มา : เอกสารแนวทางการพัฒนาการเกษตร ตำบลป่าสัก กรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2547

ขนาดการถือครองที่ดิน

ในอดีต พื้นที่ทำนาต่อครัวเรือนจะน้อยกว่ายุคการทำนาเพื่อขายข้าว เนื่องจากชาวบ้านได้เพิ่มที่นาโดยการขยายเข้าไปในเขตชายเขา แต่ในปัจจุบันพื้นที่ปลูกข้าวลดลง เนื่องจากเกษตรกรขายให้นายทุนนอกพื้นที่ นำไปทำประโยชน์ด้านธุรกิจ ประกอบกับเกษตรกรบางส่วนหันไปประกอบอาชีพด้านอื่น ทั้งพื้นที่เป็นนาร้าง พื้นที่ทำการเกษตรมีเอกสารสิทธิ์และเกือบทั้งหมดประมาณร้อยละ 97 เกษตรกรผู้ผลิตจะเป็นเจ้าของที่ดินเอง เนื่องจากการเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรจะไม่คุ้มกับการลงทุน การถือครองที่ดิน ในกลุ่มครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกร โดยเฉลี่ยครัวเรือนละ 7 ไร่ ข้อมูลดังตารางที่ 7 ต่อไปนี้

ตารางที่ 7 ข้อมูลพื้นที่ถือครองทำการเกษตร

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	พื้นที่นาปลูกข้าว		พื้นที่สวนลำไย		พื้นที่สวนมะม่วง		รวม (ไร่)
		ไร่	ราย	ไร่	ราย	ไร่	ราย	
1	สันคะยอม	648	119	348	115	-	-	996
2	หนองบัว	73	14	42	24	-	-	112
3	ป่าดิงงาม	90	24	161	47	11	2	262
4	หลุก	60	7	102	33	4	2	166
5	หนองปลาขอ	256	39	36	22	-	-	292
6	สันป่าสัก	744	122	218	91	-	-	962
7	น้ำพุ	364	64	87	36	-	-	451
8	ห้วยม้าโค้ง	537	71	74	26	-	-	611
9	กอเปา	402	72	51	14	-	-	453
10	หนองหลุม	118	15	79	15	-	-	197
11	หนองท่า	281	49	424	74	6	1	711
12	สันหลวง	191	30	30	16	2	2	223
13	หนองซิว	415	81	23	9	5	1	443
14	หนองไซ	230	35	207	68	3	1	430
15	น้ำบ่อเหลือง	195	19	35	10	-	-	230
16	ทรายทอง	482	77	120	34	-	-	602
17	ใหม่	767	105	2	2	-	-	769
18	ใหม่จตุจักร	-	-	48	6	-	-	48
รวม		5,843	943	2,087	642	31	9	7,961

ที่มา : รายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1 โครงการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกร

ผู้ทำนา ตำบลป่าสัก

แหล่งน้ำที่สำคัญเพื่อการเกษตรในฤดูฝน

ตำบลแห่งป่าสักตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อาศัยน้ำฝน จะมีน้ำเพียงบางส่วนของพื้นที่ได้รับน้ำจากแหล่งอื่น ๆ เพิ่มเติมจากน้ำฝน ได้แก่

ลำน้ำแม่สาร ได้จากอ่างเก็บน้ำแม่สาร ตำบลศรีบัวบาน โดยจะมีการระบายน้ำไว้ในฤดูฝนเป็นช่วง ๆ เพื่อใช้ในพื้นที่ปลูกข้าวของหมู่ที่ 1 ถึงหมู่ที่ 7 และ หมู่ที่ 14 รวมจำนวน 8 หมู่บ้าน ส่วน

ใหญ่ฤดูแล้งถ้าปริมาณน้ำในอ่างยังมีเหลืออีกมากก็อาจจะระบายน้ำให้บ้างเพื่อช่วยเกษตรกรที่มีสวนไม้ผลและพืชผักปลูกอยู่ตามแนวลำน้ำ พื้นที่รับน้ำจากแหล่งน้ำจำนวน 3,040 ไร่

น้ำแม่ทา แหล่งต้นน้ำจากคอยขุนทา อำเภอแม่ทา ไหลผ่านตำบลเหมืองจี้ และตำบลบ้านแป้น ในปีที่มีฝนตกมากและระดับน้ำในแม่น้ำสูงพอ ก็จะไหลเข้าสู่ลำเหมืองต่าง ๆ เริ่มที่หมู่ที่ 4 ต.หนองหนาม ผ่านหมู่ที่ 16 ต.ป่าสัก ไปที่หมู่ที่ 9, 10, 11, 12, 13 ปัจจุบันใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำนี้ได้น้อยลงไปเนื่องจาก ลำเหมืองต้นเงิน สภาพภูมิประเทศได้เปลี่ยนไป เส้นทางน้ำเดิมใช้การได้ไม่ดี พื้นที่รับน้ำ 1,000 ไร่

ลำห้วยไฟ แหล่งต้นน้ำจากป่าไม้และภูเขาทางทิศใต้ของตำบล ปีที่มีฝนตกสม่ำเสมอในฤดูฝน น้ำในลำห้วยจะมีต่อเนื่อง ใช้ในพื้นที่ปลูกข้าวของหมู่ที่ 8 , 7 และบางส่วนของหมู่ที่ 10 พื้นที่รับน้ำจากแหล่งนี้ประมาณ 800 ไร่

ศาสนา และพิธีกรรม

ประชากรในตำบลนับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดจำนวน 16 แห่ง ชุมชนในคิด หมู่บ้านกับวัดมีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้น เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ในวันสำคัญทางศาสนา การทำบุญต่าง ๆ ตามเดือนประเพณีที่สืบทอดกันมาจากรบรรพบุรุษ เช่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำนา อาทิ พิธีสู่วัวควาย การไหว้พระแม่โพสพ การสู่วัวควายและการตาลข้าวใหม่ เป็นต้น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง และประเพณีอีกหลาย ๆ อย่าง ตลอดจนพิธีกรรม เช่น การตั้งศาลพ่อบ้านของแต่ละหมู่บ้าน เพราะเชื่อว่าจะช่วยปกป้องรักษาหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข อย่างไรก็ตามในปัจจุบันพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนาลดลง เพราะคนรุ่นใหม่ไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เด็กและเยาวชนจากบางครอบครัวที่ทำนา อาจจะมีโอกาสได้เรียนรู้บ้าง

การศึกษา

ในอดีตมีแต่เด็กผู้ชายที่ได้เรียนหนังสือ เพราะได้เป็นเด็กวัดและเมื่อจบป.4 ที่โรงเรียนวัดต้นป่าสักก็บวชเป็นสามเณร และเรียนต่อที่โรงเรียนเมธีวุฒิกิจการ ส่วนเด็กผู้หญิงส่วนมากจะจบเพียง ป.4 และออกมาช่วยพ่อแม่ทำนา และเมื่อมีโรงงานยาสูบและเกิดนิคมอุตสาหกรรมก็ย้ายไปอยู่ในโรงงาน ปัจจุบันการศึกษาของประชากรส่วนใหญ่ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ จบการศึกษาภาคบังคับคือ ป.4 และ ป.6 และประมาณ 15 เปอร์เซ็นต์ จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 การศึกษาของประชากรที่สูงกว่าภาคบังคับจะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่เห็นความสำคัญและมีความพร้อมในด้านเศรษฐกิจที่จะส่งเสริมบุตรหลานให้มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นสำหรับสถานศึกษาในตำบล มีโรงเรียนประถมศึกษา 8 แห่งและโรงเรียนมัธยมศึกษา 2 แห่ง

1.1 การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตำบลป่าสัก

ในอดีตตำบลป่าสักมีความอุดมสมบูรณ์ทำให้คนในชุมชนมีวิถีการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนมากกว่าเพื่อการค้า มีการทำนาเป็นหลัก วิถีการทำนายังอาศัยแรงงานคน แรงงานสัตว์ ใช้เครื่องมือและวิธีการง่าย ๆ เป็นการผลิตแบบพึ่งตนเอง เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา กระแสการผลิตแบบทุนนิยมได้เข้ามาในชุมชน สมาชิกในชุมชนเริ่มทำการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการตลาดภายนอกมากขึ้น สินค้าที่ผลิตเปลี่ยนรูปแบบตามมาตรฐานที่กำหนดจากตลาดมากขึ้น การตลาดจากการแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชน เปลี่ยนเป็นการซื้อขายด้วยเงินสด เกิดขึ้นมาก ช่วง พ.ศ. 2530 – 2535 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนอันเนื่องมาจากมีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมลำพูนขึ้นในตำบลบ้านกลางห่างจากตำบลป่าสัก 6 กิโลเมตร ชาวบ้านวัยแรงงานเริ่มไปเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมทั้งในนิคมอุตสาหกรรมและเครื่องสหพัฒน์ในตำบลป่าสักเอง มีนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินอย่างแพร่หลาย เพื่อสร้างร้านอาหารสถานบันเทิงต่าง ๆ รวมทั้งหอพัก และบ้านจัดสรร เมื่อที่ดินมีราคาแพงชาวบ้านหลายครอบครัวที่มีที่นาที่สวน ต่างขายที่ดินทำกินดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มทำอาชีพเกษตรกรไม่มีที่ดินทำกิน หรือที่มีไม่เพียงพอหากต้องการทำการเกษตรจึงขอเช่าจากนายทุนในราคาที่สูง จึงเป็นปัจจัยให้ชาวบ้านละทิ้งอาชีพทางการเกษตรไปสู่อาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม และเข้าสู่ภาคการบริการ จึงทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไป โครงสร้างทางครอบครัวเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ทุกคนในบ้านต่างมีภาระและบทบาทหน้าที่ต้องรับผิดชอบของตนเองทำให้ความสำคัญในครอบครัว ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ลดความสำคัญลง

โดยเฉพาะพื้นที่ทั้ง 5 หมู่บ้าน ที่ผู้วิจัยเข้าไปทำการศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งทั้งประกอบด้วย หมู่ 1 บ้านสันคะยอม หมู่ 3 บ้านป่าดิงงาม หมู่ 4 บ้านหลุก หมู่ 6 บ้านสันป่าสัก และหมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักร เป็นหมู่บ้านที่หลายหลายอาชีพ ทั้งทำการเกษตร ทั้งค้าขาย และเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม มีการคมนาคมที่สะดวก ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของเมือง ชุมชนสูญเสียที่ดินทำกินให้กับนายทุน และเกิดบ้านจัดสรรขึ้นในหมู่บ้าน เพราะชุมชนที่อยู่ตรงกลางระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท ซึ่งในอดีตชุมชนชานเมืองก็เคยอยู่ในสภาพชุมชนชนบทมาก่อน ซึ่งจะสามารถเห็นถึงความเป็นอยู่การดำเนินวิถีชีวิตเกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 พัฒนาการความเป็นมาของกลุ่มเยาวชนตำบลป่าสัก

1.2.1 กลุ่มหนุ่มสาวตำบลป่าสัก

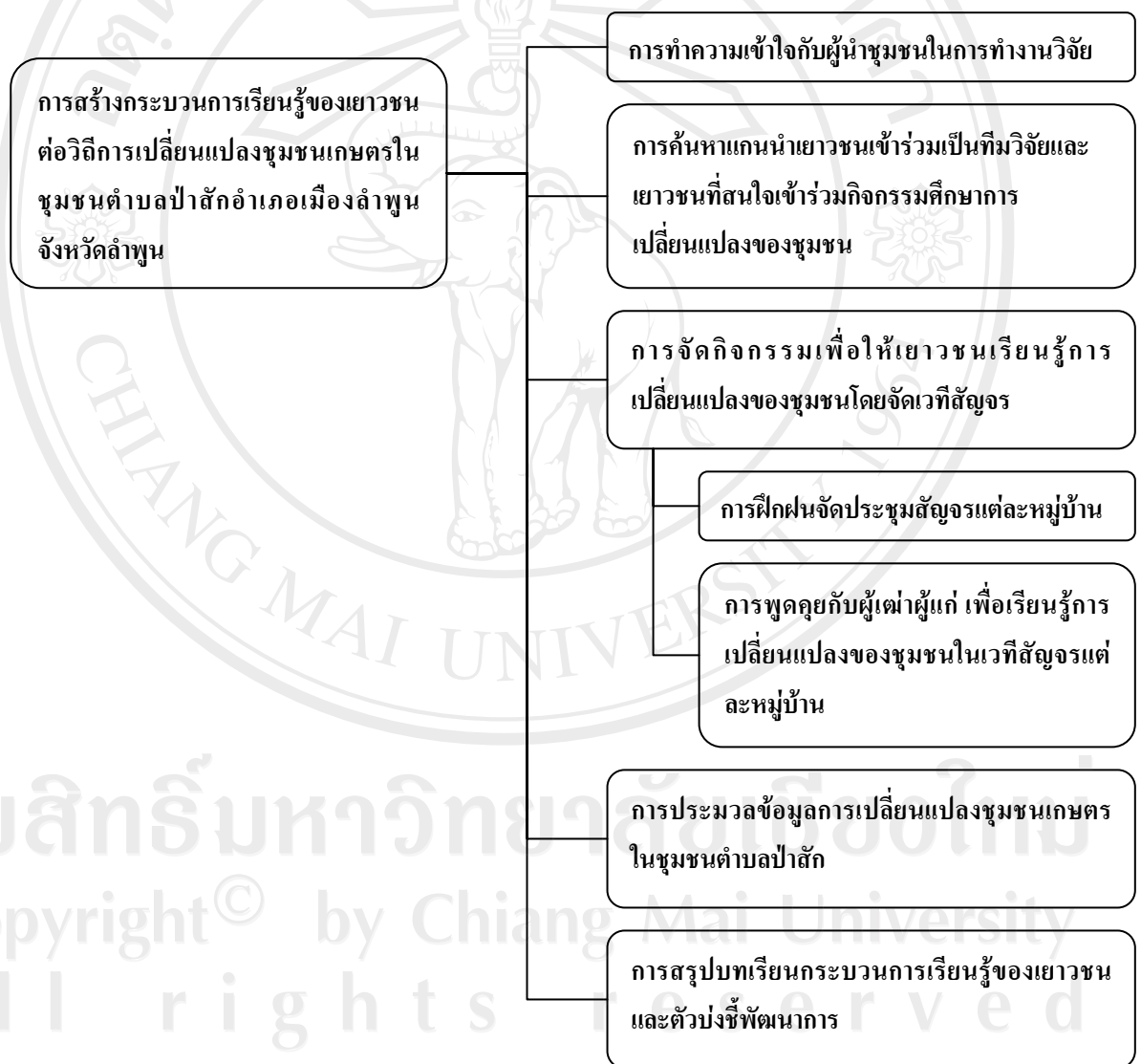
การรวมตัวของกลุ่มหนุ่มสาวในอดีตนั้น เป็นการรวมตัวของกลุ่มหนุ่มสาวในวัย 15 ปีขึ้นไป มีการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัวแน่นอน การปฏิบัติของสมาชิกจะทำตามข้อตกลงของกลุ่มเป็นครั้งคราวในช่วงที่ว่างจากงานทางการเกษตร ซึ่งเป็นงานหลักในครอบครัว โดยทางกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน ทั้งในเรื่องของการเป็นแกนนำหลักสำคัญในการทำกิจกรรมที่เป็นงาน “หน้าหมู่” ของชุมชน และเป็นกำลังสำคัญ หรือเรียกว่า “หัวเรี่ยวหัวแรง” ของชุมชนในกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น หากมีงานวัด กลุ่มหนุ่มสาวจะมาร่วมประชุม ปรึกษาหาแนวทางปฏิบัติในการจัดงาน แบ่งหน้าที่กันทำ ส่วนกลุ่มผู้อาวุโสก็จะเป็นที่ปรึกษาของกลุ่ม ต่อมาเมื่อปีพ.ศ. 2528 นิคมอุตสาหกรรมลำพูนได้มาตั้งโรงงานใกล้หมู่บ้านชาวบ้านและหนุ่มสาวเห็นว่าเป็นว่าเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีจึงหันไปประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานในนิคมอุตสาหกรรม รวมถึงโรงงานยาสูบและโรงงานในเครือสหพัฒน์ ที่ก่อตั้งตามกันมาตามลำดับ หนุ่มสาวบางคนแต่งงานมีครอบครัว มีภาระมากขึ้น จึงไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรม ทำให้ระยะต่อมากลุ่มหนุ่มสาวค่อย ๆ ลดบทบาทการทำกิจกรรมของหมู่บ้านและสลายกลุ่มไป

1.2.2 สถาเด็กและเยาวชนตำบลป่าสัก

เมื่อการรวมกลุ่มของเยาวชนในอดีต หรือที่เรียกกันว่า “กลุ่มหนุ่มสาว” ได้สลายตัวไป แต่องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชนยังคงเล็งเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มเยาวชนและพยายามที่จะตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้นอีก จนเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ.2549 องค์กรบริหารส่วนตำบลป่าสัก ได้ดำเนินการจัดตั้ง สถาเด็กและเยาวชนตำบลป่าสักขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพและระดมพลังเด็กและเยาวชนร่วมพัฒนาสังคมอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนในทุกหมู่บ้านอย่างแท้จริง และเพื่อให้เป็นองค์กรกลางของเด็กและเยาวชนและเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกลุ่มเด็กและเยาวชนในระดับหมู่บ้าน จึงได้แต่งตั้งเด็กและเยาวชนเป็นคณะกรรมการสถาเด็กและเยาวชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนขึ้น โดยมี นายอาทิตย์ วันเวียง เป็นประธานกรรมการ แต่กลุ่มสถาเด็กและเยาวชนตำบลป่าสักก็ไม่คึกคักเหมือนกลุ่มหนุ่มสาวในอดีต เพราะที่ปัจจุบันเยาวชนที่เข้ามารวมกลุ่มนั้นต่างมีภาระหน้าที่ในการศึกษา บางคนต้องไปศึกษาต่างจังหวัด เช่น ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ อีกทั้งการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนขององค์กรบริหารส่วนตำบลป่าสักไม่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อการรวมกลุ่มของเยาวชนในปัจจุบัน

2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร

จากการดำเนินงาน โครงการ กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ศึกษาและลงพื้นที่เป้าหมาย ได้ ทำการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยการประยุกต์ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัย ทีมวิจัยเยาวชน และคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย ทุกขั้นตอนของการวิจัย และผลการดำเนินงานที่ผ่านมาสามารถสรุปกระบวนการเรียนรู้ของ เยาวชนในการลงพื้นที่ทำงานวิจัยได้ดังแผนภูมิที่ 2 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2 การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร

2.1 การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนในการทำงานวิจัย

ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า ความไว้วางใจของชุมชนต่อตัวผู้วิจัยเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึก ไม่บิดเบือนความจริง และน่าเชื่อถือมากที่สุด การสื่อสารกับชุมชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ผู้วิจัยได้สื่อสารกับชุมชนที่เข้าไปศึกษา โดยผ่านทางผู้นำชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ใช้เสียงตามสายภายในหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัย ได้เข้าไปแนะนำตัวขอความอนุเคราะห์ ทำความเข้าใจและขอความร่วมมือในการมาศึกษาวิจัยในเรื่องการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ ทำความเข้าใจในการดำเนินการวิจัย ให้กับผู้นำชุมชน เพื่อให้ผู้นำชุมชนเป็นคนกลางในการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ปกครอง กลุ่มผู้ใหญ่ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชน รวมไปถึงผู้คนในชุมชนได้รับทราบ

การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นรายหมู่บ้านในพื้นที่เป้าหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในการดำเนินโครงการกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน และเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่ และประชาสัมพันธ์ ซึ่งผู้วิจัยต้องเตรียมเอกสารแนะนำงานวิจัย และหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้นำหมู่บ้านด้วย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 การประสานงานพ่อหลวง หมู่ที่ 1 บ้านสันคะยอม (วันที่ 1 กันยายน 2549)

บ้านสันคะยอม เป็นหมู่บ้านที่มีงานวิจัยและโครงการต่าง ๆ ทั้งจากบุคคลภายนอกและบุคคลในชุมชนมาทำการศึกษา ทำให้หมู่บ้านนี้มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยมาก่อน ในวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2549 มีการจัดเวทีประชุมกลุ่มข่าวในโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสัก ในหมู่บ้านสันคะยอม ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปร่วมในเวทีนี้ด้วย ซึ่งกระบวนการในการจัดเวทีการประชุมครั้งนี้ ก่อนเริ่มประชุมผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องแนะนำตัวให้กับที่ประชุมทราบว่าเป็นใคร ดำรงตำแหน่งอะไร มาจากไหน ซึ่งการกระบวนการนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสพบกับนายวิชา สมณาศักดิ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 บ้านสันคะยอม ผู้วิจัยจึงได้แนะนำตัว รวมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ ทำความเข้าใจ เพื่อชี้แจงถึงรายละเอียดในการทำวิจัย และขออนุญาตในการทำกิจกรรมในพื้นที่ ขอความอนุเคราะห์ในการประกาศเสียงตามสายเพื่อประชาสัมพันธ์ ให้กับเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมไปถึงผู้คนในชุมชนได้รับทราบในการที่ผู้วิจัยได้เข้ามาทำการศึกษาในพื้นที่ ภายใต้ งานวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน อีกทั้งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อวารณ์ โอภาสพัฒนกิจ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัย เป็นคน

ในพื้นที่บ้านสันคะยอม เป็นคนที่ชุมชนให้การยอมรับนับถือ จึงเป็นการง่ายในการเข้าไปศึกษาวิจัยในพื้นที่นี้

ผลที่ได้รับ

พ่อหลวง รับรู้ เข้าใจ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี อีกทั้งยังได้แนะนำบุคคลสำคัญ ๆ ที่มีบทบาทในด้านต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานและมีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชน และให้ความช่วยเหลือในการศึกษาบริบทเบื้องต้นของชุมชน ทำให้ได้ทราบรายละเอียดต่าง ๆ ทางด้านภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ทั้งในเรื่องการรวมกลุ่มของเยาวชนซึ่งจะเป็นแนวทางในการค้นหากลุ่มเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ อย่างไรก็ตามในการประสานงานกับพ่อหลวงได้ถือโอกาสดำเนินการในการจัดเวทีประชุมกลุ่มข่าว จึงทำให้เวลากระชั้นชิดในการชี้แจงรายละเอียด พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ เป็นการลงพื้นที่อย่างเป็นทางการครั้งแรก ประสบการณ์ยังน้อย ทำให้ผู้วิจัยประหม่า พุดผิดพุดถูก ซึ่งสิ่งที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้ คือ เพื่อการสะดวกในการดำเนินการประสานงานครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรขออนามบัตรหรือเบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อได้ไว้ เพื่อการนัดหมายครั้งต่อไป

2.1.2 การประสานงานพ่อหลวง หมู่ที่ 4 บ้านหลอก (วันที่ 2 กันยายน 2549)

การทำความเข้าใจและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปพบพ่อหลวงสำราญ เป็งมัยชา ที่บ้าน เพื่อชี้แจงถึงรายละเอียดในการทำวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ตั้งแต่ความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ แผนการดำเนินกิจกรรมและผลที่คาดว่าจะได้รับ ทั้งนี้ เป็นการแนะนำตัวผู้วิจัยเอง และขออนุญาตในการทำกิจกรรมในพื้นที่ ขอความอนุเคราะห์ในการประกาศเสียงตามสายเพื่อประชาสัมพันธ์ให้กับเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมไปถึงผู้คนในชุมชนได้รับทราบในการที่ผู้วิจัยได้เข้ามาทำการศึกษาในพื้นที่

ผลที่ได้รับ

พ่อหลวง รับรู้ เข้าใจ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี อีกทั้งยังได้แนะนำชื่อแกนนำเยาวชนในหมู่บ้าน ประธานอดีตกลุ่มหนุ่มสาว รายละเอียดของการรวมกลุ่มของเยาวชนในอดีตและให้ความช่วยเหลือในการศึกษาบริบทเบื้องต้นของชุมชน ทำให้ได้ทราบรายละเอียดต่าง ๆ ทางด้านภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ทั้งในเรื่องการรวมกลุ่มของเยาวชนซึ่งจะเป็นแนวทางในการค้นหากลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม ตัวผู้วิจัยเป็นคนนอกพื้นที่ เลยมีปัญหาในเรื่องการสื่อสาร

เพราะภาษาที่พ่อหลวงใช้สื่อสารกับผู้วิจัย คือ ฟังภาษาของ ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันในหมู่บ้าน ทำให้บางประโยคต้องสื่อสารกันหลายครั้งถึงจะเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และเนื่องจากหมู่ที่ 4 บ้านหลุกนี้มีถนนสายลำพูน – ป่าซาง ตัดผ่านกลางหมู่บ้าน อีกทั้งยังอยู่ติดกับบ้านใหม่จตุจักรซึ่งเพิ่งแยกออกมาเป็นหมู่บ้าน ทำให้ผู้วิจัยหาทางไปบ้านพ่อหลวงอยู่ประมาณหนึ่งชั่วโมง เนื่องจากว่าหลงทาง ฉะนั้นสิ่งที่ได้เรียนรู้ คือ ในการลงพื้นที่ ผู้วิจัยควรมีพี่เลี้ยงในพื้นที่ หรือบุคคลที่สามารถฟัง พูด ภาษาของได้ เพื่อจะได้แก้ปัญหาในเรื่องของการสื่อสาร และก่อนการลงพื้นที่แต่ละครั้งควรไปหาข้อมูลทั่วไปของพื้นที่เป้าหมาย เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หรือ พี่เลี้ยงที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน และหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะการศึกษาแผนที่หมู่บ้านจะได้ไม่หลงทาง

2.1.3 การประสานงานกำหนดตำบลป่าสัก หมู่ที่ 3 บ้านป่าดิงงาม (วันที่ 3 กันยายน 2549)

การทำความเข้าใจและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปดำเนินการประสานงานพ่อกำนันที่บ้านหลายครั้ง เพราะท่านไม่ค่อยอยู่บ้าน เนื่องจากว่าท่านมีภาระกิจหลายอย่าง ผู้วิจัยจึงฝากหนังสือขอความอนุเคราะห์ประชาสัมพันธ์และการลงพื้นที่พร้อมทั้งเอกสารแนะนำงานวิจัยไว้กับแม่บ้าน เพื่อสะดวกขึ้นเวลาเข้าประสานงานกับท่านในครั้งต่อไป เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2549 ผู้วิจัยนัดประชุมทีมวิจัยเยาวชนบ้านป่าดิงงาม จึงได้เข้าไปขออนุเคราะห์ในการประชาสัมพันธ์โดยการผ่านเสียงตามสายในหมู่บ้านอีกครั้ง แต่ท่านก็ติดภาระกิจ ไม่อยู่บ้าน จนกระทั่งวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2550 ผู้วิจัยและทีมวิจัยเยาวชนบ้านป่าดิงงามจะมีการจัดเวทีสัญจรในพื้นที่บ้านป่าดิงงาม ผู้วิจัยจึงได้เข้าไปประสานงานกับท่านพ่อกำนันอีกครั้ง พบท่านกำลังล้างทำความสะอาดศาลาเอนกประสงค์ เพื่อจัดประชุมประจำเดือน ผู้วิจัยจึงได้เข้าไปแนะนำตัว คำถามแรกที่พ่อกำนันถามผู้วิจัย คือ มีหนังสือทางราชการหรือไม่ จากหน่วยงานไหน ผู้วิจัยจึงถือโอกาสนี้มอบหนังสือขอความอนุเคราะห์ท่านอีกครั้ง พร้อมทั้งแนะนำตัว รวมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ เพื่อชี้แจงถึงรายละเอียดในการทำวิจัย และขออนุญาตในการทำกิจกรรมในพื้นที่ ขอความอนุเคราะห์ในการประกาศเสียงตามสายเพื่อประชาสัมพันธ์ ให้กับเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมไปถึงผู้คนในชุมชนได้รับทราบในการที่ผู้วิจัยได้เข้ามาทำการศึกษาในพื้นที่ ภายได้ งานวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

จากการที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับพ่อกำนันท่านได้กล่าวว่า “เคยมีนักศึกษาเข้ามาเก็บข้อมูลในการทำวิจัยในพื้นที่หลายคน พอได้ข้อมูลไปทำวิทยานิพนธ์ จบแล้วก็หายไป ชุมชน หรือชาวบ้านก็ไม่ได้อะไร” ผู้วิจัยจึงได้อธิบายและทำความเข้าใจกับพ่อกำนัน ถึงขั้นตอนการกระบวนการทำงาน

ว่า ผู้วิจัยทำงานวิจัยในเชิงพัฒนา โดยอาศัยประเด็นปัญหาในพื้นที่เป็นตัวตั้ง จึงได้เกิดงานวิจัยเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน” ขึ้น ซึ่งเป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และงานวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติจริงในการศึกษาในระดับปริญญาโท ดังนั้นกระบวนการวิจัยที่ใช้จึงเป็นการรวมกันของงานในสองลักษณะ ซึ่งอาจจะมีความแตกต่างกันบ้างกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นชิ้นอื่น ๆ แต่ท้ายสุดแล้วจุดประสงค์ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้น ต้องการให้ชุมชนนั้นเข้มแข็ง มีศักยภาพ สามารถรู้ถึงปัญหาและแก้ปัญหของตัวเองได้

ผลที่ได้รับ

เมื่อพ่อกำนันได้เข้าใจถึงกระบวนการทำงานของผู้วิจัย ได้เข้าใจถึงเจตนารมณ์อันดีของผู้วิจัยต่อชุมชน ท่านก็มีความเข้าใจในงานวิจัยมากขึ้น และให้ความร่วมมือ จากที่กล่าวมาแล้วว่าความไว้นื้อเชื่อใจของชุมชนต่อตัวผู้วิจัยเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพทัศนคติในแง่ลบของคนในชุมชนต่องานวิจัย ความไม่เข้าใจ เพราะการสื่อสารที่เข้าไปไม่ถึงคนชุมชน (เขาไม่ถูกที่คัน) เพราะฉะนั้นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนเห็นถึงความจริงใจของผู้วิจัยนั้นก็มีความสำคัญ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการแสดงความจริงใจให้กับชุมชนได้เห็น โดยการนำทีมวิจัยเยาวชนในหมู่บ้านที่มาร่วมกันเตรียมงานเวทีสัญจร มาช่วยพ่อกำนันทำความสะอาดศาลาเอนกประสงค์ เช็ดเก้าอี้ จัดสถานที่การประชุม ช่วยบริการแจกน้ำในระหว่างการประชุม พร้อมทั้งร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน

2.1.4 การประสานงานพ่อหลวง หมู่ที่ 6 (วันที่ 24 กันยายน 2549)

การทำความเข้าใจและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานครั้งนี้ เป็นการลงพื้นที่ในบ้านสันป่าสักครั้งที่ 4 ของผู้วิจัย เพราะก่อนหน้านี้ผู้วิจัย กับ คุณกิตติสันต์ ปวนปิ่นคำ ซึ่งลงไปทำงานวิจัยในพื้นที่ ได้ไปพบท่านที่บ้านแต่ไม่มีโอกาสได้พบ เลยตัดสินใจติดต่อกับท่านโดยผ่านทางโทรศัพท์มือถือและนัดวันพูดคุยเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจ และขอความอนุเคราะห์จากท่านให้ประชาสัมพันธ์หาแกนนำเยาวชนให้เข้ามาร่วมกิจกรรม ท่านก็นัดหมายให้มาพบแกนนำเยาวชนในวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2549 นี้ ณ ศาลาเอนกประสงค์หมู่บ้าน เวลา 15.00 น. ผู้วิจัย กับ คุณกิตติสันต์ ก็ไปรอตั้งแต่เวลา 14.00 น. จนเวลาล่วงเลยไปประมาณ 15.30 น. ก็ไม่พบกลุ่มเป้าหมาย จนกระทั่งมีลูกคนหนึ่ง (ไม่ทราบชื่อ) เข้ามาถามและได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านสันป่าสัก ว่า หมู่ 6 นั้นเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่ที่สุดในตำบลป่าสัก ได้แยกเป็น 2 ส่วน คือ บ้านเหนือ กับบ้านใต้ ซึ่งทั้ง 2 นี้ ไม่ค่อยจะสามัคคีกัน เนื่องจากพ่อหลวงคนเก่าเป็นคน

บ้านเหนือ แต่พ่อหลวงคนใหม่เป็นคนบ้านใต้ ทำให้พ่อหลวงคนปัจจุบันมีข้อมูลในหมู่บ้านน้อย เพราะไม่ได้ข้อมูลจากพ่อหลวงคนเก่า เคยจะมีการแบ่งแยกหมู่บ้าน แต่ว่า เจ้าอาวาสวัดสันป่าสักนั้น ขอไว้ และตัวพ่อหลวงคนปัจจุบันไม่ค่อยมีเวลาว่าง เพราะต้องทำธุรกิจเกี่ยวกับการค้าไม้ ทำให้ท่านไม่ค่อยอยู่บ้าน เมื่อเวลาประมาณ 16.00 น. พ่อหลวง ก็มาถึง ผู้วิจัยจึงได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ รวมถึงการขอความอนุเคราะห์ในการประชาสัมพันธ์และลงพื้นที่ในการทำกิจกรรม และผู้วิจัยได้พูดคุยแลกเปลี่ยนในเรื่องความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในวันนี้ว่าทำไมเยาวชนไม่มา ซึ่งพ่อหลวงบอกว่า จะประชาสัมพันธ์ให้อีกครั้ง

ผลที่ได้รับ

เนื่องจากบ้านสันป่าสักเป็นพื้นที่เป้าหมายหลัก ของงานวิจัยและโครงการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มข้าว กลุ่มเยาวชน ทั้งที่เรียนรู้เรื่องการทำงาน เรียนรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงชุมชน ทำให้พ่อหลวงเข้าใจและสนใจงานวิจัยมากขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้าน ท่านก็พยายามสละเวลาร่วมทำกิจกรรมด้วย อย่างไรก็ตาม อุปสรรค การทำความเข้าใจและชี้แจงถึงการดำเนินงานวิจัยกับพ่อหลวงอาจจะไม่ชัดเจน และพ่อหลวงไม่ค่อยมีเวลา เพราะต้องทำธุรกิจของตัวเอง ฉะนั้นสิ่งที่ได้เรียนรู้ คือ การเข้าหาชุมชนนั้น ไม่จำเป็นต้องเข้าทางผู้ใหญ่บ้านเพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยควรจะหาข้อมูลว่า บุคคลใดบ้างที่คนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ ซึ่งอาจจะ เป็น พระสงฆ์ ผู้อาวุโส สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้นำชุมชนในด้านอื่น ๆ เป็นต้น หรือแม้กระทั่งแกนนำเยาวชนเอง เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจะต้องเข้าไปประสานงานกับบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย

1.2.5 การประสานงานพ่อหลวง หมู่ที่ 18 (วันที่ 30 กันยายน 2549)

การทำความเข้าใจและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปพบพ่อหลวงที่บ้าน เพื่อชี้แจงถึงรายละเอียดในการทำโครงการ กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ตั้งแต่ความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ แผนการดำเนินกิจกรรมและผลที่คาดว่าจะได้รับ ทั้งนี้ เป็นการแนะนำตัวเอง และขอ อนุญาตในการทำกิจกรรมในพื้นที่ นอกจากจะบอกเล่าถึงโครงการแล้ว ผู้วิจัยยังทำหนังสือขอความ อนุเคราะห์ในการประกาศเสียงตามสายเพื่อบอกกล่าวให้กับเยาวชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมไปถึง ผู้คนในชุมชนได้ทราบในการที่ผู้วิจัยได้เข้ามาทำการศึกษาในพื้นที่ ภายใต้ โครงการกระบวนการ เรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ทั้งนี้ พ่อหลวงได้แนะนำให้รู้จักกับน้องเล็ก ซึ่งน้องเป็นประธานของกลุ่มเยาวชนตำบลป่าสัก ซึ่งบ้าน น้องจะอยู่ตรงข้ามกับบ้านพ่อหลวง ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปพบกับน้องเล็กที่บ้านและได้แลกเปลี่ยน

การทำงานร่วมกัน น้องเล็กได้ให้ข้อมูลว่าเมื่อก่อนกลุ่มเยาวชนตำบลป่าสักเข้มแข็งมาก ทำงานร่วมกันอย่างสนุกสนาน แต่ด้วยปัจจุบันนี้แกนนำเหล่านั้นจะต้องออกไปจากพื้นที่ เช่น ต้องไปเรียนต่อในจังหวัดเชียงใหม่ บางคนก็ไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรม บางคนก็แต่งงานมีครอบครัว ทำให้กลุ่มเยาวชนนี้ต้องสลายตัวไป จนถึงปัจจุบันนี้ ถ้ากล่าวถึงบทบาทของน้องเล็กที่อยู่ในหมู่บ้าน ปัจจุบันน้องก็ยังเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเยาวชนรุ่นน้องเสมอ เช่น งานต่าง ๆ ในหมู่บ้านน้องจะเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญ อาทิ งานวันเด็กก็จะใช้สถานที่บ้านน้องเป็นที่จัด เป็นผู้ดำเนินงาน งานกีฬา องค์การบริหารส่วนตำบล น้องเล็กจะเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญให้กับหมู่บ้าน เป็นต้น ผู้วิจัยเล็งถือโอกาสนี้ให้น้องเล็กช่วยประสานงานกับน้องเยาวชนในหมู่บ้านให้

ผลที่ได้รับ

พ่อหลวง รับรู้ เข้าใจ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี อีกทั้งยังได้พาไปแนะนำให้รู้จักกับประธานกลุ่มเยาวชนตำบลป่าสัก ซึ่งเป็นแกนนำเยาวชนในหมู่บ้าน รวมถึงรายละเอียดของการรวมกลุ่มของเยาวชนในอดีตและให้ความช่วยเหลือในการศึกษาบริบทเบื้องต้นของชุมชน ทำให้ได้ทราบรายละเอียดต่าง ๆ ทางด้านภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ทั้งในเรื่องการรวมกลุ่มของเยาวชนซึ่งจะเป็นแนวทางในการค้นหากลุ่มเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากในหมู่บ้านยังไม่มีสถานที่ในการใช้จัดประชุม หรือ ศาลาเอนกประสงค์ เพราะเพิ่งแยกเป็นหมู่บ้านใหม่ ซึ่งแยกตัวมาจากบ้านหลุก เวลาจะนัดทีมวิจัยเยาวชน หรือจะจัดกิจกรรมก็ไม่มีสถานที่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้สถานที่ที่บ้านพ่อหลวงเป็นศูนย์กลางในการนัดเจอทีมวิจัยเยาวชนและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีพื้นที่จำกัดในการทำกิจกรรม สิ่งที่ได้เรียนรู้ คือ นอกจากผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านแล้ว เป้าหมายสำคัญคือ ตัวเยาวชนที่มีพลังและศักยภาพซึ่งเป็นแกนนำของแต่ละหมู่บ้านก็เป็นอีกจุดหนึ่งของการเข้าไปศึกษาในพื้นที่ เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจะต้องมองกวาดไปทุก ๆ จุดให้ทั่ว ว่าในแต่ละหมู่บ้านมีใครที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนบ้าง

2.2 การค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

เนื่องจากผู้วิจัยได้มีโอกาสลงมาศึกษาพื้นที่จริงในการเรียกระดมวิชาการศึกษาชุมชนกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ ทำให้ได้ร่วมกิจกรรมในโครงการต่าง ๆ หลาย ๆ กิจกรรมดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงอาศัยการที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ได้ทำความรู้จักกับเยาวชนในพื้นที่ เพราะฉะนั้นการลงพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการของผู้วิจัยจึงยึดที่ตัวเยาวชนเป็นหลัก โดยใช้แกนนำเยาวชนที่เคยทำกิจกรรมด้วยกันมาเป็นตัวกลางในการประสานงาน

กับ เยาวชนในหมู่บ้าน อาศัยวิธีการเด็กดึงเด็กด้วยตนเอง โดยมีกำหนดการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมวิจัยเยาวชนทั้งสิ้น 5 หมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อพบปะแกนนำเยาวชนและสมาชิกใหม่ที่แกนนำไปชวนมาร่วมทีมวิจัยได้ 2. เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของงานวิจัยพร้อมชวนเยาวชนเข้าร่วมทีมวิจัย 3. เพื่อแบ่งหน้าที่ในการดำเนินงานแก่ทีมวิจัยเยาวชน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

โทรศัพท์ประสานงานกับแกนนำเยาวชนที่รู้จักกันเมื่อตอนเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการ กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วมของท่านพระมหานิเวศ เพื่อนัดพบแกนนำ และขอให้แกนนำเยาวชนช่วยประสานงานกับเยาวชนในหมู่บ้าน (เด็กดึงเด็ก) การโทรศัพท์ในการประสานงานนี้จะโทรศัพท์ไปนัดหมายก่อนที่จะลงพื้นที่ประมาณ 1 สัปดาห์ เพื่อให้แกนนำ ได้เตรียมตัวและไปชวนเยาวชนคนอื่น ๆ เพื่อมาเข้าร่วมกิจกรรม และจะโทรศัพท์ติดต่ออีกครั้งเมื่อจะลงไปพบเยาวชนในหมู่บ้าน ซึ่งสถานที่และเวลานั้นเยาวชนจะเป็นคนกำหนดเอง ส่วนใหญ่จะเป็นที่วัด หรือสถานที่สำคัญ ๆ ในหมู่บ้าน เช่น ศาลาเอนกประสงค์ หรือลานกีฬาประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งจะมีประเด็นการพูดคุย คือ การทำความรู้จักกันระหว่างผู้วิจัยกับเยาวชน พูดคุยเกี่ยวกับรายละเอียด วัตถุประสงค์ของโครงการ การชวนเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม และอยากให้เยาวชน ชวนเพื่อน ๆ เข้ามาร่วมกิจกรรม การแบ่งภาระหน้าที่ให้กับเยาวชนแต่ละคน เพื่อให้ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบ และการเตรียมแผนจัดกิจกรรมเวทีสัญจร

2.2.1 สรุปการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมเยาวชน บ้านป่าดิงงาม หมู่ที่ 3

บ้านป่าดิงงาม หมู่ที่ 3 เป็นการลงครั้งแรกเมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยประสานงานกับแกนนำเยาวชนได้แก่ น้องหนึ่ง น้องอิว ซึ่งเป็นแกนนำเยาวชนบ้านป่าดิงงาม ซึ่งได้ร่วมทำกิจกรรมกับผู้วิจัย ภายใต้โครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วม” ซึ่งมีพระมหานิเวศเป็นหัวหน้าโครงการวิจัย เพื่อนัดพบแกนนำทั้ง 4 คน และขอให้แกนนำทั้งหมดนี้ช่วยประสานงานกับเยาวชนในหมู่บ้าน เพื่อที่จะได้การลงพื้นที่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นัดพบแกนนำเยาวชน ณ ลานกีฬาเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน เวลา 10.00 น. วันนี้มีแกนนำเยาวชนเข้า ร่วม 3 คน จาก 4 คน คือ ส่วนอีกคนมาไม่ได้บอกว่าติดธุระที่บ้าน และมีสมาชิกใหม่เพิ่มมาอีก 3 คน สำหรับบ้านป่าดิงงามนี้ มีเยาวชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านไม่มากนัก จากการที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับน้องใหม่ ซึ่งเป็นอดีตประธานกลุ่มเยาวชนบ้านป่าดิงงาม ได้ข้อมูลว่า ในอดีตนั้นกลุ่มเยาวชนในบ้านป่าดิงงามนั้นมีความเข้มแข็งและมีความสามัคคี สามารถช่วยเหลือ

กิจกรรมต่าง ๆ ชุมชน แต่ปัจจุบันนี้กลุ่มเยาวชนได้หายไป เพราะว่าบางคนต้องออกไปเรียนหนังสือที่ระดับสูงขึ้นไปต่างจังหวัด บางคนก็เข้าไปทำงานนิคมอุตสาหกรรม บ้างก็มีครอบครัวแล้ว และเยาวชนในหมู่บ้านก็มีช่วงอายุที่ห่างกันมาก ทำให้ไม่มีการติดต่อ จึงเป็นเหตุให้กลุ่มเยาวชนในบ้านป่าติงงามหายไป อย่างไรก็ตาม การลงพื้นที่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกับแกนนำเยาวชนซึ่งมีความสนใจร่วมเป็นทีมวิจัยทั้งหมด 6 คน ผู้วิจัยกับทีมเยาวชนจึงพากันไปพบพ่อกำนันที่บ้าน เพื่อให้ท่านประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย ให้กับคนในชุมชนได้รับรู้ เมื่อพ่อกำนันประชาสัมพันธ์ ทำให้มีเยาวชนที่มีความสนใจเข้าร่วมทีมวิจัยเยาวชนดังรายชื่อในตารางที่ 17

สถานการณ์ของเยาวชนบ้านป่าติงงาม

เนื่องจากเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากเป็นผู้หญิง และผู้วิจัยเองก็เป็นผู้หญิงทำให้ความสนิทสนมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เยาวชนก็มีความเป็นกันเอง มีปัญหาที่มากพูดคุยกัน บางคนถึงกับโทรศัพท์มาหา โทรมาปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความรัก ครอบครัว เป็นต้น จึงไม่แปลกนักที่เวลาทำกิจกรรมร่วมกันผู้วิจัยจะได้ยินเรื่องราวต่าง ๆ ที่น้องนำมาเล่าสู่กันฟัง (เล่าขำขึง) และผู้วิจัยเองก็พยายามที่จะให้คำปรึกษาบ้าง ๆ เท่าที่จะทำได้ อย่างกรณีของน้อง กอ (นามสมมุติ) น้องเป็นแกนนำเยาวชนของหมู่บ้านอยู่แล้ว ช่วงก่อนหน้านี้น้องก็ยังคงมาร่วมทำกิจกรรมตามปกติ แต่พักหลัง ๆ เริ่มหายไป ทราบจากเพื่อน ๆ ว่า ครอบครัวของน้องก็มีปัญหา พ่อ แม่ แยกกันอยู่ ตัวน้องกอได้อาศัยอยู่กับพ่อ พ่อน้องกอทำนาหว่านลูกสาวมาก ไม่อยากให้ออกจากบ้าน แต่ด้วยตัวน้องกอ กำลังอยู่ในวัยที่อยากรู้ อยากรู้อยากเห็น จึงมีบ้างที่กลับบ้านค่ำ หรือ อาจจะแอบไปเที่ยวกับเพื่อน ๆ บ้าง ถ้าวันไหนน้องทำผิด ซึ่งผู้วิจัยก็ไม่ทราบเรื่องจริงว่าน้องทำอะไร เช่น กลับบ้านช้า น้องจะโดนพ่อทำโทษ คุ้ค่าบางครั้งถึงขั้นตบตี เคยเอาเตารีดตบจนหัวเขียว หักชิมเบอร์โทที่พี่ยิ่งบ้าง หลายครั้งที่น้องหนีไปนอนบ้านเพื่อน แล้วพ่อก็ไปตามกลับมาทุกครั้ง แต่ครั้งนี้น้องหนีออกจากบ้านไปอีก พ่อไปตามที่ไหนก็ไม่พบ เพื่อน ๆ ในหมู่บ้านก็ไม่รู้ว่าน้องไปพักกับใคร น้องออกจากบ้านได้ 2 วันแล้ว พ่อน้องกอก็ออกไปตามหาลูกสาวทุกวัน ไม่พบลูกก็มากินเหล้า ร้องไห้ ปิดบ้านช่องเงียบอยู่คนเดียวชาวบ้านก็พากันสงสาร พอตีชาวบ้านพบน้องกอก็เลยเรียกให้น้องหยุดรถ และโทรเรียกพ่อไปหา พ่อก็บอกให้ลูกสาวกลับบ้าน แต่น้องกอก็บอกว่า ยังไม่อยากกลับบ้าน และขับรถไป ผู้วิจัยได้ฟังจึงโทรหาเพื่อนสนิทน้องกอ และได้พยายามติดต่อกับน้องกอ และบอกให้น้องกลับบ้าน แต่น้องบอกว่าตอนนี้สบายดี ไม่ต้องเป็นห่วง ยังสนุกอยู่ ยังไม่อยากกลับตอนนี้ เพราะมีคนบอกว่า ถ้าน้องกลับบ้าน พ่อจะฆ่าน้อง ผู้วิจัยจึงบอกว่า ไม่มีพ่อคนไหนฆ่าลูกของตนเองได้หรอก ตอนที่พูดท่านคงโกรธอยู่ น้องก็บอกว่า ไม่ต้องห่วงหรือสบายใจเมื่อไหร่ก็จะกลับบ้านเอง แล้วน้องก็วางสายไป แต่ปัจจุบันนี้น้องก็ได้กลับบ้านแล้ว

ข้อสังเกตและเงื่อนไข

- เยาวชนบางคนมีปัญหาจากครอบครัว ทำให้ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม
- เยาวชนมีความสนใจดีมาก กล้าแสดงออก ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
- เยาวชนที่เป็นผู้หญิงจะสนใจเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเยาวชนชาย
- เยาวชนส่วนใหญ่คิดเรียนพิเศษในช่วง วันเสาร์ – อาทิตย์
- เยาวชนหญิงกล้าแสดงออกในด้านความรู้สึชัดเจน เช่น ตอนทำกิจกรรมอยู่ มีน้องผู้ชาย
ขับรถจักรยานยนต์ผ่านมาก็พากันตะโกนแซว เป็นต้น
- ผู้ปกครองบางท่านยังไม่เข้าใจถึงกระบวนการวิจัย เพราะว่าการประชาสัมพันธ์ให้กับ
ชุมชนยังไม่ทั่วถึงพอ แต่ส่วนใหญ่เน้นให้ความช่วยเหลือดี เช่น ตอนทำกิจกรรมก็มีผู้ใหญ่ใจดีที่
บ้านอยู่ใกล้ ๆ กับที่เราทำกิจกรรม ก็เอาส้มโอใส่จานมาให้เด็ก ๆ กิน และมานั่งดูเด็ก ๆ ทำกิจกรรม

ตารางที่ 8 ข้อมูลเยาวชนหมู่ 3 บ้านป่าตึงงาม

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ	
						บิดา	มารดา		
1	น.ส.กนกวรรณ	จันอะสะวะ	แห้ว	16	ปวช.2	วิทยาลัยเทคนิค ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วอลเลย์บอล
2	น.ส.พัชราภรณ์	พิงคะสัน	เหมียว	17	ปวช.1	วิทยาลัยเทคนิค ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
3	นายธีรภัทร	สุทธดุก	ต๋อง	15	ม.4	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	ฟุตบอล
4	ด.ญ.ภิรมย์พร	ขันนารัตน์	อ้อม	12	ม.1	มงคลวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	ดนตรีสากล,ภาษาอังกฤษ
5	ด.ญ.พัชริดา	ยะพรหม	ฝ้าย	13	ม.2	ส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	รับราชการ	รับจ้าง	ภาษาอังกฤษ
6	น.ส.หนึ่งฤทัย	วิเลิศศักดิ์	หนึ่ง	15	ม.4	ส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	-	รับจ้าง	-
7	น.ส.เปรมกมล	วงศ์แสนสี	อิว	16	ม.5	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับราชการ	รับจ้าง	ภาษาญี่ปุ่น
8	น.ส.อัจฉรา	ใจดี	ขวัญ	16	ปวช.1	วิทยาลัยเทคนิค ลำพูน	รับจ้าง	-	วอลเลย์บอล
9	น.ส.อัจฉรา	เสนศักดิ์	นิว	15	ม.4	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับจ้าง	-	ศิลปะป้องกันตัว

2.2.2 สรุปการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมเยาวชน บ้านสันคะยอม หมู่ที่ 1

บ้านสันคะยอมนับเป็นหมู่บ้านที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยมากที่สุดในตำบลป่าสักนี้ ผู้คนในชุมชนจึงคุ้นเคยกับการลงไปทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่สำหรับนักศึกษาทั้งหลาย เช่นในปัจจุบันนี้ บ้านสันคะยอมมีโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่กำลังดำเนินการ อยู่ทั้งหมด 5 โครงการ รวมทั้งโครงการของผู้วิจัย คือ โครงการกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน เนื่องจากเยาวชนในบ้านสันคะยอมนั้นมีการรวมตัวกันของกลุ่มเยาวชนอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เยาวชนก็จะเข้ามามีบทบาทและเข้ามามีส่วนร่วมด้วยเสมอ ดังนั้นการค้นหาเยาวชนนั้นจึงไม่ค่อยมีอุปสรรคมากนัก และตัวเยาวชนเองก็มีศักยภาพ และมีความสนใจในการเข้าร่วมทำกิจกรรมในการทำวิจัยอยู่แล้ว เนื่องด้วยเยาวชนมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยมาก่อนแล้ว คือ โครงการกระบวนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านสันคะยอม ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน จากการที่บ้านสันคะยอมมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยมาก่อน โครงการต่าง ๆ ได้เข้ามากระตุ้นให้คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเยาวชน ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ขึ้น ดังนั้นการลงพื้นที่ในบ้านสันคะยอมจึงมีการลงพื้นที่พร้อมกันทั้ง 3 โครงการ เพื่อป้องกันการทับซ้อนของโครงการต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการในการค้นหาทีมวิจัยร่วมโดยใช้วิธีเดียวกับบ้านป่าดิงงาม คือ วิธีการเด็กดิ่งเด็ก โดยใช้แกนนำเป็นตัวกลางในการค้นหาเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งแกนนำเยาวชนบ้านสันคะยอมนั้นทำได้ดีมาก ได้มีการทำงานแบบเป็นขั้นตอน มีการประชุมวางแผนงานต่าง ๆ มีการแบ่งหน้าที่แบ่งงานกัน เช่น มีการไปหารายชื่อเด็กเยาวชนในหมู่บ้านมาเขียนไว้ และไปชวนตามบ้าน จากนั้นจะมีการไปประชาสัมพันธ์โดยการประกาศเสียงตามสายภายในหมู่บ้านเพื่อเชิญชวนเยาวชนในหมู่บ้านมาร่วมทำกิจกรรม โดยแกนนำจะเป็นคนไปประกาศเอง

กิจกรรมแรกที่ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสพบแกนนำเยาวชนทั้งหมดของหมู่บ้าน คือ กิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาลำน้ำแม่สาร ณ วัดแม่สารป่าขาม ตำบลเวียงของ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2549 เนื่องจากว่ากิจกรรมนี้เป็นการรวมตัวกันของนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดลำพูน เพื่อกลับมาทำประโยชน์ให้กับถิ่นฐานบ้านเกิด บ้านสันคะยอมเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่นักศึกษาจะลงมาพัฒนาวัด เยาวชนในหมู่บ้านก็จะต้องมาร่วมกิจกรรมด้วย นอกจากจะพัฒนาวัดแล้ว ยังมีการเดินรณรงค์เรื่องไข้เลือดออกไปตามบ้านเรือนในชุมชน โดยเยาวชนช่วยกันบรรจุทรายอะเบส และนำไปแจกจ่ายให้กับชุมชน ในการทำกิจกรรมครั้งนี้ มีเยาวชนจากบ้านห้วยม้า ใกล้เคียงมาร่วมด้วย ซึ่งเยาวชนดังกล่าวมาศึกษาจาก

โครงการ แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของเกษตรกรตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เนื่องด้วยมีเยาวชนจากต่างพื้นที่มาร่วมกิจกรรมด้วย จึงมีขั้นตอนในการทำงานร่วมกัน ดังนี้

กิจกรรมภาคเช้า

1. ทำความรู้จักกัน โดยการแนะนำตัวเป็นรายบุคคล และรายหมู่บ้าน
2. จัดแบ่งกลุ่มเพื่อให้มีทั้งสองหมู่บ้านมีสมาชิกอยู่ ทั้งหมด 4 กลุ่ม
3. เล่นเกมส์ “ฉันจำเธอได้” เพื่อให้เยาวชนได้ทำความรู้จักและสนิทกันมากขึ้น
4. สมาชิกแต่ละกลุ่มช่วยกันบรรจุทรายอะเบส เพื่อนำไปแจกให้กับชุมชน

กิจกรรมภาคบ่าย

พาแกนนำเด็กและเยาวชนจากทั้ง 2 หมู่บ้าน เข้าร่วมในดูงาน และแลกเปลี่ยนถึงการลงมาทำประโยชน์ให้กับชุมชน กับพี่ ๆ นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ วัดแม่สารป่าขาม ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ข้อสังเกตและเงื่อนไข

- แกนนำเยาวชนบ้านสันคะยอมบ้านสันคะยอมเป็นหมู่บ้านที่มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพราะมีงานวิจัยหลายๆ เรื่องเข้ามาทำในหมู่บ้าน เช่น โครงการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาของตำบลป่าสักโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โครงการวิจัยเรื่อง กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วม เป็นต้น

- เยาวชนมีการรวมตัวกันอยู่แล้ว ซึ่งแกนนำบ้านสันคะยอมส่วนมากจะเป็นผู้หญิง
- การประกาศเสียงตามสายเพื่อเชิญชวนเยาวชนรอบแรกไม่มีเยาวชนมา แกนนำจึงเปลี่ยนมาเป็นวิธี ประกาศเสียงตามสายโดยการประกาศ ชื่อ- นามสกุล พอเยาวชนได้ยินชื่อตัวเองก็รีบมาร่วมกิจกรรม

- เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นเด็กตั้งแต่ ป. 4 เด็กที่เล็กๆ ก็จะต้องและยากแก่การควบคุมเป็นอย่างมาก

- เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมใหม่นั้น ยังมีความเขินอายไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าพูด และยังมีการแบ่งแยกหมู่บ้านอยู่ ตอนที่ให้แนะนำตัวกับเยาวชนต่างหมู่บ้าน

ตารางที่ 9 ข้อมูลเยาวชนหมู่ 1 บ้านสันคะยอม

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	ด.ช.สิทธิโชค สมณาสัก	เบนซ์	10	ป.5	เลาหจิตรวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	ฟุตบอล
2	ด.ญ.รัตติกาล แก้วสัก	เอ	12	ป.6	เทศบาลสันป่ายางหนอง	รับจ้าง	รับจ้าง	กีฬา
3	ด.ช.ณัฐนนท์ งามเมืองดิ่ง	อ้อม	10	ป.5	เทศบาลประจักษ์ ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
4	ด.ญ.นิตรสุดา ไชยคำ	แจ่ม	12	ม.1	เทศบาลประจักษ์ ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	ดนตรีไทย
5	ด.ช.ชัชวาล มหายศ	พี	10	ป.5	วัดสันป่าสัก	รับจ้าง	รับจ้าง	ฟุตบอล
6	ด.ญ.พัชรี หมื่นแจ่ม	คิม	10	ป.5	วัดสันป่าสัก	รับจ้าง	รับจ้าง	วิ่ง
7	ด.ช.ธนาณัติ ชุนสัก	อาม	13	ม.1	เทศบาลประจักษ์ ลำพูน	ก่อสร้าง	ค้าขาย	ดนตรีไทย
8	ด.ช.ณัฐพล สมนาศักดิ์	แทม	11	ป.6	เทศบาลประจักษ์ ลำพูน	ค้าขาย	ค้าขาย	ดนตรีไทย
9	ด.ญ.สุภาวिका สมณาสัก	เฟิร์น	11	ป.5	เลาหจิตรวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
10	ด.ญ.จิราภรณ์ ชุนสัก	นุ่น	10	ป.5	วัดสันป่าสัก	-	รับจ้าง	ร้องเพลง
11	ด.ญ.ชัญลักษณ์ ราชสัก	น้อม	13	ม.1	มงคลวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
12	ด.ญ.อรวรรณ สุวรรณ	แอม	11	ป.6	วัดสันป่าสัก	รับจ้าง	รับจ้าง	เต้น

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
13	ค.ญ.พัชรภรณ์ ลือศักดิ์	อาย	12	ป.6	ไพบูลย์ลำพูน	รับราชการ	รับราชการ	ดนตรี
14	ค.ญ.เกศินี คำนาสัก	น้ำ	12	ม.1	มงคลวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	ค้าขาย	นาฏศิลป์
15	ค.ญ.รพีพรรณ จำก้าง	นุ่น	14	ม.3	มงคลวิทยา ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วาดรูป
16	ค.ญ.อัจฉรา ตันกลาง	ตาล	12	ม.1	จักรคำคณาทร ลำพูน	ค้าขาย	ค้าขาย	-
17	ค.ญ.อรวรรณ คำสาร	บี	14	ม.3	ส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	-	-	-
23	น.ส.ชไมพร พิงคะสัน	เมย์	15	ม.3	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับราชการ	รับจ้าง	เพื่อนร่ำ
24	ค.ญ.สุปราณี นันทะศักดิ์	หม่วย	14	ม.2	จักรคำคณาทร ลำพูน	-	รับจ้าง	เพื่อนร่ำ
25	ค.ญ.ทิวานันท์ งามเมืองตั้ง	ออม	14	ม.2	จักรคำคณาทร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	-
26	ค.ช.เต็มศักดิ์ พิงคะสัน	หนุ่ย	14	ม.3	มงคลวิทยา ลำพูน	เกษตรกร	เกษตรกร	เล่นกีฬา

2.2.3 สรุปการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมเยาวชน บ้านหลุก หมู่ที่ 4

บ้านหลุก หมู่ที่ 4 การลงไปศึกษาในพื้นที่นี้ก็ได้ใช้วิธีการ เด็กดิ่งเด็ก เช่นเดียวกับหมู่อื่น ๆ โดยแกนนำเยาวชน คือ น้องเน บ้านหลุกเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่เยาวชนในหมู่บ้านให้ความสนใจในการมาร่วมทำกิจกรรม ซึ่งวันแรกที่เราไปประสานงานกับน้องเนที่เป็นแกนนำเยาวชนว่า ผู้วิจัยจะลงไปบ้านหลุก ในวันที่ 19 กันยายน 2549 เพื่อเจอแกนนำและอยากให้ชวนเพื่อน ๆ เด็กเยาวชนคนอื่น ๆ ที่สนใจอยากจะเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ปรากฏว่าวันแรกที่เจอกัน มีเยาวชนเข้ามาร่วมทำกิจกรรมตามโครงการทั้งหมดถึง 17 คน ซึ่งในการพูดคุยครั้งนี้ เยาวชนแต่ละคนต่างให้ความสนใจและอยากจะทำกิจกรรมด้วย ในการพูดคุยและชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของโครงการ เยาวชนก็ต่างตั้งใจฟัง และสอบถามผู้วิจัยในเรื่องกิจกรรมต่าง ๆ ในการทำโครงการ

สำหรับการเตรียมสถานที่ในการพูดคุยกันนั้นค่อนข้างโกลาหลและวุ่นวาย เพราะว่า ทีมวิจัยนัดเจอกันที่ทำการสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งมันแคบและไม่มีที่นั่งพอ ทีมวิจัยจึงตัดสินใจหาสถานที่ใหม่กัน จึงเข้ามาที่วัดแม่สารบ้านหลุก แต่พอดีว่า วันนี้ท่านเจ้าอาวาสไม่อยู่วัด ศาลาการเปรียญจึงเปิดไม่ได้ ผู้วิจัยและทีมเยาวชนได้พูดคุยกันที่บ้านใดทางขึ้นกุฏิท่านเจ้าอาวาสแทน ที่จริงแล้วผู้วิจัยไม่ได้ขอความอนุเคราะห์ในการใช้สถานที่จากทางวัดก่อนด้วย เพราะคิดว่าใช้ที่ทำการสาธารณสุขมูลฐานก็น่าจะเพียงพอ ซึ่งถือว่าเป็นการผิดพลาด เพราะว่าเราเข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานที่สาธาณณะนั้นเราจะต้องแจ้งทราบให้กับเจ้าของสถานที่ทราบก่อน แต่พอดีวันนั้นท่านไม่อยู่วัดด้วย ทีมวิจัยไม่รู้จะไปขออนุญาตการใช้สถานที่จากใคร เลยใช้สถานที่นั้นอย่างพลະการ ซึ่งพอเราพูดคุยและชี้แจงวัตถุประสงค์รายละเอียดของโครงการ แบ่งบทบาทและหน้าที่ให้กับเยาวชนทุกคนใกล้เสร็จเรียบร้อยแล้ว พอที่ท่านเจ้าอาวาสกลับมาที่วัด พอท่านเห็นพวกเราท่านก็ตกใจ และสงสัยว่าเยาวชนมาทำอะไรกัน ผู้วิจัยจึงได้มีโอกาสดำเนินชี้แจงถึงรายละเอียดของการทำงานวิจัยให้กับท่านฟัง และใช้โอกาสนี้ในการขอความอนุเคราะห์ท่านในการใช้สถานที่ในการนัดประชุมครั้งต่อไปด้วย ซึ่งในการสนทนากับท่านในวันนี้พอสรุปข้อมูลได้ดังต่อไปนี้

ท่าน พระมหาธีรรัตน์ นรินทรโร เจ้าอาวาสวัดแม่สารบ้านหลุก มีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ถ้าเราจะมาทำกิจกรรมในพื้นที่ โดยเฉพาะในเรื่องของการรับรู้ในกระบวนการที่วิถีของสิ่งต่าง ๆ ที่มันเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะที่เลือกทำกับเยาวชน ซึ่งจะเป็นการรวมกลุ่มเยาวชนให้กับหมู่บ้านด้วย เพราะท่านคิดที่จะรวมกลุ่มเยาวชนอยู่แล้ว แต่ท่านทำไม่ได้ สิ่งที่ท่านได้เห็นเยาวชนในวันนี้ท่านก็รู้สึกแปลกใจ และดีใจ พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ แต่ข้อสังเกตของท่าน คือ เยาวชนที่เข้ามาในวันนี้ยังเป็นเด็กบ้าน ๆ อยู่ กล่าวคือ ยังเรียนอยู่โรงเรียนแถว ๆ หมู่บ้าน นั่นก็คือ โรงเรียนบ้านวัดป่าสัก ยังเข้าไปไม่ถึงในเมือง ซึ่งถ้าเป็นเด็ก ๆ ที่ไปในเมืองแล้ว ยากที่จะเข้าไป

ถึงตัวพวกเขาได้ ซึ่งการที่ท่านกล่าวว่า 10 ปีที่ท่านไม่สามารถรวบรวมกลุ่มเยาวชนได้นั้น นับว่าเป็นปัญหาหลักของหมู่บ้าน โดยมีเงื่อนไขปัจจัย คือ

1. ในบ้านหลุคนั้นไม่มีโรงเรียนประจำหมู่บ้าน เด็กก็เลยกระจัดกระจายไปเรียนหมู่บ้านอื่น ๆ ไปเรียนโรงเรียนวัดสันป่าสักบ้าง เข้าไปเรียนในตัวเมืองลำพูนบ้าง ทางวัดบ้านหลุกจึงไม่ค่อยมีบทบาทกับเยาวชนมากเท่าไร เปรียบเสมือนเป็นวัดดอกแดก

2. ปัจจุบันผู้ปกครองมักจะเลี้ยงลูกเป็นผู้ดีมากขึ้น คือ ให้อยู่แต่ในบ้านของตนเอง อยากจะเล่น หรืออยากจะกินอะไรก็หามาให้ที่บ้าน ทำให้เด็ก ๆ อยู่บ้านใคร บ้านมัน ซึ่งการเลี้ยงลูกแบบนี้ได้ส่งผลให้กลายเป็นเด็ก ๆ ในหมู่บ้านไม่รู้จักกัน ถึงจะรู้จักก็แค่ในลักษณะคุ้นหน้าคุ้นตา ไม่เหมือนกับเด็ก ๆ สมัยก่อนที่รู้จักกันทั้งหมู่บ้าน เอื้อเพื่อเอื้อแผ่กัน ออกมาเล่นด้วยกัน ทำให้รวมกลุ่มกันง่ายขึ้น

3. ผู้ปกครองนิยมที่จะส่งลูกหลานของตนไปเรียนในเมือง ไปเรียนในโรงเรียนเอกชน เพราะมีค่านิยมว่า โรงเรียนที่มีค่าเทอมแพงจะยิ่งทำให้ลูกเรียนเก่ง และถ้าบ้านไหนมีกำลังส่งเสียบุตรหลานไปเรียนที่แพง ๆ ได้นั้นนับว่าเป็นคนที่มีฐานะในหมู่บ้าน ส่งผลให้ตัวเด็ก ๆ มีการแบ่งแยกชนชั้น และศิกริของโรงเรียนขึ้น

4. กลบเคลื่อนตัวเอง ท่านกล่าวว่า “พ่อ แม่ ก็เป็นคนของ อู๋ภาษาของ แต่พอลูกเกิดมากลับสอนให้ลูกพูดภาษาไทยกลาง ลูกพูดภาษาของไม่ได้ หรือเป็นคนเมือง พ่อก็เป็นคนเมือง แม่ก็เป็นคนเมือง แต่ลูกเกิดมาพ่อแม่ก็สอนให้พูดภาษาไทยกลาง มีเหตุผลว่ากลัวลูกพูดภาษาไทยกลางไม่ชัดเจนในเวลาที่ถูกไปโรงเรียน” ซึ่งท่านให้ความเห็นว่าเป็นการกลบเคลื่อนภูมิปัญญาบ้านเกิด วิธีคิดเปลี่ยนไป ไม่ภาคภูมิใจในภาษาแม่ของตนเอง ท่านยกตัวอย่างว่า เด็กบางคนเมื่อก่อนที่จะไปเรียนในเมืองพ่อแม่พามาทำบุญที่วัดก็อู๋ของ แต่พอโตขึ้นไปเรียนในเมือง พ่อแม่พามาทำบุญอีกครั้งกลับพูดไทย ท่านกล่าวว่า นับเป็นสิ่งที่น่าเสียดายยิ่งนักที่เด็ก ๆ และเยาวชนเหล่านี้ไม่เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อีกไม่นานถ้าไม่มีคนสืบทอดต่อ ภาษาเหล่านี้ก็จะตายไปกับพ่อแม่ตายไปกลับบรรพบุรุษ

5. ในเมื่อที่ผ่านมานั้นท่านไม่สามารถรวบรวมกลุ่มเยาวชนได้ สิ่งที่ท่านแก้ไขมาจนถึงทุกวันนี้คือ เวลาที่วัดหรือมีงานบุญต่าง ๆ ก็ให้แม่บ้านอายุ 30 ขึ้นไป จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาแทน เช่น กลุ่มเพื่อนกลุ่มรำ ซึ่งท่านกล่าวว่ากิจกรรมเหล่านี้จะเป็นกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนมากกว่า

ข้อสังเกตและเงื่อนไข

- เยาวชนแต่ละคนต่างให้ความสนใจและอยากจะเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ในการพูดคุยและชี้แจงถึงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของการดำเนินงานวิจัย เยาวชนก็ต่างตั้งใจฟัง และสอบถามผู้วิจัยในเรื่องกิจกรรมต่าง ๆ ในการทำงานวิจัย
- เยาวชนในบ้านหลุมนั้นยังไม่เคยมีกิจกรรม หรือประสบการณ์ในการทำวิจัย และไม่เคยมารวมกลุ่มกันมาก่อน ดังนั้น พวกเขาจึงให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะว่าการลงพื้นที่ครั้งนี้ของผู้วิจัยนั้น ผู้วิจัยยังไม่ได้เข้าไปขอความอนุเคราะห์ให้พ่อหลวงบ้านประชาสัมพันธ์เลย ใช้วิธีการเด็กดิ่งเด็ก ซึ่งแกนนำสามารถชักชวนเยาวชนในหมู่บ้านมาได้ถึง 12 คน และยังมีเยาวชนใหม่ ๆ ในหมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาที่ทำกิจกรรม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 10 ข้อมูลเยาวชนหมู่ 4 บ้านหลุก

ที่	ชื่อ-นามสกุล		ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
							บิดา	มารดา	
1	นายอานนท์	จันตะธง	นัทตี้	16	ม.4	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	พูด
2	น.ส.กฤษณา	กันทาสัก	แนน	15	ม.4	ส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	กีฬา
3	น.ส.วรารัตน์	หน่อคำสัก	จ๊ีบ	16	ปวช.1	วิทยาลัยเทคนิคลำพูน	รับจ้าง	รับจ้าง	วอลเลย์บอล
4	ด.ญ.วชิราภรณ์	ใจดี	เน	14	ม.3	จักรคำคณาธร ลำพูน	รับจ้าง	เย็บผ้า	-
5	ด.ช.ค้ำน้อย	จันทร์จบ	ค้ำ	13	ป.6	วัดสันป่าสัก	รับจ้าง	รับจ้าง	ฟุตบอล
6	ด.ช.เดชขจร	ผาสิงห์	เต็น	11	ป.5	วัดสันป่าสัก	รับจ้าง	รับจ้าง	ฟุตบอล
7	ด.ช.กมลชัย	สกุลสุริยวงศ์	แบงค์	11	ป.5	วัดสันป่าสัก	ค้าขาย	เสริมสวย	ฟุตบอล
8	น.ส.ชลดา	สังฆะสะ	แต้ว	16	-	ก.ศ.น.	รับจ้าง	แม่บ้าน	-
9	ด.ช.อนุรักษ์	ค้อยดี	อ้อฟ	12	ป.6	วัดสันป่าสัก	รับจ้าง	รับจ้าง	ฟุตบอล
10	น.ส.พิมพ์ชนก	ศรีสุภา	ปาล์ม	15	ม.4	วชิราลัย	รับจ้าง	รับจ้าง	ร้องเพลง
11	ด.ญ.สุชาวดี	พิงคะสัน	ยิมส์	10	ป.4	ชุมชนสันป่ายางหลวง	ค้าขาย	ค้าขาย	-
12	ด.ญ.อภิญญา	ไชยาคำ	ชิน	13	ม.1	ส่วนบุญโญปถัมภ์ ลำพูน	ค้าขาย	ค้าขาย	วอลเลย์บอล

2.2.4 สรุปการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมเยาวชน บ้านใหม่จตุจักร หมู่ที่ 18

การลงพื้นที่บ้านใหม่จตุจักรนั้น ก็ใช้วิธี เด็กดึงเด็ก เช่นกัน โดยประสานผ่านทางน้องฟาง และน้องแพนที่เคยได้ร่วมกิจกรรมกันมาก่อนอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ว่าในบ้านใหม่จตุจักรนี้จะแตกต่างจากทั้ง 3 หมู่บ้านที่ผ่านมา คือ การลงพื้นที่ในครั้งนี้มีการประสานกับพ่อหลวงด้วย คือ ใช้ทั้ง 2 ทาง คือ ให้น้องฟางประสานกับเยาวชนในพื้นที่และนัดมาพูดคุยกัน และได้นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้พ่อหลวงประชาสัมพันธ์และขอให้ท่านนัดเยาวชนให้ ซึ่งท่านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ท่านจึงพาไปรู้จักกับ น้องเล็ก ซึ่งเป็นประธานเยาวชนของตำบลป่าสัก และบอกว่า ถ้าจะทำกิจกรรม หรือประชุมกันในครั้งต่อไป ให้ใช้สถานที่ในบ้านท่านได้ ทำให้วันนี้ได้พบแกนนำเยาวชนจากที่เด็กดึงเด็กมา และได้พบเยาวชนที่ได้ยินจากเสียงประกาศประชาสัมพันธ์มาเข้าร่วมทีมวิจัยเยาวชน โดยที่น้องเล็กก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยบอกน้อง ๆ ในหมู่บ้านให้ไปตามเด็กที่คิดว่าจะทำกิจกรรมได้มาร่วมด้วย ทำให้การลงพื้นที่ในครั้งนี้ สามารถได้ เยาวชนมาร่วมทีมวิจัยจาก 3 ทาง คือ ผ่านการประชาสัมพันธ์จากผู้นำหมู่บ้าน ผ่านการชักชวนจากเด็กด้วยตนเอง และผ่านทางแกนนำเยาวชนที่มีอยู่ในหมู่บ้านอยู่แล้ว

ข้อสังเกตและเงื่อนไข

- เยาวชนในหมู่บ้านกระตือรือร้น มีความสนใจในการเข้าร่วมทีมวิจัยดี
- เยาวชนในหมู่บ้านสามารถรวมกลุ่มกันได้อย่างรวดเร็ว อาจจะเป็นเพราะว่าเด็ก ๆ ในหมู่บ้านรู้จักกันเป็นอย่างดี
- เยาวชนบ้านใหม่จตุจักรจะการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านอยู่แล้ว ซึ่งคนที่เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรม คือ น้องเล็ก เช่น งานวันเด็ก ก็จะถูกจัดขึ้นที่ลานหน้าบ้านของน้องเล็ก งานกีฬาองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ตารางที่ 11 ข้อมูลเยาวชนหมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักร

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
1	ด.ญ.รัตนพร อากัย	เมย์	12	ป.6	เทศบาลประจักษ์			-
2	ด.ช.อลงกรณ์ จินมัยษา	กอล์ฟ	14	ม.2	เมธีวุฒิก			ดนตรีไทย
3	ด.ญ.น้ำทิพย์ สังฆโลก	อีด	14	ม.3	จักรคำคณาธร ลำพูน			-
4	ด.ช.นนทพัทธ์ กิตติศักดิ์	นนท์	10	ป.5	เทศบาลประจักษ์			วิ่ง
5	ด.ญ.นรินุช ปาระธรรม	แอปเปิ้ล	13	ม.1	มงคลวิทยา ลำพูน			-
6	ด.ช.พุดพิงค์ ศรีสัตย์	เต็นท์	12	ม.1	จักรคำคณาธร ลำพูน			วาดรูป
7	ด.ช.สหพัฒน์ ธรรมแสง	คุมตาม	9	ป.4	มงคลวิทยา ลำพูน			ฟุตบอล
8	ด.ญ.ณัฐฐาทิพย์ ป่าธนู	ไบเตย	14	ม.3	จักรคำคณาธร ลำพูน			ประดิษฐ์ใบตอง
9	ด.ญ.สุทธิตา แสงสุวรรณ	เกมส์	13	ม.1	มงคลวิทยา ลำพูน			-
10	ด.ช.เฉลิมชัย กันทะศักดิ์	เต๋ล	14	ม.2	เมธีวุฒิก			กีฬา
11	นายอัมรินทร์ อิศระ ภาพ	แบงค์	16	ม.5	จักรคำคณาธร ลำพูน			-
12	ด.ญ.หฤทัย ไชยวงศ์	ฟาง	15	ม.3	จักรคำคณาธร ลำพูน			ทำงานวิจัย

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ชื่อเล่น	อายุ	ชั้น	โรงเรียน	อาชีพ		ความสามารถพิเศษ
						บิดา	มารดา	
13	ค.ช.เกียรติศักดิ์ ชัยราชะ	ต่อ	13	ม.2	จักรคำคณาธร ลำพูน			ฟุตบอล
14	ค.ญ.สุภารัตน์ นิลโขง	แพน	14	ม.2	ส่วนบุญโญปถัมภ์			
15	ค.ญ.ขนิษฐา นาเทพสัก	ยิ่ง	12	ม.1	จักรคำคณาธร ลำพูน			คอมพิวเตอร์
16	ค.ช.ฤทธิชัย อิศระ ภาพ	เบิร์ด	13	ม.2	อนุบาลลำพูน			จับปลา
17	ค.ญ.อัจจรา เมืองมูล	มีนทร์	14	ม.2	มงคลวิทยา ลำพูน			Web-Site
18	น.ส.ปิยนุช แสงสุวรรณ	กวาง	17	ม.5	จักรคำคณาธร ลำพูน			-

2.2.5 สรุปการลงพื้นที่เพื่อค้นหาทีมเยาวชนบ้านสันป่าสัก หมู่ที่ 6

บ้านสันป่าสัก เป็นหมู่บ้านเดียวที่ผู้วิจัยไม่เคยพบและไม่เคยทำกิจกรรมกับแกนนำเยาวชนด้วยกันมาก่อน ดังนั้น การลงพื้นที่ ก็จะแตกต่างกันกับการลงพื้นที่ในหมู่บ้านเป้าหมายอื่น ๆ วิธีที่ใช้ลงพื้นที่ในหมู่บ้านนี้ก็คือ ผ่านทางพ่อหลวงบ้านโดยตรง เพื่อทำความเข้าใจกับพ่อหลวงบ้านบ้านสันป่าสักนั้นผู้วิจัยได้ทำหนังสือชี้แจงและขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์งานวิจัย อีกทั้งได้ขอให้พ่อหลวงบ้านเป็นผู้นำหมายเยาวชนในพื้นที่ให้เพื่อจะได้พูดคุย และทำความเข้าใจกันในเรื่องของงานวิจัย การเข้าไปพบกับพ่อหลวงบ้านนั้น อย่างที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในขั้นตอนการทำความเข้าใจกับชุมชนข้างต้นว่า อาจจะเนื่องมาจากช่วงเวลาที่เข้าไปพบกับท่านเป็นช่วงเวลาที่ท่านไม่อยู่ จึงไม่ได้พบปะท่าน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการฝากหนังสือชี้แจงให้พ่อหลวงบ้านและใช้โทรศัพท์ในการติดต่อและนัดหมาย ซึ่งในการติดต่อนัดหมายนี้ คุณกิตติสันต์ ปวนปิ่นคำ ซึ่งเป็นนักศึกษาอีกคนหนึ่งที่ทำโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในโครงการ แนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นคนประสานงาน เนื่องจากว่าพื้นที่บ้านสันป่าสักนั้นเป็นพื้นที่เป้าหมายของทั้ง 2 โครงการ ดังนั้น เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนของการลงไปทำกิจกรรมในพื้นที่ ผู้วิจัยทั้ง 2 จึงลงพื้นที่ด้วยกัน

การลงพื้นที่พบกับปัญหาหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการประสานงาน การสื่อสารที่เข้าใจไม่ตรงกันระหว่างผู้วิจัยกับพ่อหลวงบ้าน หรือการประสานงานระหว่างพ่อหลวงบ้านกับเยาวชนในหมู่บ้านทำให้ผู้วิจัยต้องลงพื้นที่นี้ถึง 4 ครั้ง เพราะเกิดการผิดพลาดหลายอย่าง คือ เกิดการผิดพลาดในการประสานงานระหว่างผู้วิจัยกับพ่อหลวงบ้าน การประชุมครั้งแรกคนที่เข้าประชุมที่น่าจะเป็นเยาวชนกลับเป็นชาวบ้านเข้ามาร่วมประชุม เลขขอให้พ่อหลวงบ้านได้ประชาสัมพันธ์อีกครั้งหนึ่งให้เยาวชนเข้ามาร่วมประชุม ซึ่งในการประชุมครั้งนี้ ปรากฏว่าไม่มีมาเยาวชนเข้าร่วมในการประชุมเลย แม้แต่คนเดียว คุณกิตติสันต์ จึงแก้ปัญหาโดยประสานงานผ่านนักวิจัยท้องถิ่นของบ้านสันป่าสักแทน บ้านสันป่าสักเป็นหมู่บ้านที่ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเจอแกนนำเยาวชน โดยผ่านเวทีการประชุมที่มวิจยเยาวชนของคุณกิตติสันต์ ซึ่งในเวทีนี้เป็นการจากการนัดหมายพบกันของทีมวิจัยเยาวชนทั้ง 10 หมู่บ้านในโครงการแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนาโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งจัดที่วัดสันป่าสัก โอกาสนี้ผู้วิจัยเลยได้มีโอกาสประชาสัมพันธ์โครงการให้กับชาวบ้าน ผู้ปกครอง และเยาวชนได้รับรู้ แต่ตัวผู้วิจัยเองก็ยังไม่ได้เยาวชนเข้ามาร่วมทีมวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ไปปรึกษาท่านพระมหานិเวศ เจ้าอาวาสวัดแม่สารป่าขาม ถึงอุปสรรคที่พบ ท่านได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ในวันอาทิตย์ ทางวัดสันป่าสักจะมีการสอนพุทธศาสนา ซึ่งจะมีเยาวชนจากหมู่บ้านต่าง ๆ มาเรียน ท่านแนะนำให้เข้าไปประสานงานผ่านทางเจ้าอาวาสวัดสันป่าสัก ซึ่งผู้วิจัยก็ได้ปฏิบัติตาม โดยเข้าไปขอความอนุเคราะห์จากท่าน แต่ปรากฏว่า การเรียน

การสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้นได้สอนจบหลักสูตรไปแล้ว จึงทำให้ผู้วิจัยก็ยังไม่ได้ที่มวิจัย
 เยาวชน จนกระทั่งวันที่ 29 ตุลาคม 2549 ได้มีกิจกรรมเวทีสัญจรที่บ้านหลุก หมู่ที่ 4 ซึ่งทีมวิจัย
 เยาวชนทั้ง 4 หมู่บ้าน จะต้องเข้ามาร่วมทำกิจกรรม ทีมวิจัยเยาวชนบ้านสันคะยอมให้ผู้วิจัยจึงไปรับ
 ที่หมู่บ้าน ในระหว่างที่เดินทางมายังบ้านหลุกได้ผ่านบ้านสันป่าสัก พบเด็กผู้ชายคนหนึ่งนั่งเล่นอยู่
 ได้ดูบ้าน ซึ่งรู้จักกับทีมวิจัยบ้านสันคะยอม ผู้วิจัยจึงชวนน้องมาร่วมทำกิจกรรม ปรากฏว่าน้อง
 สนใจและไปชักชวนเพื่อนอีกคนไปร่วมด้วย ทำให้ผู้วิจัยค้นพบทีมวิจัยเยาวชนบ้านสันป่าสัก ได้แก่
 ค.ญ.สุทธีณี ศรีวิชัยและค.ช.จิรวัดณ์ จอมอารีย์

ข้อสังเกตและเงื่อนไข

- บ้านสันป่าสักเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่ และมีประชากรมากที่สุดในด้านปลาปัก แต่การเข้าร่วม
 กิจกรรม หรือการให้ความสนใจในการทำงานวิจัยนั้นมีน้อย

2.2.6 กระบวนการสร้างการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร

กระบวนการที่ 1: กิจกรรมทบทวนตัวเอง

เมื่อผู้วิจัยได้พบกับเยาวชนที่มีความสนใจเข้าร่วมทีมวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้กิจกรรมทบทวน
 ตัวเอง ซึ่งมีเป็นการตั้งคำถามหลักให้กับเยาวชนเก็บไปคิดเป็นการบ้าน โดยมีโจทย์ต่อไปนี้

- ท่านรู้จักตัวเองมากน้อยเพียงใด (จุดอ่อน จุดแข็ง)
- ท่านรู้จักชุมชนที่อาศัยอยู่มากน้อยเพียงใด
- ชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง

ซึ่งกิจกรรมทบทวนตัวเองนี้ จะสามารถตอบโจทย์ตัวเยาวชนเองว่า มีข้อดี ข้อเสีย อะไรใน
 ตัวเองบ้าง อะไรที่ควรแก้ไข และแก้ไขอย่างไร ทำให้เยาวชนได้ทบทวนตัวเอง รู้จักตัวเองมาก
 ขึ้น อีกทั้งนอกจากกิจกรรมนี้จะช่วยให้เยาวชนสามารถวิเคราะห์ตัวเองได้แล้ว กิจกรรมนี้ยัง
 กลายเป็นโจทย์ที่เยาวชนจะต้องกลับไปซักถามผู้ปกครองหรือผู้รู้ที่บ้าน หรือในชุมชนถึงประวัติ
 ความเป็นมา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นใน
 หมู่บ้านทำให้เยาวชนกับผู้ปกครองมีเรื่องที่จะแลกเปลี่ยนกันภายในครอบครัวมากขึ้น อีกทั้งเป็น
 การประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ปกครองเยาวชนได้รับรู้อีกทางหนึ่ง เพราะผู้ปกครองจะถามเยาวชนว่า
 “ถามไปทำไม ทำรายงานวิชาอะไร” เยาวชนก็จะอธิบายให้ผู้ปกครองรับทราบ นอกจากเยาวชนจะ
 ได้วิเคราะห์ตัวเอง รู้จักตัวเองแล้ว ยังได้รู้จักชุมชนที่อาศัยอยู่ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใน
 ชุมชน และกิจกรรมทบทวนตัวเองยังกลายเป็นเครื่องมือในการที่จะดึงให้เยาวชนให้เข้ามาร่วมทำ

กิจกรรมในครั้งต่อไป เพราะว่า เยาวชนมีหน้าที่จะต้องเอาการบ้านที่ได้รับมอบหมายไปมาส่งให้กับผู้วิจัยในการนัดหมายครั้งต่อไป

กระบวนการที่ 2: กิจกรรม “นักข่าวตัวน้อย”

ซึ่งกิจกรรม “นักข่าวตัวน้อย” อยู่ภายใต้การจัด “เวทีการอบรมนักจัดรายการวิทยุรุ่นเยาว์” ณ สถานีวิทยุชุมชนคนเมืองหละปูน ทางคลื่นความถี่ FM 90.25 MHz โดยได้ประสานงานกับคุณลุงประเสริฐ กิตติศักดิ์ ซึ่งท่านเป็นผู้ก่อตั้งสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนที่เข้าร่วมในการทำงานวิจัยได้มีโอกาสมาเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุ ฝึกการประชาสัมพันธ์ การสัมภาษณ์ การจัดรายการและทักษะในการเก็บข้อมูล รวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเสนอในการจัดรายการ รวมไปถึงการชักชวนเยาวชนคนอื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งยังใช้สื่อวิทยุเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์งานวิจัยให้กับชุมชนได้รับทราบ

ผลที่ได้รับจากการจัดกิจกรรม “นักข่าวตัวน้อย” นี้คือ “รายการเยาวชนศึกษา” ซึ่งจะออกอากาศในเวลา 18.00 – 19.00 น. เป็นประจำทุกวัน มีทีมวิจัยเยาวชนที่ผ่านการอบรมจากเวทีดังกล่าว จะมาเป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งปัจจุบันก็ได้รับการตอบรับจากชุมชนเป็นอย่างดี

กิจกรรมนอกจากจะให้โอกาสเยาวชนได้มีพื้นที่ในการแสดงออกแล้ว ยังทำให้ทีมวิจัยเยาวชนมีทักษะในด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เยาวชนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวได้ รู้จักการวางแผน รู้จักการทำงานเป็นทีม เพราะว่าการดำเนินรายการทุกครั้งนั้น ทีมวิจัยเยาวชนจะต้องหาข้อมูลต่างๆ ที่น่าสนใจ เพื่อนำมาเสนอให้กับผู้คนที่อยู่ในชุมชนได้รับรู้

2.3 การจัดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตัวเองโดยจัดเวทีสัญจร

จากการดำเนินงานวิจัยทั้งขั้นตอนการทำความเข้าใจกับชุมชนและการค้นหาทีมวิจัยเยาวชนที่ผ่านมานั้น เพื่อเป็นการรวบรวมเยาวชนในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 5 หมู่บ้าน กิจกรรมแรกซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะทำให้เยาวชนจากทั้ง 5 หมู่บ้านได้พบปะและทำความรู้จักกัน รวมทั้งได้เข้าร่วมทำความเข้าใจกับงานวิจัยอีกครั้ง อีกทั้งเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านจะได้ร่วมเรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตนเอง รวมถึงวางแผนการทำงานของแต่ละหมู่บ้าน โดยกิจกรรมดังกล่าวได้จัดในรูปแบบของการจัดเวทีพบปะกันระหว่างเยาวชน ผู้นำหมู่บ้าน ผู้อาวุโสหรือปราชญ์ชุมชน ซึ่งมีการจัดเวทีสนทนาสัญจรไปตามหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมายทั้ง 5 หมู่บ้าน เพื่อ

1. เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนในพื้นที่ได้เรียนรู้ถึงวิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงออกถึงความสามารถของตนเองให้ผู้ปกครอง และคนในพื้นที่หมู่บ้านได้รับทราบ

3. เพื่อให้เยาวชนตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

4. เพื่อให้แกนนำเยาวชนทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้พบปะและแลกเปลี่ยนความรู้และการทำงานเป็นทีมร่วมกัน

ซึ่งมีการจัดเวทีสนทนาสัญจรไปตามหมู่บ้านพื้นที่เป้าหมายทั้ง 5 หมู่บ้านดังกล่าว 5 เวทีอันได้แก่

1. เวทีสนทนาสัญจรนาร่อง บ้านสันคะยอม หมู่ที่ 1
2. เวทีสนทนาสัญจรบ้านหลุก หมู่ที่ 4
3. เวทีสนทนาสัญจรบ้านใหม่จตุจักร หมู่ที่ 18
4. เวทีสนทนาสัญจรบ้านป่าดิงงาม หมู่ที่ 3
5. เวทีสนทนาสัญจรบ้านสันป่าสัก หมู่ที่ 6

2.3.1 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจรนาร่อง บ้านสันคะยอม หมู่ 1

กิจกรรม

1. ให้อาจารย์ / นาย CD วิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับเยาวชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ดู / ลงทะเบียน
2. กิจกรรมทำความรู้จักกันระหว่างทีมวิจัยเยาวชนในแต่ละหมู่บ้าน
3. กิจกรรม “ผ่านพักตระหนักรู้” และ กิจกรรม “เหรียญพูดได้” เพื่อให้เยาวชนได้ทบทวนตัวเอง และฝึกพูด ฝึกฟังคนอื่น ได้ดีขึ้น
4. ชี้แจงและทำความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของทีมวิจัย
5. กิจกรรม “พื้นที่ดีสู่ปัจจุบันกับบ้านสันคะยอมเฮฮา” โดยผู้อาวุโสทั้ง 7 ท่าน
6. สนทนาการ “เกมส์ซ่อนกระดาษ” เพื่อให้เยาวชนตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการสื่อสารเพื่อที่จะทำงานกันเป็นกลุ่มและฝึกความสามัคคี
7. สะท้อนบทสรุปงานของแต่ละกลุ่มหลังจากที่ได้สอบถามข้อมูลถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ จากผู้อาวุโส โดยวิธีการนำเสนอ
8. เยาวชนได้สะท้อนถึงความรู้สึกต่อกิจกรรมที่ร่วมกันทำ
9. ทีมวิจัยสรุปงาน และทำการนัดหมายกันในครั้งต่อไป เพื่อจัดบอร์ดนำเสนองานกิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครองและคนในชุมชนรับทราบ

การดำเนินการ

การดำเนินการในการจัดเวทีสนทนาสัญจรนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ 28 ตุลาคม 2549 ซึ่งเป็นวันประชุมเตรียมการจัดเวทีสัญจรซึ่งในวันนี้มีแกนนำจาก 4 หมู่บ้านเข้ามาร่วมประชุมด้วย เพื่อรับทราบกำหนดการและวัตถุประสงค์ของการจัดงาน จากนั้นแกนนำเยาวชนหมู่ 1 ก็เริ่มเตรียมการดำเนินงาน โดยการทำตามหน้าที่ของแต่ละคนที่เคยได้รับมอบหมายไป เริ่มจากการนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปให้กับผู้นำหมู่บ้าน และผู้อาวุโส ฝ่ายประชาสัมพันธ์จะประชาสัมพันธ์โดยใช้เสียงตามสายประกาศให้ผู้ปกครอง ผู้คนในชุมชน รวมทั้งเยาวชนที่สนใจมาเข้าร่วมโครงการซึ่งเยาวชนเป็นผู้ประกาศเอง ฝ่ายสถานที่ก็จะทำความสะอาด ไปเยี่ยมอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น แก้วน้ำ ถังน้ำ ถาด เสื้อ เป็นต้น ฝ่ายทะเบียนก็จะช่วยกันทำป้ายห้อยคอและจัดโต๊ะลงทะเบียน ทำป้ายโครงการ เป็นต้น เยาวชนทุกคนช่วยกันเตรียมงานเป็นอย่างดี ซึ่งขนมที่จะใช้ในวันพรุ่งนี้ เยาวชนเลือกที่จะทำกันเอง คือขนมวุ้น ซึ่งใช้สถานที่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในดอนเย็น ทุกอย่างถูกเตรียมอย่างเรียบร้อยก่อนวันเริ่มงาน ซึ่งขั้นตอนทุกอย่างเยาวชนจะเป็นคนดำเนินการทั้งหมด

วันทำกิจกรรมเวทีสนทนาสัญจร เริ่มกิจกรรมโดยนำกระบวนการ “เวทีสุนทรียสนทนา” มาใช้ กิจกรรมแรก คือ “ผ่องพักตระหนักรู้” เพื่อให้เยาวชนได้มีสมาธิ และได้ทบทวนตัวเอง พร้อมทั้งจะเปิดรับกิจกรรมและความรู้ใหม่ ๆ จากนั้นจะเป็น กิจกรรม “เหรียญพูดได้” เพื่อให้เยาวชนได้ฝึกการเป็นผู้ฟัง และเป็นผู้พูดที่ดี เพื่อเตรียมให้พวกเขาได้นำไปใช้ในกิจกรรม “พื้นที่อดีตสู่ปัจจุบันกับบ้านสันคะยอมเฮา” โดยผู้อาวุโส ทั้ง 7 ท่านและดำเนินงานตามกำหนดการที่เตรียมไว้

ผลที่ได้รับในการจัดเวทีสนทนาสัญจร

- มีเยาวชนเข้าร่วมในการประชุมทั้งหมด 36 คน จาก 4 หมู่บ้าน และมีผู้อาวุโส 7 คน
- การประชุมเริ่มประมาณ 9.30 น. เปิดประชุมโดยอาจารย์อำนวยการ โภกาสพัฒนกิจ และได้เริ่มแนะนำตัวกันของผู้เข้าร่วมการประชุมในครั้งนี้ จากนั้นเป็นการชี้แจงในเรื่องของรายละเอียดในการทำกิจกรรม

- ในการจัดเวทีสนทนาสัญจรครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งในเรื่องของสถานที่จัด และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้นำหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ใหญ่ใจดีที่ได้มาร่วมทำกิจกรรมกับเยาวชน

- เยาวชนได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต จนถึงปัจจุบันในหมู่บ้านสันคะยอม ว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง แล้วปัจจุบันเป็นอย่างไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางมาปรับใช้ในในกลุ่มเยาวชน ณ ปัจจุบันได้ ซึ่งมีรายละเอียดซึ่งเยาวชนอยากทราบในวิธีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ความเป็นมาของบ้านสันคะยอม
- สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน
- ด้านภาษา (ภาษาของ)
- ด้านประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน
- ด้านวิถีชีวิตในอดีต การอยู่การกิน / กับข้าว / ขนม / การใช้เงินทอง / เครื่องแต่งกาย
- ด้านการจับสาว
- ด้านการศึกษา
- ด้านการประกอบอาชีพ
- ด้านการคมนาคม

- ได้มีการร่วมพูดคุยและแลกเปลี่ยนทัศนะ ความรู้ ความคิดเห็น ของคนทั้ง 2 รุ่น คือ กลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้ใหญ่ ในขณะที่เยาวชนทำกิจกรรม ทางผู้ใหญ่ก็จะมีการตั้งวงพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของเยาวชนในหมู่บ้านซึ่งทางผู้ใหญ่ได้สะท้อนในมุมที่ผู้ใหญ่มองเยาวชนในปัจจุบัน ดังนี้

1. ปัจจุบันเด็ก ๆ ในหมู่บ้านทำกับข้าวไม่เป็น หุงหาอาหารเองไม่เป็น
2. เด็ก ๆ ปัจจุบันไม่เคยลำบาก เลยทำให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่รู้จักประหยัด
3. เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร
4. เรื่องการศึกษาเล่าเรียน
5. เรื่องของสื่อต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต โทรทัศน์การโฆษณาต่าง ๆ

- เสียงสะท้อนที่ผู้ใหญ่ฝากไว้ให้กับเยาวชนในหมู่บ้าน

1. อย่าทำให้พ่อ แม่เสียใจ / ให้ตั้งใจฟังพ่อแม่ด้วย
2. ให้ตั้งใจเรียน / หาความรู้เพื่อมาสร้างความสำเร็จ
3. รักษาหน้าที่ของตัวเอง / ช่วยกันหยุดยั้งสิ่งที่ไม่ดี
4. ต้องมีความสามัคคี
5. วัยรุ่น อย่าว่านรัก
6. ต้องขยันหมั่นเพียร
7. เก็บสิ่งดี ๆ ในวันนี้แล้วนำกลับไปเล่าให้พ่อแม่ที่บ้านฟังด้วย
8. เก็บประสบการณ์ไว้ / ชวนกันทำแต่สิ่งดี ๆ

- เสียงสะท้อนความรู้สึกจากผู้ใหญ่ต่อกิจกรรมในโครงการ

1. ปลายทางที่มีกิจกรรมให้เด็ก ๆ มีความสามัคคี และเห็นเด็ก ๆ มาทำกิจกรรมดี ๆ
2. รู้สึกเป็นเกียรติที่ได้มาให้ความรู้กับเด็ก ๆ และได้เห็นเด็ก ๆ สนใจในเรื่องอดีต

3. ดีใจที่เห็นเด็ก ๆ มาสนุก รู้สึกเพลิดเพลินที่ได้มีโอกาสได้พูดคุยกับลูกหลาน

4.เฉย ๆ แต่เปี่ยมสุข อยากให้มาทำกิจกรรมในหมู่บ้านอีก

-เสียงสะท้อนจากพี่ ๆ ทำโครงการ

1. อยากให้น้อง ๆ ตั้งใจทำกิจกรรม

2. อยากให้ชวนเพื่อน ๆ เข้ามาร่วมกิจกรรมเยอะ ๆ

-เสียงสะท้อนจากน้อง ๆ ทีมวิจัยเยาวชน

1. ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

2. ได้ความรู้ ในเรื่องประวัติศาสตร์หมู่บ้านด้านต่าง ๆ

3. ได้รู้จักเพื่อน ๆ ได้รู้จักน้อง ๆ และพี่ ๆ จาก มข.

4. สนุกสนานดี อยากให้มีกิจกรรมทุก ๆ อาทิตย์

5. อิ่มท้อง

6. ได้ฝึกการสัมภาษณ์ บันทึกประเด็นที่สำคัญ ฝึกจับใจความ และได้กล้าแสดงออกมากขึ้น โดยการออกมานำเสนอผลงานของกลุ่ม

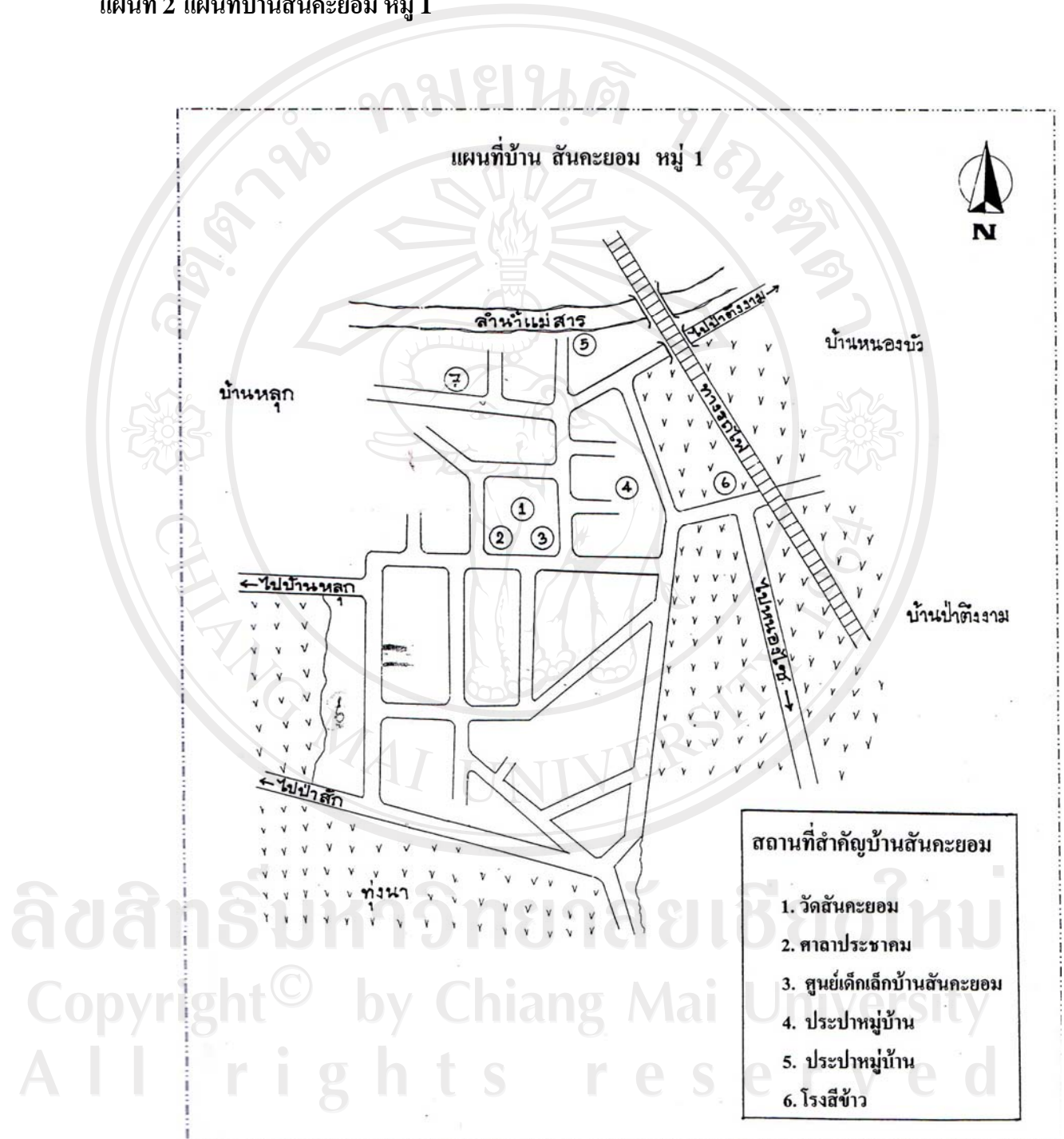
2.3.2 การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจร มีเนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านสันคะยอม

ประวัติความเป็นมา

เดิมที่บ้านสันคะยอมมีชื่อว่า “บ้านเหล่า” มีอายุประมาณ 210 ปีอยู่บริเวณเชิงดอยระหว่าง “ดอยม่อนตอก” กับ “ดอยปู่คำ” ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านปัจจุบันประมาณ 3 กิโลเมตร ซึ่งบริเวณนั้นจะมีตาน้ำธรรมชาติอยู่ 3 จุด ชาวบ้านสันคะยอมจะอาศัยน้ำจาก 3 จุดนี้ในการอุปโภคบริโภค แต่เมื่อเวลาผ่านไป ตาน้ำก็แห้งน้ำมีน้อยลงไม่เพียงพอกับความความต้องการทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนเลยพากันย้ายมาอยู่ใกล้ลำน้ำสาร ซึ่งบริเวณนี้มี “ต้นพยอม” อยู่มากจึงตั้งชื่อหมู่บ้านตามภูมิประเทศที่อาศัยอยู่ว่า “บ้านสันคะยอม” บรรพบุรุษเป็นคนของ มาจากสิบสองปันนา จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ได้ให้ข้อมูลว่า ท้าวปิง ท้าวสมนา พ่อหนานปัญญา ท้าวนำปุน ซึ่งชื่อท้าวนี้ได้เรียกและนำไปตั้งเป็นนามสกุล จากปิง เพี้ยนมาเป็นพิง เช่น พิงคะสัน สมนาศักดิ์ ปัญญาศักดิ์ นำปุนสัก เป็นต้น เริ่มแรกมีครัวเรือนอยู่ประมาณ 15 -20 ครัวเรือน เมื่อประชากรมีมากขึ้น จึงเริ่มขยายไปบริเวณใกล้เคียง ยาวไปตามลำน้ำแม่สารบ้าง ย้ายไปรวมกับบ้านป่าติงงามที่อยู่ใกล้ ๆ บ้าง

แผนที่ 2 แผนที่บ้านสันคะยอม หมู่ 1

ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

ในอดีตชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาและเผาถ่าน เก็บของป่า เป็นหลัก ต่อมาเมื่ออาชีพเลี้ยงไหม เพื่อก่อสร้างทางรถไฟสายเหนือ เมื่อการก่อสร้างทางรถไฟสายเหนือสร้างเสร็จ อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายห้ามตัดไม้ อาชีพนี้จึงหมดไป แต่อาชีพหลักของคนในหมู่บ้านขณะนั้น สามารถแยกออกเป็น 2 อาชีพหลัก คือ อาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนาปลูกข้าว และอาชีพหัตถกรรม เช่น จักสาน ทอผ้า เป็นต้น ซึ่งในอาชีพการทอผ้านี้ชาวบ้านได้เลิกทำไปแล้วเมื่อ ปีพ.ศ.2527 เนื่องจากไม่ได้รับการส่งเสริม ในปัจจุบันชาวบ้านสันคะยอมส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยกิจกรรมทางการเกษตรที่สำคัญ คือ การทำนา การเลี้ยงหมู การทำสวนผลไม้ เช่น สวนลำไย สวนมะม่วง และการทำการเกษตรแบบผสมผสาน อาชีพจากการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เช่น การทำหมูหวาน และการทำน้ำพริกถาด อาชีพนอกจากการทำการเกษตรที่สำคัญของหมู่บ้านสันคะยอม ได้แก่ อาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม โรงงานในเครือสหพัฒน์ ที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านไม่ไกลนัก นอกจากนี้ยังมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ค้าขาย รับราชการ และรับเหมาก่อสร้าง เป็นต้น

ลักษณะทางสังคมและประชากร

ชาวบ้านสันคะยอมส่วนใหญ่มีเชื้อสายของ มีภาษาของเป็นภาษาล้าน ครอบครัวยังมีลักษณะครอบครัวขยาย ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติกันหลายตระกูล ซึ่งตระกูลใหญ่ในหมู่บ้านสันคะยอม ได้แก่ ตระกูลฟิงกะสัน และตระกูล สมนาศักดิ์

ประชากรปี พ.ศ.2549 พบว่า หมู่บ้านสันคะยอมหมู่ 1 มีทั้งหมด 247 ครอบครัวยุคประชากรมีทั้งหมด 825 คน แบ่งเป็นเพศชายมี 372 คน และเพศหญิงมี 453 คน โดยสามารถแยกประชากรดังนี้

ตารางที่ 12 จำนวนประชากรในหมู่บ้านสันคะยอม

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)
0 - 1	4	10
1 - 4	19	16
5 - 9	13	25
10 - 14	31	40
15 - 19	22	30
20 - 24	27	42
25 - 29	30	34
30 - 34	40	36

ตารางที่ 12 จำนวนประชากรในหมู่บ้านสันคะยอม (ต่อ)

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)
35 – 39	33	40
40 – 44	35	52
45 – 49	41	38
50 – 54	23	25
55 – 59	17	29
60 – 64	11	8
65 – 69	8	6
70 – 74	6	11
75 ขึ้นไป	12	11
รวม	372	453

ที่มา : สถานีอนามัยบ้านหนองหล่ม ตำบลป่าสัก ข้อมูลประชากรกลางปี 2549

จากตารางแสดงจำนวนประชากรในหมู่บ้านสันคะยอม ประชากรในช่วงอายุระหว่าง 10 – 19 ปี มีทั้งหมด 123 คน แบ่งเป็นเพศชาย 53 คน เพศหญิง 70 คน ผู้วิจัยสนใจศึกษาประชากรในช่วงอายุดังกล่าว เพราะว่า เป็นเยาวชนที่เข้าร่วมทีมวิจัย และเข้าร่วมกิจกรรมในการดำเนินงานของงานวิจัย

สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน

กองทราย เป็นลำห้วยที่ไหลมาจากตาน้ำทั้ง 3 จุด ไหลลงมาถึงบ้านสันคะยอมเมื่อน้ำไหลมากก็พัดเอาทรายมาด้วย ทำให้บริเวณลำห้วยนี้มีทรายอยู่จำนวนมาก ชาวบ้านจะนำทรายจากลำห้วยนี้มาใช้ประโยชน์เนื่องจากลำห้วยนี้มีน้ำอยู่มาก ชาวบ้านจึงเรียกว่า กองทราย เป็นเส้นทางในการเดินทางของชาวบ้านสำหรับไปทุ่งนา เมื่อกองทรายนี้แห้งไม่มีน้ำไหล จึงถูกถมเพื่อทำเป็นถนนเพื่อความสะดวกในการเดินทางยิ่งขึ้น ปัจจุบันกองทรายเป็นถนนทางเชื่อมหมู่บ้านระหว่างบ้านสันคะยอมหมู่ 1 กับบ้านหนองไซหมู่ 14

กองฝี เป็นสายน้ำอีกเส้นหนึ่งที่ไหลมาจากตาน้ำทั้ง 3 จุด เป็นเส้นทางที่ชาวบ้านใช้เดินทางไปป่าช้าโดยวิธีแบกหามกันไป ปัจจุบันถูกถมเป็นถนนทางเชื่อมหมู่บ้านระหว่างบ้านสันคะยอมหมู่ที่ 1 กับหนองไซหมู่ที่ 14 ซึ่งในสมัยก่อนชาวบ้านจะใช้น้ำจากกองฝีกับกองทรายในการทำนาและการเกษตรต่าง ๆ

เนินพระเจ้าตาย เป็นพระพุทธรูปที่อยู่วัดป่าดิ่ง เมื่อวัดป่าดิ่งไม่มีพระเณรอยู่ จึงกลายเป็นวัดร้างจึงอัญเชิญพระพุทธรูปจากวัดป่าดิ่ง มาไว้ที่สันคะยอม ได้จัดขบวนแห่กัน โดยวิธีแบกหาม

กันมา พอมาถึงบริเวณหนึ่งคนที่แบกหามาทำไปเหยียบตกหลุม พระพุทธรูปเกิดล่วงลงทำให้เศียรพระหัก ชาวบ้านจึงเรียกเนินนี้ว่า “เนินพระเจ้าตาย” กลายเป็นเรื่องเล่าสืบทอดต่อกันมา

สะพานดำ บ้านสันคะยอมมีทางรถไฟผ่านหมู่บ้านและได้สร้างสะพานข้ามลำน้ำแม่สาร สะพานนี้มีเรื่องเล่าจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านที่จะพอจำได้เล่าให้ฟังว่า สะพานนี้มีมาตั้งแต่สมัยสงครามโลก ในสมัยนั้นมีทหารญี่ปุ่นมาเดินอยู่ในหมู่บ้านเต็มไปหมด ชาวบ้านบางส่วนก็จะรับจ้างทำงานให้กับทหารญี่ปุ่น และในหมู่บ้านจะมีหลุมหลบภัยของหมู่บ้านอยู่ 2 หลุม และมีของดินแต่ลพบ้านอีก เมื่อมีเครื่องบินมาโยนระเบิด ทหารญี่ปุ่นและชาวบ้านจะหากิ่งไม้มาพรางสะพานไว้ไม่ให้ถูกโยนระเบิดทำลาย แต่ก็ยังมีบางจุดที่ถูกระเบิด แต่ไม่มากพอที่จะสร้างความเสียหายให้กับสะพาน สะพานจึงรอดพ้นจากการทำลาย ปัจจุบันยังมีรอยกระสุนให้เห็นอยู่ที่ตัวสะพาน

วัด วัดสันคะยอมได้มีการเริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2396 และได้อนุญาตให้สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2398 จนมาถึงปีพ.ศ. 2411 ได้รับอนุญาตให้เป็นวัดขึ้น ตั้งอยู่เลขที่ 96 หมู่ 1 ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน วัดสันคะยอมมีปูชนียวัตถุของวัด คือ พระพุทธรูปบูชาสิงห์หนึ่ง สมัยเชียงแสน ขนาดหน้าตักกว้าง 30 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปได้มาจากไหน เมื่อไหร่ ไม่มีหลักฐานปรากฏ เพราะไม่ได้มีประวัติกล่าวไว้แต่อย่างใด

เจ้าอาวาสวัดสันคะยอม (ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. พระติคุขปญโญ	ภิกขุ
2. พระบุญตัน	ธมฺมวโร
3. พระอินแสง	วธฺมโม
4. พระอธิการศรีนวล	อภิวโส
5. พระอธิการธีรเดช	วชิรเมธี
6. พระอธิการวิวัฒน์	ธีรปญโญ
7. พระอธิการดาวรุ่ง	โชติวโร
8. พระมหาวิภาค	ฐิติญาโณ
9. พระมหาพิเชษฐ์	อภิเชฏโฐ
10. พระอธิการสมพงษ์	สถิรวฑูโธ (ปัจจุบัน)

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วัตถุประสงค์ในการสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่ออำนวยความสะดวกในการดูแลเด็กภายในชุมชนและเป็นการสร้างความพร้อมให้แก่เด็ก สร้างเมื่อปีพ.ศ.2526 โดยนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (คณะศึกษาศาสตร์, 2524) และชาวบ้านสันคะยอมร่วมกันสร้างขึ้น

โดยอาศัยแรงงานจากนักศึกษาและชาวบ้าน เริ่มเปิดรับเด็กปฐมวัยตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2526 เปิดรับทั้งเด็กในหมู่บ้านสันคะยอม หมู่บ้านป่าดิงงาม และหมู่บ้านใกล้เคียง

ศูนย์กระจายข่าว (หอกระจายเสียง) การเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ภายในชุมชนบ้านสันคะยอมนั้นจะผ่านทางหอกระจายเสียงประจำหมู่บ้าน โดยจะตั้งอยู่บริเวณกลางหมู่บ้าน ซึ่งเสียงจะสามารถกระจายได้ทั่วถึง ซึ่งที่ทำการหอกระจายเสียงอยู่ที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน เพราะผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ประกาศและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านให้คนในชุมชนรับทราบ

ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน อยู่บริเวณด้านข้างของวัดสันคะยอม ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสักในการสร้างและจัดให้มีโต๊ะเก้าอี้ ส่วนหนังสือต่าง ๆ ที่ได้มานั้น ได้รับมาจากการบริจาคของคนในชุมชนเองและมีบางส่วนได้รับมาจากการบริจาค โดยเฉพาะในวันเด็กแห่งชาติ นอกจากนี้จะเป็นที่อ่านหนังสือแล้ว ชาวบ้านสันคะยอมจะใช้เป็นที่พบปะสังสรรค์และทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน)

ตลาดชุมชน ในชุมชนบ้านสันคะยอมนั้นมีตลาดชุมชน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณข้างวัดสันคะยอม ตลาดชุมชนหรือที่ชุมชนเรียกว่า “ตลาดเช้า” เป็นที่ซื้อขายอาหารและสิ่งของต่าง ๆ ภายในชุมชน โดยคนในหมู่บ้านจะทำกันเองและซื้อขายกันเอง ตลาดเช้านี้จะเป็นตลาดที่ขายเกี่ยวกับอาหารในตอนเช้าไม่ว่าจะเป็นอาหารที่ทำสำเร็จแล้ว ตลอดจนเนื้อสัตว์ ผลไม้ ผัก ทำให้ไม่ต้องออกไปหาซื้อภายนอกชุมชน แต่ปัจจุบันนี้ผู้คนที่มาซื้อขายกันนั้นก็ยังมีทั้งคนจากภายนอกชุมชนด้วย และยังมีการขายในตอนเย็นแต่จะมีสินค้าน้อยกว่าในตอนเช้า

มิลานกีฬาประจำหมู่บ้าน เนื่องจากบ้านสันคะยอมเป็นหมู่บ้านที่มีบ้านติดกัน มีบริเวณหน้าวัดสันคะยอมพอจะมีที่ว่าง ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้บ้าง ในปี พ.ศ.2542 องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก จึงได้อนุมัติเงินจำนวนหนึ่งมาจัดสร้างลานกีฬาหมู่บ้าน เพื่อเป็นลานเอนกประสงค์ในการประกอบกิจกรรมภายในหมู่บ้านและเป็นลานกีฬา ซึ่งกีฬาที่เล่นมีทั้งฟุตบอล แบดมินตัน ตะกร้อ เป็นต้น ตอนเย็นจะมีเด็กและผู้ใหญ่ออกกำลังกาย

ระบบประปาหมู่บ้าน ในอดีตนั้นหมู่บ้านสันคะยอมจะใช้น้ำจากลำน้ำแม่สาร และบ่อบาดาล แต่เนื่องจากประชากรในปัจจุบันเพิ่มขึ้น อีกทั้งในอดีตลำน้ำแม่สารจะมีช่วงฤดูฝนเท่านั้น จึงเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคและบริโภค จนมาในปี พ.ศ.2541 ได้มีการรวบรวมเงินในหมู่บ้านมาจัดสร้างประปาหมู่บ้านขึ้น และได้พัฒนามาจนถึงบัดนี้ โดยทุกครัวเรือนจะต้องเป็นสมาชิกและเก็บค่าน้ำเป็นรายเดือน คิดหน่วยละ 4 บาท ปัจจุบันนี้ลำน้ำแม่สารนั้นใช้ในการเกษตรเท่านั้น เพราะไม่สามารถนำมาอุปโภคและบริโภคได้แล้ว เนื่องจากน้ำเน่าเสีย

ประเพณีและวัฒนธรรม

บ้านสันคะยอมเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ยังคงสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษเคยถือปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยมีวัดสันคะยอมที่เป็นศูนย์กลางทางจิตใจและศูนย์กลางในการทำกิจกรรมของชาวบ้าน เช่น กิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา กิจกรรมในงานประเพณีต่าง ๆ ชาวบ้านในชุมชนจะมาร่วมประกอบกิจกรรม ซึ่งปัจจุบันมีกิจกรรมร่วมสมัยที่เสริมจากประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน โดยเยาวชนได้เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมเหล่านี้หลายด้าน

ประเพณีปีใหม่ ชุมชนจะจัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน คือ ช่วงวันสงกรานต์ ทุกคนในชุมชนไม่ว่าจะไปทำงานในท้องที่อื่น หรือแยกครอบครัวออกไปอยู่นอกชุมชนก็จะกลับมาบ้านของตนเองเพื่อร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว และทำร่วมกันทั้งชุมชน ในครอบครัวก็จะมีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้ที่มีบุญคุณต่าง ๆ ที่นับถือ ส่วนประเพณีที่ไปทำร่วมกัน ได้แก่ การไปทำบุญที่วัด การขนทรายเข้าวัด การสรงน้ำพระพุทธรูปและดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ ที่มีอายุมากในชุมชน นอกจากนั้นยังมีงานรื่นเริงสนุกสนานกันในครอบครัวและระหว่างครอบครัว ซึ่งไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ถือว่าช่วงประเพณีนี้เป็นช่วงของการรวมญาติด้วยทางด้านเยาวชนบทบาทที่เห็นได้ชัดในการเข้าร่วมกิจกรรม คือ มีกิจกรรมเสริม เช่น การจัดเกมส์ปากระเบื้อง เพื่อหาเงินเข้ากองทุนของวัด การตั้งรับบริจาคเงิน เพื่อจัดทำห้องสมุดเยาวชน เป็นต้น

ประเพณีสู่ขวัญ ส่วนใหญ่ทำในกรณีหลังจากการเจ็บป่วยได้หายแล้ว ซึ่งเชื่อกันว่าผู้ป่วยมักจะตกหายไปในช่วงการป่วย จึงมีพิธีสู่ขวัญเพื่อเรียกขวัญกลับคืนมาหาเจ้าของ และบางกรณีคนในชุมชนออกไปที่อื่นนาน ๆ หรือไปไกล ๆ ก็จะมีการทำการสู่ขวัญก่อนไป ซึ่งเชื่อกันว่าการสู่ขวัญเป็นการให้สิริมงคลติดไปกับตัวเพื่อให้ประสบแต่ความสุขความเจริญต่อไปในข้างหน้า ซึ่งผู้ที่ทำพิธีนั้นส่วนมากจะเป็นหมอพื้นบ้าน หรือบางคนก็เรียกว่าหมอสู่ขวัญ และมักจะเป็นผู้ชายสูงอายุหรือผู้ที่ได้บวชเรียนมาแล้วเป็นผู้ทำพิธี

ประเพณีทำบุญข้าวใหม่ การทำบุญข้าวใหม่นั้นมักจะทำในเดือนมกราคมหลังเกี่ยวข้าว โดยทุกบ้านจะนำข้าวที่ได้จากการเก็บเกี่ยวมารวมกันที่วัด และร่วมกันจัดพิธีทำบุญ ซึ่งมีความเชื่อกันว่าการทำบุญข้าวใหม่ในปีจะเป็นการอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่เทวดา เทวดา เจ้ากรรมนายเวร รวมถึงผู้ที่ได้ล่วงลับไปแล้ว และยังเป็นการตอบแทนพระคุณให้แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายได้ช่วยให้ข้าวของงามดีขึ้น มีผลผลิตสูง ตลอดจนประสบผลสำเร็จในอาชีพการงานต่าง ๆ ที่ผู้ทำบุญทำอยู่ ซึ่งประเพณีนี้ทุกครัวเรือนจะขาดไม่ได้ ซึ่งมีความสำคัญอย่างมาก ประเพณีทำบุญข้าวใหม่ในปัจจุบันจะทำในวันเดียวกับเทศกาลในวันปีใหม่สากล เยาวชนจะจัดกิจกรรมมาทำร่วมกัน หลังจากที่ทำบุญแล้ว เช่น มีวงดนตรี รำวง มัจฉากาชาด แลกของขวัญ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการจัดฉลองกันในหมู่บ้าน

ประเพณีแห่ไม้ค้ำศรี เป็นประเพณีที่ทำกันในช่วงเดือนเมษายน ซึ่งมีความเชื่อกันว่า การได้ค้ำไม้ศรีจะเป็นการช่วยค้ำชูตนเองและครอบครัวทั้งในเรื่องโชคลาภและสุขภาพพลานามัย ในอดีตนั้นการค้ำไม้ศรีจะค้ำกันครอบครัวละสองไม้ คือ ไม้ค้ำศรีเงิน และไม้ค้ำศรีทอง แต่ในปัจจุบันการค้ำไม้ศรีจะเหลือเพียงหมู่บ้านละสองท่อนเท่านั้น เนื่องจากไม้หายากและลำบากจึงได้ลดเหลือเพียงสองต้นต่อหมู่บ้านและนำเงินมาทำบุญกันที่วัด เป็นการสร้างความสามัคคีภายในหมู่บ้านได้อีกทาง ซึ่งพิธีกรรมนี้ทุกบ้านจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

ตลาดนัด เป็นการทำบุญ คล้ายกับการทอดผ้าป่า เป็นการระดมเงินในชุมชน ซึ่งจะระดมเงินโดยแบ่งเป็นเขต ๆ มีดินเงินต้นทอง ทำในช่วงเดือนตุลาคม เพื่อสร้างปฐมนิยสถานให้กับหมู่บ้าน

ประเพณีลอยกระทง บ้านสันคะยอมมีน้ำแม่สารไหลผ่าน มีการทำฝายทดน้ำกักเก็บน้ำไว้ใช้ในหมู่บ้าน จึงมีการจัดสถานที่สำหรับลอยกระทงในหมู่บ้านทุกปี คนที่ไม่ได้ไปเที่ยวงานลอยกระทงที่อื่นก็จะมาลอยกระทงกันที่นี่ กิจกรรมลอยกระทงในหมู่บ้าน เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่พยายามจูงใจให้เยาวชนเที่ยวในหมู่บ้าน ในเทศกาลนี้ เพราะผู้ปกครองและผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นห่วงเรื่องอุบัติเหตุ จึงเกิดกิจกรรมภาคกลางคืน โดยให้เยาวชนจัดงานประกวดหนูน้อยนพมาศและเวทีการแสดง เช่น การฟ้อนต่าง ๆ เพื่อหาเงินเข้ากลุ่มในการทำกิจกรรมอื่น ๆ ของกลุ่มเยาวชน

ตารางที่ 13 แสดงปฏิทินชุมชน บ้านสันคะยอม หมู่ 1

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ												
1.ทำนา							←				→	
2.เก็บลำไย					←			→				
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม												
1.เทศกาลเข้าพรรษา							←	→				
2.เทศกาลสงกรานต์				↔								
3.ตามข้าวใหม่	↔											
4.ประเพณีลอยกระทง (ฟิ่งเทศน์ฟิ่งธรรมมหาชาติ)											↔	
5.งานปอยหลวง(บางครั้ง)		↔										
6.งานอื่นๆตามโอกาสประเพณี	←											→

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน ปี 2550 องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก

ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. ท้าวน้อยหลวง
2. พ่อหนานจุมภู
3. พ่อตัน
4. พ่อหลวงจันทา คำลือศักดิ์
5. พ่อหลวงน้อยคำ พิงคะสัน
6. พ่ออ้าย เสนศักดิ์
7. พ่อหลวงเชียว พิงคะสัน
8. พ่อหลวงสนั่น สมนาศักดิ์
9. พ่อหลวงอุทัย พิงคะสัน
10. พ่อหลวงวิทยา สมนาศักดิ์ (ปัจจุบัน)

การรวมกลุ่มทางการเกษตร

กลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อ ปีพ.ศ. 2544 โดยมี นายอุทิศ พิงคะสัน เป็นประธานกลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อขายสร้างรายได้ สร้างงานให้กับชาวบ้าน มีพื้นที่ดำเนินการ 200 ไร่ การตลาดของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนจะจำหน่ายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเชียงใหม่ นอกเหนือจากการขายเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มได้ทำการสีข้าวเองเพื่อให้ได้ข้าวสารมาจำหน่ายอีกด้วย รายได้หลังจากการหักค่าใช้จ่ายแล้วจะแบ่งให้สมาชิกทุกคน มีการให้เงินกู้แก่สมาชิกทุกคนกู้ยืมได้ นอกเหนือจากการขายเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มได้ทำการสีข้าวเองเพื่อให้ได้ข้าวสารมาจำหน่ายอีกด้วย

นอกเหนือจากกลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนจะสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนแล้ว กลุ่มยังมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มเยาวชน โดยพยายาม เชื่อมการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนรู้องค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชนด้านการปลูกข้าว โดยมี นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 โรงเรียนบ้านสันป่าสักเป็นผู้เข้ามาเรียนรู้

กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร เริ่มจัดตั้งเมื่อ ปีพ.ศ. 2536 โดยได้รับเงินสนับสนุนจากการทอดผ้าป่า ประมาณ 10,000 บาท เพื่อใช้ในการดำเนินการ มีการจัดสรรเงินทุนให้สมาชิกได้กู้ยืม เพื่อนำไปลงทุนเกี่ยวกับการเลี้ยงสุกร ต่อมากลุ่มได้มีการปล่อยกู้แก่สมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ด้วย โดยกลุ่มสุกรจะมีบทบาทในการพัฒนาการเกษตรของชุมชน โดยเป็นผู้ผลิตสุกรเพื่อจำหน่ายในชุมชนและ ตำบลใกล้เคียง และเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญให้กับกลุ่มหมูหวาน

กลุ่มผู้เลี้ยงโค เริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2537 โดยมีทุนเริ่มแรกที่ใช้ในการดำเนินงาน 20,000 บาท ซึ่งกลุ่มผู้เลี้ยงโคก่อตั้งโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อรองรับเงินงบประมาณจากพัฒนาชุมชนจังหวัด เนื่องจากว่าการเลี้ยงโคมีต้นทุนที่สูง กลุ่มจึงตัดปัญหาโดยการจัดสรรเงินมาให้สมาชิกแทน ปัจจุบันนี้กลุ่มผู้เลี้ยงโคได้ล้มเลิกและไปรวมกับกลุ่มเลี้ยงโคจังหวัดลำพูน ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคในหมู่บ้านสันคะยอมในปัจจุบันมีน้อย แต่ที่เลี้ยงก็จะเป็นการเลี้ยงแบบต่างคนต่างเลี้ยง ไม่ได้มีการรวมกลุ่มแบบจริงจัง

ในอดีตผู้คนจะให้ความสำคัญกับโคมาก เพราะที่อาชีพหลักของเกษตรกร คือการทำนา แรงงานหลักที่สำคัญ คือ วัวและควาย ต้องใช้เกวียนในการเดินทาง เนื่องจากไม่มีเครื่องจักร ไม่มีเครื่องยนต์ แต่ปัจจุบันนี้มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยและสะดวกสบายเข้ามาแทนที่ จึงทำให้ความสำคัญของโคในปัจจุบันนั้นลดลง

กลุ่มป่าชุมชน ได้ก่อตั้งขึ้นในสมัยพ่อหลวงสนั่น สมณาศักดิ์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น การสืบทอดอุดมการณ์ในการรักษาป่าผ่านสถาบันการปกครองชุมชน ผู้ที่มาเป็นผู้ใหญ่บ้านจะต้องสืบทอดอุดมการณ์ในการรักษาป่า ซึ่งกลุ่มป่าชุมชนจับบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากป่าชุมชนเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ส่งผลกระทบให้ระบบนิเวศมีความสมดุล นอกจากนี้กลุ่มป่าชุมชนมีการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเยาวชนเรื่องการดูแลรักษาป่าในชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรม “บวชป่า” เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ต้องดูแลป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรต่อไป

กลุ่มจักสาน ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2535 โดยนางบุญปิ่น ศรีวิชัย เห็นว่าในหมู่บ้านสันคะยอมมีผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีฝีมือทางการจักสาน และมีเวลาว่าง จึงได้จัดตั้งกลุ่มเข้ามา เพื่อช่วยให้นักในหมู่บ้านใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ อีกทั้งสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอีกด้วย เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมให้คงอยู่ พร้อมทั้งจะถ่ายทอดให้แก่เยาวชนที่สนใจ เพื่อให้ภูมิปัญญาของชุมชนไม่จางหาย

กลุ่มน้ำพริกถาบ ได้ก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ.2543 โดยมีตัวแทนไปศึกษาดูงานที่บ้านสันมะนะ ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ต่อมาได้รับการฝึกอบรมและนำความรู้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีน้ำพริกถาบเป็นสินค้า OTOP และกลุ่มได้มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ในการผลิตและแปรรูป เป็นที่ศึกษาดูงานแก่บุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชน

กลุ่มหมูหวาน เริ่มก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ.2545 โดยมี คุณจินดา กิตติศักดิ์ เป็นประธานกลุ่ม ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มแปรรูปผลผลิตสุกรในชุมชนและเสริมรายได้แก่แม่บ้าน โดยมีโรงงานการผลิตตั้งอยู่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน คุณวิทยา สมณาศักดิ์ การดำเนินของกลุ่มประสบความสำเร็จด้วยดี

อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเวที

1. กระบวนการและกิจกรรมที่นำมาใช้ ไม่ค่อยเหมาะสมกับเด็ก ๆ หลายคนตั้งข้อสังเกตว่า มันลุ่มลึกเกินไปสำหรับเด็ก ๆ ป. 4 - ป.6 เด็ก ๆ เสนอว่าควรมีเกมส์เยอะกว่านี้ และเยาวชนที่เข้าร่วมนั้นมีความแตกต่างกันในด้านอายุเยอะ ไม่ค่อยกล้าแสดงออก โดยเฉพาะเยาวชนหญิงที่กำลังเข้าสู่วัยรุ่น จะจินตนาการในการทำกิจกรรมบางกิจกรรม
2. การเตรียมงาน การประสานงานต่าง ๆ ภาระหนักเกินไป
3. ทีมวิจัยเยาวชนแบ่งหน้าที่กันไม่ชัดเจน ซึ่งอาจจะมาจากหัวหน้าทีมไม่อยู่และมีการแบ่งหน้าที่ใหม่ทำให้เป็นอุปสรรคในการประสานงาน
4. ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้อาวุโส นั้นไม่ค่อยชัดเจน และไม่ได้แบ่งเป็นหมวดหมู่ที่เหมาะสม
5. ผู้วิจัยกังวลเรื่องงบประมาณที่จะใช้มากเกินไป ทำให้ผิดพลาดในการสั่งอาหารกลางวัน มาเลี้ยงทีมวิจัยเยาวชน
6. เนื่องจากการจัดกิจกรรมในครั้งนี้เป็นครั้งแรก ประสบการณ์ผู้วิจัยก็น้อย จึงทำให้การดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละขั้นตอนนั้นไม่ค่อยต่อเนื่อง และมีการแบ่งงานกันไม่ชัดเจนของผู้วิจัยเอง

จากข้อมูลที่ได้รับชมในเวทีสัญจร บ้านสันคะยอมในครั้งนี้ เยาวชนบ้านสันคะยอมให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอย่างดี จนสรุปเนื้อหาได้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น จากการประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เยาวชนบ้านสันคะยอมสนใจในปัญหาที่พวกเขาได้ประสบอยู่ คือ การนิทา (เล่าขวัญ) ซึ่งประเด็นการนิทา หรือเล่าขวัญนี้ ในอดีตชาวบ้านใช้การเล่าขวัญ เป็นเครื่องมือป้องกันการทำผิด และหากมีการทำผิดชาวบ้านก็จะใช้การเล่าขวัญเป็นการลงโทษ และปรามหรือป้องกันการทำผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่ปัจจุบันเยาวชนบ้านสันคะยอมนี้มองว่า การเล่าขวัญ เป็นปัญหา เพราะการเล่าขวัญบางเรื่องไม่เป็นเรื่องจริงและยังไม่เกิดขึ้น ทำให้เยาวชนได้รับผลกระทบ จึงกลายเป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะศึกษาในเชิงลึกของทีมวิจัยเยาวชนบ้านสันคะยอมต่อไป

2.3.3 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจร บ้านหลุก หมู่ 4

กิจกรรม

สำหรับขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมในบ้านหลุกนี้ แตกต่างจากที่จัดในบ้านสันคะยอม คือ ตัดกระบวนการ สนทนาสนทนา ออกไป เนื่องจากการที่ทีมเยาวชนได้สะท้อนออกมาว่า ไม่อยากทำ โดยให้เหตุผลกับผู้วิจัยว่า การทำสมาธิ เป็นสิ่งที่น่าเบื่อ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีการปรับเปลี่ยน

วิธีการดำเนินงาน และเปลี่ยนการสันทนการที่ใช้จาก “เกมส์ซ่อนกระดาษ” มาเป็น “เกมส์รักษาอาณาจักร” และ “เกมส์แก้ปม” เนื่องด้วยผู้วิจัยทำงานวิจัยกับเยาวชน ดังนั้นการสันทนการต่าง ๆ จะต้องมีการปรับเปลี่ยนตลอด เพื่อป้องกันความเบื่อหน่าย และเพื่อให้เยาวชนได้อยากจะร่วมเรียนรู้ ในกระบวนการใหม่ ๆ ในกิจกรรมต่อไป

การดำเนินการ

1. ขั้นตอนการติดต่อประสานงาน ผู้วิจัยใช้การติดต่อกับทีมวิจัยเยาวชนโดยทางโทรศัพท์เพื่อนัดประชุม และให้ทีมเยาวชนประชาสัมพันธ์กับเยาวชนในหมู่บ้าน ส่วนทางด้านประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ นั้น ผู้วิจัยใช้หนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงพ่อหลวงบ้านสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทางด้านสถานที่ในการจัดการประชุม ได้ทำหนังสือเพื่อขอสถานที่จากเจ้าอาวาสวัด อีกทั้งส่วนในด้านของผู้ปกครอง ผู้วิจัยใช้วิธีเข้าไปพบและได้พูดคุยถึงรายละเอียดของการทำงานวิจัยต่าง ๆ พร้อมทั้งขออนุญาตผู้ปกครองพาแกนนำเยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรม

2. ขั้นตอนการเตรียมงาน ในการจัดเวทีสนทนาสัญจรนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ 18 พฤศจิกายน 2549 ซึ่งเป็นวันประชุมเตรียมการจัดเวทีสัญจรซึ่งในวันนี้มีทีมวิจัยเยาวชนจากหมู่ 4 บ้านหลุก เข้ามาร่วมประชุมทั้งหมด 10 คน เพื่อเริ่มเตรียมการดำเนินงาน โดยการทำตามหน้าที่ของแต่ละคนที่เคยได้รับมอบหมายไป ดังนี้

- เริ่มจากการนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปให้กับเจ้าอาวาสวัด ผู้นำหมู่บ้าน และผู้อาวุโส

- ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์โดยใช้เสียงตามสายประกาศให้ผู้ปกครอง ผู้คนในชุมชน รวมทั้งเยาวชนที่สนใจมาเข้าร่วมโครงการ

- ฝ่ายสถานที่ที่จะทำความสะอาด ไปเยี่ยมอุปรณ์ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็น แก้วน้ำ ถังน้ำ ฯลฯ

- ฝ่ายทะเบียนก็จะช่วยกันทำป้ายห้อยคอและจัดโต๊ะลงทะเบียน

- ฝ่ายสวัสดิการ จะทำหน้าที่คอยเสริฟน้ำ ขนม ของว่าง ต่าง ๆ เป็นต้น

- ฝ่ายจ่ายตลาดและทำกับข้าว ซึ่งในการประชุมกันในวันนี้เยาวชนบ้านหลุกเสนอที่จะทำกับข้าวกันเอง โดยรายการอาหารที่เยาวชนเลือกทำ คือ ข้าวอุ่นจันทอด และต้มจืด ส่วนของว่างในตอนบ่าย คือ น้ำชาเย็น เพราะฉะนั้นในการเตรียมงานในครั้งนี้จึงต้องมีการไปจ่ายตลาดเพื่อทำกับข้าว ซึ่งในการทำกับข้าวดังกล่าว ได้รับความอนุเคราะห์ จากครอบครัวท่านสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ประหยัด ใจดี ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการสอนวิธีการทำกับข้าวให้กับเยาวชน สถานที่ในการประกอบอาหาร อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งที่พักอาศัยให้กับทีมวิจัยเยาวชน

ผลที่ได้รับในการจัดเวทีสนทนาสัญจร

- เยาวชนเข้าร่วมในการประชุมทั้งหมด 30 คน จาก 5 หมู่บ้าน และมีผู้อาวุโส 5 คน
- ในการเวทีสนทนาสัญจรครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งในเรื่องของสถานที่จัด และได้รับความร่วมมือดีจากผู้นำหมู่บ้าน ส.อบต. และผู้ใหญ่ใจดีที่ได้มาร่วมทำกิจกรรมกับเยาวชน
- เยาวชนได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต จนถึงปัจจุบันในหมู่บ้าน ว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง แล้วปัจจุบันเป็นอย่างไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางมาปรับใช้ในกลุ่มเยาวชน ณ ปัจจุบันได้ ซึ่งมีรายละเอียดซึ่งเยาวชนอยากทราบในวิธีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ดังนี้
  - ความเป็นมาของบ้านหลุก
  - สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน
  - ของดีบ้านหลุก
  - ด้านประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน
  - ห่อละอ่อนสมัยก่อนกับปัจจุบันต่างกันอย่างไร
  - ด้านการจับสาว
  - ด้านการศึกษา
  - ด้านการประกอบอาชีพการเกษตรในอดีตกับปัจจุบัน
  - ของเล่นสมัยก่อน

2.3.4 การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจร มีเนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านหลุก

ประวัติความเป็นมา

บ้านหลุก หรือเดิมที่เรียกว่า “บ้านแม่สารท่าหลุก” หลุก คือกั้งหันน้ำ ซึ่งกั้งหันน้ำนี้ทำมาจากไม้ชนิดหนึ่ง (ดังรูปในภาคผนวก : ค) ในสมัยก่อนเพื่อวิดน้ำแม่สารเข้านา และใช้น้ำในการทำารเกษตร เมื่อปีพ.ศ. 2473 เริ่มตั้งหมู่บ้านครั้งแรก มี 5-6 หลัง ซึ่งตระกูลรัตนะ เป็นตระกูลแรกที่อพยพมาจากบ้านหลุก (ประจวบ) เห็นว่าหมู่บ้านนี้มีแม่น้ำสารไหลผ่าน เลยตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “แม่สารบ้านหลุก” และ “บ้านหลุก” ในปัจจุบัน ส่วนวัดมีการสร้างมากกว่า 400 ปีที่แล้ว ในสมัยสิบสองปีนา สมัยไทยใหญ่เป็นพญา ศาสนสถานนำแบบอย่างมาจากวัดเวียงของเรียก “เจดีย์จอมของ” เป็นเจดีย์ทรงมอญ เหมือนวัดสุพรรณรังษี (วัดมณฑลย์ พม่า) ซึ่งมีแห่งเดียวในตำบลป่าสัก ส่วนด้านสภาพบ้านเรือนแต่ก่อนนั้นเป็นหลังคาจั่ว หรือปั้นหยา มุงด้วยหญ้าคา,

ตอง หรือดินขอ (ดินเหนียวเผา) หรือกระเบื้องหางแหลม ส่วนตัวบ้านใช้ไม้ ซึ่งจะลากมาจากแม่ทา ใช้ล้อยากมา เดินทางประมาณ 1 วันก็จะถึง การสร้างบ้าน ถ้าบ้านหลังไหนเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ก็จะยกพื้นให้สูงขึ้น เพื่อที่จะเลี้ยงวัวไว้ได้ดูบ้าน วิถีชีวิตของคนบ้านแม่สารบ้านหลุกสมัยก่อนแต่เดิมมีความแร้นแค้น ไม่มีตลาด ถ้าจะซื้อของต้องไปซื้อที่ตลาดหนองคอก เด็กจะเลี้ยงง่าย ช่วยพ่อแม่ทำมาหากิน รู้จักคบหากันในหมู่บ้าน หนุ่มสาวจะมาเจอกันตามประเพณีของหมู่บ้าน

ต่อมาประมาณปีพ.ศ. 2510 ทางรัฐบาลได้สร้างถนนตัดผ่านหมู่บ้านขึ้นจำนวน 2 สาย ถนนสายแรกเป็นถนนสายลำพูน – ลำปาง และถนนแยกจากถนนสายหลักลำพูน – ลำปาง แยกผ่านหมู่บ้าน ชาวบ้านเรียกว่า สามแยกปางขมุ (ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณตลาดจตุจักรลำพูน) ตัดผ่านบ้านหลุกไปบ้านป่าสัก และต่อมาได้มีถนนสายหลักลำพูน – ป่าซาง ตัดผ่านใจกลางหมู่บ้าน จึงทำให้การคมนาคมเจริญและสะดวกขึ้น ซึ่งช่วงนี้ถือว่าการเปลี่ยนแปลงการเป็นอยู่ของชุมชนชนบทไปสู่ชุมชนแบบกึ่งชุมชนเมืองและกึ่งชุมชนชนบท

ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

เนื่องจากบ้านหลุกอยู่ใกล้กับ โรงงานนิคมอุตสาหกรรม และเครือสหพัฒน์ฯ ทำให้ประชากรในวัยแรงงานส่วนมากไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ประชากรที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไปก็จะทำอาชีพรับจ้างทั่วไป มีส่วนน้อยที่จะทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักเช่นในอดีต การประกอบอาชีพและวิถีชีวิตของชาวบ้านหลุกได้เปลี่ยนไปอย่างมาก พระมหานรินทร์ นิรันดโร เล่าว่า “การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดมาจากความเจริญที่มาตาม ถนน ไฟฟ้า เมื่อเริ่มมีถนน ก็เริ่มมีรถจักรยาน มีรถจักรยานยนต์ มีรถยนต์พัฒนาเรื่อยๆ มีหอพัก มีแหล่งร้านค้าและสถานบริการต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างจากเมื่อก่อนที่ความเจริญจะมาตามแม่น้ำ ผู้คนจะตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำ แต่ปัจจุบันผู้คนจะนิยมตั้งถิ่นฐานข้างถนน ทำให้พื้นที่ในอดีตเป็นทุ่งนา เมื่อถูกถนนตัดผ่านทุ่งนาเหล่านี้ถูกกวาดซื้อจากนายทุน กลายเป็นบ้านจัดสรร กลายเป็นหอพัก วิถีชีวิตชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนไป เมื่อไม่มีที่ดินทำกินก็ต้องเข้าไปทำงานในภาคบริการและโรงงานอุตสาหกรรม เพราะมีรายได้ที่แน่นอน เมื่อมีรายได้แน่นอนก็อยากได้สิ่งอำนวยความสะดวกมาสนองค้นหาตัวเอง เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น เครื่องเสียง โทรศัพท์ ฯลฯ บางทีมีแล้วแต่เมื่อมีรุ่นที่ทันสมัยมาก็เปลี่ยนตาม สิ่งของเหล่านี้ราคาค่อนข้างสูง บางรายไม่มีเงินสดก็ซื้อผ่อนเป็นรายเดือน ทำให้เกิดหนี้สินขึ้นมามาก ปัจจุบันจะเดินข้ามถนนต้องรอเป็นชั่วโมง เพราะรถวิ่งไม่หยุด” จากคำบอกเล่าดังกล่าว ทำให้ทราบ bahwa อาชีพหลักของชาวบ้านหลุกในปัจจุบันคือ การรับจ้างทั่วไป ภาคบริการ และเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม

แผนที่ 3 แผนที่บ้านหลุก หมู่ 4

ลักษณะทางสังคมและประชากร

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรชาวบ้านหลุกในอดีต เป็นอยู่แบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน และใช้ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง คนในชุมชนมีความผูกพันกันเป็นอย่างดี อาชีพหลักประกอบอาชีพทำนา ทำสวน และทำไร่ ลักษณะนิสัยเป็นคนรักถิ่นฐาน ใช้ภาษาของเป็นภาษาถิ่น เพราะเมื่อประมาณ พ.ศ. 2433 ได้มีชนเผ่ายอง (ไทยยอง) จากเมืองของ จังหวัดเชียงราย ประเทศพม่า ได้อพยพหนีภัยสงครามมาอาศัยอยู่แถบลุ่มลำน้ำสารและน้ำแม่กวัง และสร้างหมู่บ้านและวัดขึ้นมา คือ วัดบ้านหลุก ปัจจุบันครอบครัวมีลักษณะทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย แต่โดยส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติกัน ซึ่งตระกูลใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลกันทาสัก ตระกูลไชยคำยา ตระกูลลาวนันท์ และตระกูลมัชยา

ประชากรปี พ.ศ.2549 พบว่า บ้านหลุก หมู่ 4 มีทั้งหมด 450 ครอบครัว ประชากรมีทั้งหมด 1003 คน แบ่งเป็นเพศชายมี 473 คน และเพศหญิงมี 530 คน โดยสามารถแยกประชากรดังนี้

ตารางที่ 14 จำนวนประชากรในหมู่บ้านหลุก

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)
0 - 1	16	13
1 - 4	30	28
5 - 9	25	37
10 - 14	31	30
15 - 19	33	27
20 - 24	21	28
25 - 29	42	62
30 - 34	44	60
35 - 39	50	56
40 - 44	48	53
45 - 49	50	63
50 - 54	36	26
55 - 59	19	19
60 - 64	10	7
65 - 69	8	8
70 - 74	7	6
75 ขึ้นไป	3	7
รวม	473	530

ที่มา : สถานีอนามัยบ้านหนองหล่ม ตำบลป่าสัก ข้อมูลประชากรกลางปี 2549 ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2549

ตารางที่ 15 แสดงปฏิทินชุมชนบ้านหลุก

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ												
1.ทำนา						←					→	
2.ทำสวน	←											→
3.รับจ้างเก็บลำไย							←	→				
4.รับเหมาก่อสร้าง	←											→
5.รับจ้างทั่วไป	←											→
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม												
1.ตานข้าวใหม่	↔											
2.ประเพณีสงกรานต์				↔								
3.พิธีบรรพชาอุปสมบท สามเณร					↔							
4.ทำบุญสืบชะตาหมู่บ้าน (เสื่อ บ้าน)						↔						
5.ทำบุญวันเข้าพรรษา							↔					
6.ประเพณีทำบุญหาบรพบุรุษ								↔				
7.ทำบุญวันออกพรรษา										↔		
8.ประเพณีทำบุญเดือนยี่เป็ง ฟัง เทศน์มหาชาติ											↔	
9.ประเพณีदानต้นเงิน (มีการจัด บางปี)												↔
10.ประเพณีงานปอยหลวง (มี การจัดบางปี)			↔									

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ปี 2550

ความเชื่อ

ประมาณร้อยละ 70 ชาวบ้านในหมู่บ้านหลุกยังมีการนับถือผีและมีความเชื่อเรื่องสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ อาทิ เรื่องผีประจำตระกูล ผีปู่ย่า เลื้อบ้าน เลื้อวัด นอกจากนั้นยังมีประเภทผีกระหรือผีปอบ ผีสื่อ (ผีกระสื่อ) ผีโพรง เป็นต้น ร้อยโทคะนอง กันทะศักดิ์ เล่าว่า “เชื่อในเรื่องที่เหนือธรรมชาติ เพราะตอนที่เด็กอยู่บ้านได้สัมผัสมาแล้วกับตนเอง มีหลายครั้งที่มีคนถูกผีกระเข้าสิง คนในหมู่บ้านก็จะมาตามพ่อของลุงไปไล่ผีทุกครั้ง เนื่องจากว่าพ่อได้ศึกษาวิชาทางไสยเวท คาถาอาคมต่าง ๆ เป็นอย่างดี ทุกครั้งลุงจะตามไปดูวิธีการของพ่อ มันช่างเป็นศาสตร์และสิ่งเหลือเชื่อจริง ๆ ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อ ชั้นแรกเมื่อไปถึงบ้านที่คนถูกผีเข้า ท่านจะท่องมนต์คาถาที่เรียนมา และทำน้ำมนต์ให้คนที่ถูกผีเข้าสิงดื่ม หากไม่ยอมดื่ม ท่านก็จะใช้วิธีพ่นน้ำมนต์จากปาก ทันใดนั้นก็จะมีเสียงร้องโหยหวนจากคนที่ถูกเข้าสิง แต่เสียงนั้นก็กลับเป็นเสียงของคนอื่น คือ เสียงของผีกระนั่นเอง มันจะร้องอย่างเจ็บปวด แล้วท่านก็จะฉวยโอกาสนี้สะกดจิตและถามว่า มันคือใคร ชื่ออะไร มาจากที่ใด เหตุที่เข้ามาสิงนั้นต้องการอะไร มันก็จะตอบคำถาม เมื่อท่านทราบแล้ว ก็จะขอร้องให้มันออกจากร่างของคนที่ยังสิง มันก็จะออกไปแต่โดยดี แต่มีบางรายก็คือไม่ยอมออกจากร่าง ท่านก็จะใช้วิธีที่รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ อาทิ ใช้ดินข่าที่ตัดมาสด ๆ มาเสกมนต์คาถาแล้วเขียนดีที่หลังของคนที่ถูกสิง มันก็จะร้องด้วยความเจ็บปวด บางรายผีที่เข้าสิงนั้นดุมากก็จะต่อสู้ แต่ท่านก็จะสะกดมันด้วยเวทมนต์คาถาและเววดา ผีร้ายจะยอมแพ้และออกจากร่างไปทุกครั้ง สิ่งที่น่าเหลือเชื่อ คือ รอยฟกช้ำจากการเขียนดีที่ปรากฏอยู่บนแผ่นหลังของผู้ที่ถูกผีเข้าสิงนั้น เมื่อผีออกจากร่างแล้ว จะไม่ปรากฏรอยฟกช้ำและความเจ็บปวดแต่อย่างใด สำหรับคนที่ถูกผีเข้าสิง เมื่อผีออกจากร่างก็จะงงและถามว่า มากันทำไมเยอะแยะไปหมด เพราะสมัยนั้นเมื่อมีผีสิงใครคนจะไปดูจำนวนมาก ด่วนเหตุนี้จึงทำให้ลุงเชื่อเรื่องผีและสิ่งที่น่ากลัวอยู่” เชื่อกันว่าปัจจุบันยังมีคนที่เป็นปอบ และผีกระ อยู่ในบ้านหลุก แต่ด้วยเหตุผลใดไม่ทราบ ผีร้ายเหล่านั้นค่อย ๆ เลื่อมถอยลงไปมาก ไม่ค่อยไปเข้าสิงใครเหมือนสมัยก่อน แต่ก็ยังปรากฏให้เห็นเป็นบางโอกาสแต่น้อยครั้งมาก

ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. พ่อหลวงชาว เมืองมูล
2. พ่อหลวงตา รัตนะ
3. พ่อหลวงน้อย ต๊ะหลุก
4. พ่อหลวงจันทร์ จินมัชยา
5. พ่อหลวงน้อยมูล บุญชัยเวียง
6. พ่อหลวงเสารค์คำ กันทะศักดิ์

7. พ่อหลวงจรัส ลาวนนท์
8. พ่อหลวงสุวรรณ กันทะสัก
9. พ่อหลวงคุดิต เป็งมัยชา
10. พ่อหลวงสำราญ เป็งมัยชา (ปัจจุบัน)

สถานที่สำคัญในหมู่บ้านหลุก

วัดบ้านหลุก ดำเนินการสร้างวัดบ้านหลุก ผู้ที่เป็นหัวหน้าในการสร้างวัดมีชื่อว่า นายแสน เขื่อนแก้ว, นายอภิชัย ไม่ทราบนามสกุล, นายปัญญา ไม่ทราบนามสกุล ได้ไปอาราธนา นิมนต์พระภิกษุชื่อว่า “พระเพียรปัญญา” ซึ่งได้รุดมาจากเมืองสิบสองป็นนา และมาพำนักอยู่วัด สันป่าสัก มาเป็นประธานในการสร้างวัดนี้ ซึ่งตอนแรกเป็นอารามก่อน และได้ปฏิสังขรณ์กุฏิ วิหาร พรางเป็นที่อยู่ของพระภิกษุสามเณร พ.ศ.2488 ได้สร้างกุฏิ และวิหารถาวรขึ้น มีโบราณสถานที่ สำคัญ ได้แก่ เจดีย์เป็นรูปไม้สิบสอง สูงประมาณ 19 เมตร เป็นศิลปะแบบพม่า และเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2545 วัดบ้านหลุก ได้รับคัดเลือกเป็น “วัดพัฒนาตัวอย่าง” ของจังหวัดลำพูน โดยมี พระมหานรินทร์ นรินทร์โร เป็นเจ้าอาวาส

รายนามเจ้าอาวาสวัดแม่สารบ้านหลุก (ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. พระเพียร ปัญญา พ.ศ. 2433-2460
2. พระครูเปรมวิชัย (นวล เปมวิชัย) พ.ศ. 2460-2512
3. พระสมบุรณ์ สมบุญ โณ พ.ศ. 2512-2517
4. พระอธิการอุ่นเรือน วรรณบุญ พ.ศ. 2517-2520
5. พระมหาสมเกียรติ สุกคิตติ พ.ศ. 2520-2529
6. พระครูพิศิษฐ์ธรรมประสาธ (จันทร์สม ธรรมแก้วโร) พ.ศ. 2529-2541
7. พระมหานรินทร์ นรินทร์โร พ.ศ. 2541-ปัจจุบัน

อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเวที

1. ทีมวิจัยเยาวชนจากต่างหมู่บ้านเข้าร่วมในกิจกรรมน้อยกว่าที่ได้กำหนดจากหมู่บ้าน ละ 5 คน ปรากฏว่า บ้านสันคะยอม มา 4 คน บ้านป่าดิงงามมา 1 คน ซึ่งมาร่วมกิจกรรมได้ใน ภาคเช้าเท่านั้น เพราะต้องไปช่วยผู้ปกครองที่บ้าน บ้านวัดสันป่าสักมา 1 คน บ้านใหม่จตุจักรมา 3 คน อันเนื่องมาจากเยาวชนส่วนหนึ่งต้องไปเรียนพิเศษ มีกิจกรรมทางโรงเรียน ช่วยผู้ปกครอง ทำงานบ้านและไปเที่ยวกับครอบครัว ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการทำงานวิจัยครั้งนี้

2. เนื่องจากการทำกิจกรรมนั้นมีเยาวชนที่มีอายุที่หลากหลายมาก คือ ตั้งแต่ 8 – 16 ปี เด็ก ๆ ที่มีอายุน้อย ๆ นั้นยากแก่การควบคุม รวมทั้งเรื่องของเพศและวัยนั้นีผลต่อการจัดกระบวนการ เพราะว่าเด็กบางคนอยากเล่นเกมส์ แต่บางคนไม่อยากเล่น เพราะว่าโตแล้ว บางครั้งการเลือกเกมส์ที่จะนำมาสื่อกับเด็ก ๆ นั้น จะต้องมองถึงความเหมาะสมกับเพศและวัยด้วย

3. ทีมวิจัยเยาวชนหมู่ 4 บ้านหลุก เกิดอาการไม่พอใจทีมวิจัยเยาวชนหมู่ 1 บ้านสันคะยอม จากข้อมูลที่ได้ระดมในเวทีสัญจร บ้านหลุกในครั้งนี้ เยาวชนบ้านหลุกให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงบ่ายที่มีเจ้าอาวาสวัดบ้านหลุก ได้มาเป็นวิทยากร บรรยายเรื่องราวประวัติศาสตร์ของวัด ตลอดจนวิถีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน จนสรุปเนื้อหาได้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นจากการประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เยาวชนบ้านหลุกสนใจที่จะศึกษาประเด็น “การจับสาว” ซึ่งประเด็น “การจับสาว” นี้จึงกลายเป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะศึกษาในเชิงลึกของทีมเยาวชนบ้านหลุกต่อไป

2.3.5 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจร บ้านใหม่จตุจักร หมู่ 18

กิจกรรม

กิจกรรมที่ปรับเปลี่ยน คือ กิจกรรมทำความรู้จักกันระหว่างทีมวิจัยเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านโดยให้เยาวชนแยกออกมาตามวันเกิดของตัวเองแล้วจับกลุ่มคนที่เกิดวันเดียวกัน ใช้ “เกมส์เล่านิทาน” สันทนาการที่ใช้ คือ “เกมส์หมอนข้างของฉัน” และ “เกมส์เก้าอี้สามัคคี”

การดำเนินการ

1. ขั้นตอนการติดต่อประสานงาน ผู้วิจัยใช้การติดต่อแกนนำเยาวชนโดยทางโทรศัพท์ เพื่อนัดประชุม และให้แกนนำไปประชาสัมพันธ์กับเยาวชนในหมู่บ้านอีกต่อหนึ่งโดยใช้จักรยานขี่ไปบอกตามบ้าน ส่วนทางด้านประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ นั้น ผู้วิจัยใช้หนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึงพ่อหลวงบ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

2. ขั้นตอนการเตรียมงาน ในการจัดเวทีสนทนาสัญจรนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม 2549 ซึ่งเป็นวันประชุมเตรียมการจัดเวทีสัญจรซึ่งในวันนี้มีเยาวชนจากหมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักร เข้ามาร่วมประชุมทั้งหมด 13 คน นอกจากนี้พ่อหลวงบ้านยังมาช่วยเตรียมงาน ไม่ว่าจะเป็นการติดป้ายโครงการ การจัดเก้าอี้ การจัดสถานที่ที่ร่วมกับเยาวชนอีกด้วย อีกทั้งเพื่อเริ่มเตรียมการดำเนินงานโดยการทำตามหน้าที่ของแต่ละคนที่เคยได้รับมอบหมาย

ผลที่ได้รับในการจัดเวทีสนทนาสัญจร

- มีเยาวชนเข้าร่วมในการประชุมทั้งหมด 28 คน จาก 5 หมู่บ้าน และมีผู้อาวุโส 4 คน
- ในการเวทีสนทนาสัญจรครั้งนี้ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งในเรื่องของสถานที่จัด และได้รับความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน ส.อบต. และผู้ใหญ่ใจดีที่ได้มาร่วมทำกิจกรรมกับเยาวชน
- เยาวชนได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต จนถึงปัจจุบันในหมู่บ้าน ว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง แล้วปัจจุบันเป็นอย่างไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางมาปรับใช้ในกลุ่มเยาวชน ณ ปัจจุบันได้ ซึ่งมีรายละเอียดซึ่งเยาวชนอยากทราบในวิธีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ดังนี้
  - ความเป็นมาของบ้านใหม่จตุจักร / สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน
  - ด้านการละเล่นสมัยก่อน / ของเล่นสมัยก่อน
  - ด้านประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน
  - ด้านวิถีชีวิตในอดีต การอยู่การกิน / กับข้าว / ขนม / การใช้เงินทอง / เครื่องแต่งกาย
  - ด้านการจับสาว
  - ด้านการศึกษา / การคมนาคม

2.3.6 การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจร มีเนื้อหา

ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านใหม่จตุจักร

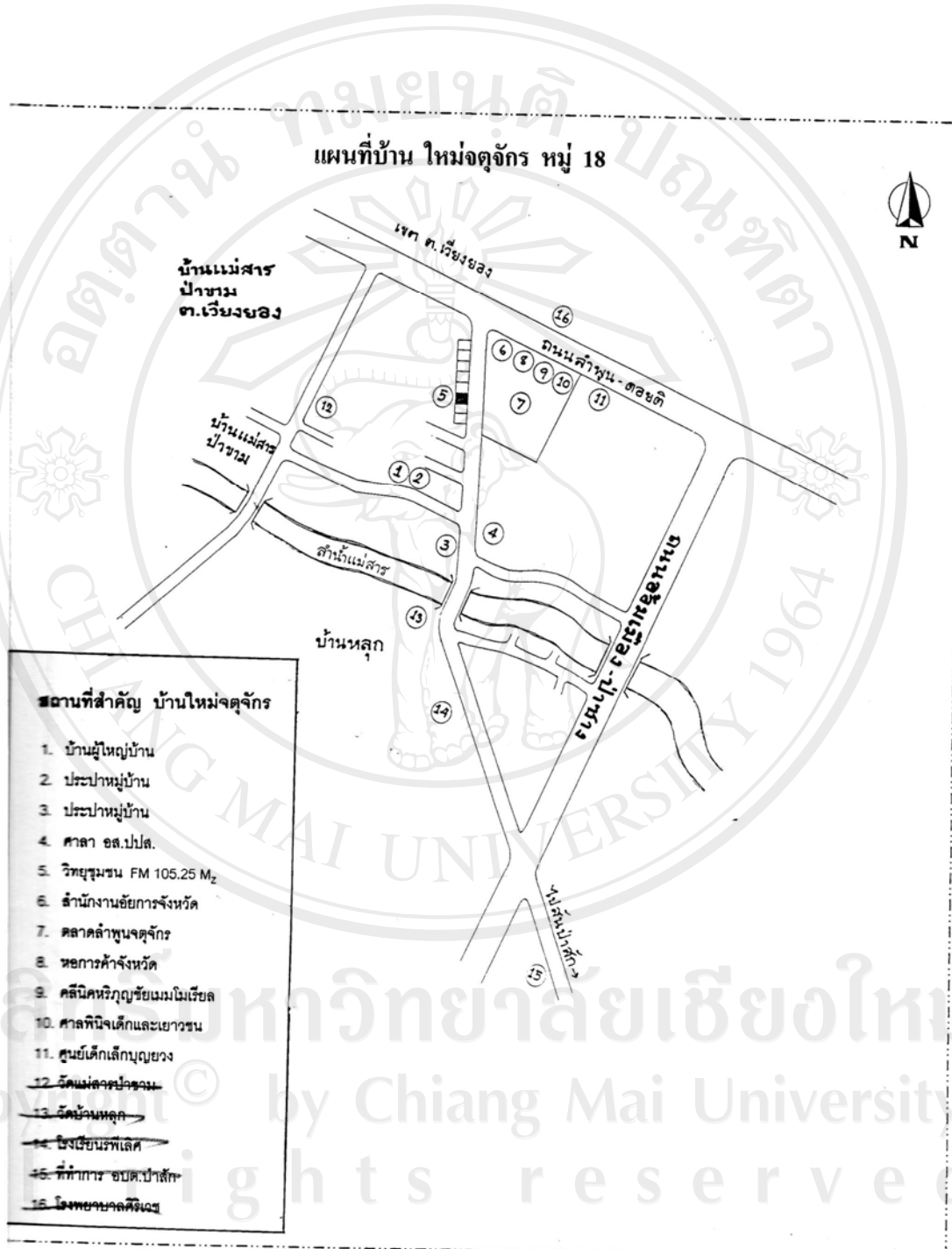
ประวัติความเป็นมา

ชุมชนบ้านใหม่จตุจักร เดิมแยกมาจากบ้านแม่สารบ้านหลุก หมู่ 4 ออกมาเป็นหมู่บ้านแห่งใหม่ ชื่อ “บ้านแม่สารบ้านใหม่” แล้วได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “บ้านใหม่จตุจักร” ซึ่งตั้งตลาดชื่อตลาดจตุจักรลำพูน ซึ่งอยู่ในหมู่บ้าน จนมาถึงปัจจุบัน บ้านใหม่จตุจักรได้แยกตัวออกมาเป็นหมู่บ้านเมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2545 แล้วมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2545 คือ นายวิระกร จินมัชชา

ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

อาชีพหลักของชุมชนบ้านใหม่จตุจักร คือ การค้าขาย เนื่องจากมีตลาดจตุจักรลำพูน ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน และประกอบอาชีพรับจ้างต่าง ๆ เช่น รับจ้างในภาคบริการ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้ ๆ กับหมู่บ้าน เนื่องจากบ้านใหม่จตุจักรเป็นหมู่บ้านที่ไม่มีพื้นที่ในการทำการเกษตร เหมือนกับหมู่บ้านอื่น ๆ

แผนที่ 4 แผนที่บ้านใหม่จตุจักร หมู่ 18

ลักษณะทางสังคมและประชากร

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรชาวบ้านใหม่จตุจักรในปัจจุบันเป็นแบบชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติกัน ครอบครัวมีลักษณะทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย แต่โดยส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งตระกูลใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลจีนมัชยา ซึ่งบ้านใหม่จตุจักรนี้เป็นหมู่บ้านที่เพิ่งแยกออกมาตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ก็ไปทำที่วัดบ้านหลุก และอีกส่วนหนึ่งก็ไปทำที่วัดแม่สารป่าขาม และวัดศรัทธาของชาวบ้าน

ประชากรปี พ.ศ.2549 พบว่า บ้านใหม่จตุจักร หมู่ 18 มีจำนวนครัวเรือน 165 ครัวเรือน มีประชากรมีทั้งหมด 431 คน แบ่งเป็นเพศชายมี 217 คน และเพศหญิงมี 214 คน โดยสามารถแยกประชากรดังนี้

ตารางที่ 16 จำนวนประชากรในหมู่บ้านใหม่จตุจักร หมู่ 18

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)
0 -1	1	3
1 - 4	11	11
5 - 9	16	9
10 - 14	23	14
15 - 19	17	8
20 - 24	15	11
25 - 29	16	18
30 - 34	17	20
35 - 39	19	19
40 - 44	20	27
45 - 49	25	29
50 - 54	13	16
55 - 59	8	11
60 - 64	6	8
65 - 69	4	3
70 - 74	3	4
75 ขึ้นไป	3	3
รวม	217	214

ที่มา: สถานีอนามัยบ้านหนองหล่ม ตำบลป่าสัก ข้อมูลประชากรกลางปี 2549 ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2549

ตารางที่ 17 ปฏิทินชุมชนบ้านใหม่จตุจักร

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ												
1.ทำสวน							←		→			
2.ค้าขาย	←											→
3.ทำธุรกิจส่วนตัว	←											→
4.รับจ้างทั่วไป	←											→
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม												
1.ตานข้าวใหม่	↔											
2.ประเพณีสงกรานต์				↔								
3.ประเพณีเดือนแปดเป็ง					↔							
4.ประเพณีตามท้องถิ่น อื่นๆ						↔						
5.สืบชะตาหมู่บ้าน เสือบ้าน						↔						
6.ทำบุญวันเข้าพรรษา							←		→			
7.ทำบุญออกพรรษา										↔		
8.ประเพณีลอยกระทงยี่เป็ง											↔	

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ปี 2550

อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเวที

1. เนื่องจากทีมวิจัยเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนมากเป็นผู้หญิง แต่ทีมวิจัยเยาวชนจากบ้านใหม่จตุจักรนั้นมีเยาวชนชายเข้าร่วมทำกิจกรรมด้วย ทำให้ทีมวิจัยเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเงินอาย บางคนก็ไม่กล้าแสดงออก

2. ผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมแกนนำเยาวชนบางหมู่บ้านให้เข้าร่วมกิจกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ได้ครบ เช่น แกนนำเยาวชนบ้านสันคะยอมที่มาถึงเวทีแล้วไม่ยอมมาลงทะเบียน แต่กลับเดินไปบ้านเพื่อนที่อยู่ภายในหมู่บ้านที่จัดเวที ทำให้เยาวชนหมู่บ้านอื่น ๆ ไม่ค่อยพอใจ

จากข้อมูลที่ได้รับชมในเวทีสัญจร บ้านใหม่จตุจักรในครั้งนี้ เยาวชนบ้านใหม่จตุจักรให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอย่างดี จนสรุปเนื้อหาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น จากการประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เยาวชนบ้านใหม่จตุจักรสนใจที่จะศึกษาประเด็น “ของเล่นและการละเล่นสมัยก่อน” ซึ่งประเด็น “ของเล่นและ

การละเล่นสมัยก่อน” นี้จึงกลายเป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะศึกษาในเชิงลึกของทีมเยาวชนบ้านใหม่จตุจักรต่อไป

2.3.7 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจร บ้านป่าดิงงาม หมู่ 3

กิจกรรม

เนื่องจากหมู่ที่ 3 บ้านป่าดิงงามนั้น มีการประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมต่าง ๆ น้อย คนในชุมชนรับทราบข้อมูลในกระบวนการดำเนินงานวิจัยน้อย เนื่องจากการได้รับความร่วมมือและความไม่เข้าใจต่องานวิจัยเพื่อชุมชนของผู้นำชุมชนมีน้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เปลี่ยนกระบวนการจัดเวทีใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของหมู่บ้าน เมื่อชุมชนเข้าใจในกระบวนการวิจัยในการรวมกลุ่มเยาวชนผิคน เป็นการชองสุ่มเยาวชน เพราะฉะนั้นการที่จะให้ชุมชนเข้าใจ และได้เห็นว่าการรวมกลุ่มของเยาวชนนั้นมีประโยชน์ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน โดยการไปร่วม“พัฒนาวัด” และ “ศาลเสื่อบ้าน” ร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชนจึงเกิดขึ้น ในกิจกรรมภาคเช้า

การดำเนินการ

1. ขั้นตอนการติดต่อประสานงาน ผู้วิจัยใช้การติดต่อแกนนำเยาวชนโดยทางโทรศัพท์ เพื่อนัดประชุม และให้แกนนำไปประชาสัมพันธ์กับเยาวชนในหมู่บ้านอีกต่อหนึ่ง ส่วนทางด้านประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ นั้น ผู้วิจัยใช้หนังสือขอความอนุเคราะห์ไปถึง พ่อกำนันเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน

2. ขั้นตอนการเตรียมงาน ในการจัดเวทีสนทนาสัญจรนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2550 ซึ่งเป็นวันประชุมเตรียมการจัดเวทีสัญจรซึ่งในวันนี้มีเยาวชนจากหมู่ 3 บ้านป่าดิงงาม เข้ามาร่วมประชุมทั้งหมด 6 คน เพื่อเริ่มเตรียมการดำเนินงาน โดยการทำตามหน้าที่ของแต่ละคนที่เคยได้รับมอบหมายไป

เนื่องจากบ้านป่าดิงงามนั้นผู้วิจัยใช้การลงพื้นที่ในการค้นหาทีมเยาวชนโดยใช้เด็กดิ่งเด็กอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นการที่ลงไปประชุมหรือวางแผนการดำเนินงานนั้นจะประสานงานกับแกนนำเยาวชนโดยตรง อีกทั้งการเข้าไปประสานงานกับผู้นำหมู่บ้าน คือ พ่อกำนัน นั้น มีอุปสรรค คือ ท่านไม่ค่อยอยู่ที่บ้าน เพราะว่า อาจจะเนื่องด้วยธุรกิจส่วนตัว ทำให้การประชาสัมพันธ์ให้กับผู้คนในชุมชนรับทราบนั้นยังน้อย ทำให้ผู้คนในชุมชนนั้นไม่ค่อยให้ความสำคัญ การลงพื้นที่ที่บ้านป่าดิงงามนี้ ผู้วิจัยก็ได้เข้าไปพบบุคคลหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ทางท่านนายก อบต. ที่ได้มีโอกาสพบปะท่านเป็นการส่วนตัวตอนงานกิจกรรมวันเด็กที่จัดขึ้นภายในหมู่บ้าน ท่านก็บอกว่าไม่มีปัญหาให้ลงมาทำกิจกรรมในหมู่บ้านได้ แต่ว่าผู้วิจัยเองก็ยังไม่มีโอกาสที่

จะได้พบปะกับพ่อกำนัน จนกระทั่งถึงวันเตรียมงานเวทีสัญจรของหมู่ 3 จึงได้เข้าไปพบท่านเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการประชาสัมพันธ์งานวิจัย ในเย็นวันนี้ในหมู่บ้านจะมีประชุมประจำเดือนกันที่ศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน พ่อกำนันจะประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านมาประชุม ผู้วิจัยจึงรอโอกาสที่จะเข้าไปพูดคุยกับท่าน เมื่อได้พบท่านและได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของงานวิจัย ท่านก็มีท่าทีที่ไม่ค่อยสนใจเท่าใดนัก ถามว่ามีหนังสือทางราชการมาหรือไม่ จะให้ประชาสัมพันธ์เรื่องอะไร เมื่อผู้วิจัยขอให้ท่านเป็นประธานกล่าวเปิดเวที ท่านก็บอกว่าไม่ว่าง เพราะพรุ่งนี้ต้องพัฒนาที่วัดแล้วท่านก็ทำงานของท่านไป คือ ล้างแก้วอีกกับทำความสะอาดศาลาเพื่อจัดประชุมตอนเย็น ผู้วิจัยเลยถือโอกาสนี้เสนอตัวเข้าไปช่วย โดยพาเยาวชนมาทำความสะอาดช่วย พอท่านเห็นเด็ก ๆ มาช่วยทำความสะอาดกัน ท่านก็มีสีหน้ายิ้มแย้มขึ้น และช่วยประกาศเสียงตามสายให้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้วิจัยและทีมวิจัยต้องมานั่งคิดแผนกิจกรรมกันใหม่ว่า ทำอย่างไรถึงจะให้คนในชุมชนเข้าใจกิจกรรมที่เราจัดขึ้นนั้น จึงมีกิจกรรมที่ขึ้นไปพัฒนาวัดกับผู้ใหญ่ในหมู่บ้านขึ้น เพื่อแสดงความจริงใจให้กับชุมชนได้รับรู้อย่างที่กล่าวมาข้างต้นตอนกระบวนการทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน

ผลที่ได้รับในการจัดเวทีสนทนาสัญจร

- มีเยาวชนเข้าร่วมในการประชุมทั้งหมด 21 คน จาก 4 หมู่บ้าน และมีผู้อาวุโส 3 คน
- ในการเวทีสนทนาสัญจรครั้งนี้ เยาวชนได้แสดงถึงศักยภาพในการเข้าร่วมและช่วยงานผู้ใหญ่ได้ ผู้ใหญ่เริ่มเห็นความสำคัญในการทำกิจกรรมของเด็ก ๆ
  - เยาวชนได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน ได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต จนถึงปัจจุบันในหมู่บ้าน ว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง แล้วปัจจุบันเป็นอย่างไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางมาปรับใช้ในกลุ่มเยาวชน ณ ปัจจุบันได้ ซึ่งมีรายละเอียดซึ่งเยาวชนอยากทราบในวิธีการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ความเป็นมาของบ้านใหม่จตุจักร
- สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน
- ด้านการละเล่นสมัยก่อน / ของเล่นสมัยก่อน
- ด้านประเพณีสำคัญของหมู่บ้าน
- ด้านวิถีชีวิตในอดีต การอยู่การกิน / กับข้าว / ขนม / การใช้เงินทอง / เครื่องแต่งกาย
- ด้านการจับสาว
- ด้านการศึกษา
- ด้านการประกอบอาชีพ
- ด้านการคมนาคม

2.3.8 การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทิสัญจร มีเนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านป่าดิงงาม

ประวัติความเป็นมา

บ้านป่าดิงงามนี้ เดิมนั้นมีชื่อว่า “บ้านหัวเสือคอนแก้ว” ช่วงหลังนี้ได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านป่าดิง” แต่ก็เนื่องจากมีชื่อที่เหมือนกันหลายหมู่บ้าน ทำให้เกิดความสับสน ตอนหลังจึงเพิ่มคำว่า “งาม” เข้ามาต่อท้ายอีก เป็นบ้านป่าดิงงาม เมื่อปี พ.ศ.2536 ในอดีตมีคนเข้ามาอาศัยอยู่ได้ประมาณร้อยกว่าปีแล้ว แต่ขณะนั้นยังไม่มีกรตั้งเป็นหมู่บ้านในรูปแบบที่ชัดเจนนัก ต่อมาได้เกิดภัยแล้งอย่างรุนแรง จึงทำให้ชาวบ้านส่วนมากได้อพยพหนีไปอยู่ที่อื่น ๆ บางส่วนก็ได้ย้ายไปอยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และบางส่วนก็ได้ย้ายไปอยู่ที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย จึงทำให้หมู่บ้านเกือบเป็นหมู่บ้านร้าง ซึ่งเหลือชาวบ้านที่อาศัยอยู่ที่ไม่ได้ย้ายออกไปเพียง 1-2 หลังคาเท่านั้น คือ บ้านพ่อหลวงทม แม่หลวงใจ พ่อหนานดี พวกที่ย้ายออกไปก็จะขายที่ดินให้คนที่อาศัยอยู่ต่อ โดยเอาที่ดินแลกกับยาสูบ ต่อมาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เริ่มดีขึ้นมา ชาวบ้านบางส่วนซึ่งในหมู่บ้านใกล้เคียงก็ได้ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่เรื่อย ๆ ก็ได้ตกลงกันว่าหน้าแล้งไม่มีน้ำใช้ น่าจะสร้างเขื่อน - ฝาย ยันน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งก็ได้ เกษตกรชาวบ้านอื่นมาช่วยสร้างเขื่อนกั้นน้ำ เขื่อนแรกที่สร้างคือ เขื่อนมหาโชค เมื่อก่อนเป็นเขื่อนไม้ลำน้ำแม่สารสมัยก่อน จะกว้างประมาณ 20 เมตร สภาพน้ำใส ใช้ดื่มได้ โดยการขุดบ่อทรายและสานไม้ไผ่เป็นวง เอมมาครอบกั้นทรายไม่ให้ถล่มลงมา เรียกว่า เสวียนกั้นทราย ส่วน “แม่สาน” ของบ้านป่าดิงงาม สะกดด้วย “น” เพราะคาดว่าเกิดจากวัฒนธรรมการจักสาน แต่อย่างไรก็ดีบ้านป่าดิงงามนี้ก็ถือว่าเป็นหมู่บ้านที่มีจำนวนหลังคาเรือนและประชากรอาศัยอยู่น้อยที่สุดในตำบลป่าสัก

แผนที่ 5 แผนที่บ้านป่าดึ่งงาม

สถานที่สำคัญบ้านป่าดึ่ง
งาม

1. วัดป่าดึ่งงาม
2. บ้านกำนันตำบลป่าสัก
3. ประปาหมู่บ้าน
4. ประปาหมู่บ้าน
5. หอกระจายข่าว
6. ประปาหมู่บ้าน

ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

ในอดีตชาวบ้านประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ทำนา ทำสวน เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีลำน้ำแม่สารไหลผ่าน น้ำจึงมีเพียงพอสำหรับทำนา กล่าวได้ว่า ลำน้ำแม่สาร เป็นสายโลหิตที่สำคัญสำหรับเกษตรกรชาวบ้านป่าดงงามและหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีลำน้ำแม่สารไหลผ่าน จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ ได้เล่าว่า “ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ทำนา เลี้ยงสัตว์เป็นอาหาร ปลูกผักสวนครัวไว้ในบ้าน ไม่มีการซื้อขาย หากอยากได้อะไรก็ใช้ผลผลิตทางการเกษตรแลกเปลี่ยนกัน เช่น ข้าวแลกไก่ หรือเอาควายแลกเกวียน” จากคำบอกเล่ามองเห็นได้ชัดว่า ลักษณะการผลิตของชาวบ้านป่าดงงามในอดีตนั้นเป็นการผลิตเพื่อยังชีพ

แต่ในปัจจุบัน หมู่บ้านป่าดงงามกลายเป็นหมู่บ้านแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท เพราะที่บ้านป่าดงงามนั้นอยู่ไม่ห่างจากตัวเมือง อีกทั้งยังมีนิคมอุตสาหกรรมอยู่ใกล้ ๆ ทำให้วิถีชีวิตต่าง ๆ ของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังจะเห็นได้ว่าชาวบ้านจะมีอาชีพหลักที่ไม่ใช่อาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรม กล่าวคือ ร้อยละ 80 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 10 มีอาชีพเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ และอีกร้อยละ 10 ทำกิจการส่วนตัว เช่น ค้าขาย รับเหมาก่อสร้าง อยู่พินสืรด เย็บผ้า ทำมุ้งลวด เป็นต้น อย่างไรก็ตามชาวบ้านเองยังคงประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ยังมีการปลูกข้าวเพื่อการบริโภคกันอยู่ จากการเข้าไปศึกษาพบว่าอาชีพเกษตรกรรมนั้น จะเกี่ยวข้องกับชาวบ้านที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไป ในขณะที่ประชากรหรือชาวบ้านวัย 15 – 35 ปี ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

การทำนา ในการทำนาของชาวบ้านป่าดงงามจะทำได้ปีละ 1 ครั้ง เนื่องจากในฤดูแล้งน้ำในแม่น้ำแม่สารจะแห้ง ส่วนมากจะนิยมทำนาดำมากกว่านาหว่าน เพราะจะได้ผลผลิตมากกว่า สำหรับพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก ได้แก่ กข2 กข6 กข8 แต่ที่นิยมใช้กัน คือ พันธุ์กข6 ซึ่งจะหาซื้อมาจากธนาคารเพื่อการเกษตร สหกรณ์การเกษตร หรือมีพ่อค้าเข้ามาขาย ซึ่งในอดีตนั้นชาวบ้านมักเก็บพันธุ์ข้าวจากการเก็บเกี่ยวเมื่อปีที่ผ่านมา หรือบางคนก็นำข้าวเปลือกของตนเก็บไว้ไปแลกพันธุ์ข้าวกับญาติพี่น้องหรือคนอื่น ๆ บ้าง เพื่อมาใช้ปลูกในครั้งต่อไป

การลงทุนในช่วงแรก ๆ ของชาวนาจะเป็นการไถที่นา มีการไถแปรและไถตะ ซึ่งต้องอาศัยเทคโนโลยีทางการเกษตร คือ รถไถ เนื่องจากปัจจุบันไม่มีชาวนารายใดใช้ควายเพื่อไถนา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า รถไถ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความจำเป็นต่อชาวนาในการทำนา ซึ่งจะมีอัตราค่าจ้างในการไถโดยประมาณไร่ละ 500 – 800 บาท ในการทำนาของชาวบ้านป่าดงงามเกือบทุกรายจะใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ในการบำรุงดินกล้าในนา เพื่อความสมบูรณ์แข็งแรง พร้อมกันนั้นก็เพื่อเป็นการเร่งเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี ที่มาของปุ๋ยที่ได้จากการสัมภาษณ์ทราบว่า ชาวนาจัดซื้อมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สหกรณ์การเกษตร หรือมีนายทุนมาเสนอขายบ้าง ซึ่งขายเป็นกระสอบ ๆ ละ 300 – 500 บาท ขึ้นอยู่กับชนิดของปุ๋ยและสถานที่ซื้อด้วย ซึ่งแตกต่างจากในอดีต

เพราะเมื่อก่อนชาวนาปลูกข้าวโดยไม่ต้องใส่ปุ๋ย หรือถ้าใส่ก็จะเป็นมูลสัตว์ที่เลี้ยงในบ้าน เช่น มูลวัว มูลควาย และมูลไก่ เป็นต้น การปักดำและการเก็บเกี่ยวสำหรับเกษตรกรถือว่าต้องอาศัยแรงงานในการประกอบการ แรงงานที่ได้จะมาจากการจ้างโดยคิดเป็นอัตราค่าตอบแทนวันละ 170 – 200 บาท ซึ่งในอดีตนั้นแรงงานจะได้มาจากญาติพี่น้อง หรือมาจากการลงแขกของชาวนาด้วยกันเองที่ชาวบ้านเรียกว่า “การเอามือ” คือ การสลับเปลี่ยนช่วยเหลือกัน อย่างไรก็ตามชาวบ้านป่าดงยามจะปลูกข้าวเพื่อบริโภคภายในครอบครัวเท่านั้น จะมีแบ่งไว้ขายก็เพียงเล็กน้อย ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า การทำนาไม่ใช่อาชีพหลักของชาวบ้านแล้ว เพราะร้อยละ 80 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในหมู่บ้านมีอาชีพรับจ้าง เนื่องจากการทำนาในนิคมอุตสาหกรรมเป็นรายได้ที่สม่ำเสมอและมีอัตรารายได้ที่สูงกว่ารายได้จากการทำนา

การทำสวน การเพิ่มรายได้ของชาวบ้านป่าดงยามอีกทางหนึ่ง คือ การทำสวน ซึ่งชาวบ้านมีสวนผลไม้อยู่หลายชนิด เช่น ลำไย มะม่วง มะขาม เป็นต้น แต่ที่นิยมปลูกมากที่สุด คือ ลำไย เนื่องจากลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในแต่ละปีค่อนข้างสูง อีกทั้งการปลูกลำไยก็ง่ายต่อการรักษาดูแล พื้นที่การปลูกก็ไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่มาก อาศัยในบริเวณบ้านก็สามารถปลูกลำไยได้ พันธุ์ลำไยที่ชาวบ้านป่าดงยามนิยมปลูกมากที่สุด คือ พันธุ์ฮีดอ (เปลือกหนา) เนื่องจากราคาดี กิ่งพันธุ์หาได้ง่าย ในการซื้อกิ่งพันธุ์ลำไย ราคาประมาณกิ่งตอนละ 20 – 30 บาท

ในอดีตการปลูกลำไยของชาวบ้านไม่ต้องดูแลรักษามาก คือ ปลูกทิ้งไว้ให้ผลผลิตออกตามธรรมชาติ ซึ่งในแต่ละปีจะได้ผลผลิตที่ไม่แน่นอน ต่อมาจากความเจริญทางเทคโนโลยีการผลิต มีสารช่วยในการผลิดอกออกผลนอกฤดูกล ชาวบ้านจึงหันมาใส่สาร โพรแตสเซียมคอเรต ซึ่งช่วยในการเร่งลำไยให้ออกผลนอกฤดูกล จากกรณีดังกล่าวจะช่วยเสริมรายได้ให้ชาวบ้านที่ปลูกลำไยเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง โดยเปรียบเทียบกับลำไยที่ออกตามฤดูกาลราคากิโลกรัมละ 30 บาท เมื่อออกนอกฤดูกาลราคากิโลกรัมละ 60 – 100 บาท นี่คือนราคาของลำไยเมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา แต่ในปัจจุบันนี้ชาวสวนลำไยต้องประสบปัญหากับราคาลำไยตกต่ำ เนื่องมาจากมีการเพิ่มพื้นที่ในการปลูกมากขึ้น มีผลผลิตลำไยทุกช่วงฤดูกาล ส่งผลทำให้ผลผลิตล้นตลาด อีกทั้งความวิกฤตทางเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศ ทำให้ราคาลำไยในปัจจุบันตกต่ำเป็นอย่างมาก คือ ราคากิโลกรัมละ 6 – 10 บาท เท่านั้น

การเลี้ยงสัตว์ ในหมู่บ้านป่าดงยามมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร และเพื่อการค้าอยู่หลายชนิด เช่น วัว หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น ซึ่งการเลี้ยงสัตว์ดังกล่าวอาศัยการชำนาญในการเลี้ยง และความเอื้ออำนวยทางสภาพอากาศ และบริเวณบ้านของชาวบ้านเอง แต่ที่นิยมเลี้ยง คือ วัว ซึ่งเป็นอาชีพหนึ่งที่รัฐบาลให้การสนับสนุนให้มีการเลี้ยงขึ้น ซึ่งทางรัฐบาลได้มอบพันธุ์วัว ที่ชาวบ้านเรียกว่า “วัวพระราชทาน” ให้แก่ชาวบ้านครัวเรือนละ 3 ตัว ซึ่งปัจจุบันมีครัวเรือนที่เลี้ยงวัวอยู่ในโครงการ

นี้อยู่ 5 หลังคาเรือน การเลี้ยงวัวถือว่าไม่ค่อยมีปัญหามากนัก คือการให้อาหารก็นำออกไปปล่อยตามทุ่งนา โดยให้วัวหากินเอง บางครั้งเกษตรกรก็ไปเกี่ยวหญ้ามาให้วัวกิน สำหรับการฉีดวัคซีนทางหน่วยงานของรัฐ คือ ปศุสัตว์อำเภอ จะมาฉีดให้ จากการเลี้ยงวัว ไม่เพียงแต่มีรายได้จากการขายวัวเท่านั้น ยังมีรายได้จากการขายมูลวัวอีก เพราะว่าความต้องการใช้ปุ๋ยจากมูลวัวในปัจจุบันมีมากขึ้นเรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากปุ๋ยวิทยาศาสตร์มีราคาแพง ทำให้เกษตรกรหันมาใช้ปุ๋ยจากมูลสัตว์มากขึ้น

ลักษณะทางสังคมและประชากร

ชาวบ้านป่าดิงงามส่วนใหญ่ ใช้ภาษาของเป็นภาษาล้าน ครอบครัวยุคใหม่มีลักษณะทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย แต่โดยส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติกัน ซึ่งตระกูลใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลจันอะสะวะ ตระกูลใจสัก และตระกูลใจตึง

ประชากรปี พ.ศ.2549 พบว่า บ้านป่าดิงงาม หมู่ 3 มีทั้งหมด 109 ครัวเรือน ประชากรมีทั้งหมด 234 คน แบ่งเป็นเพศชายมี 116 คน และเพศหญิงมี 118 คน โดยสามารถแยกประชากรดังนี้

ตารางที่ 18 จำนวนประชากรในหมู่บ้านป่าดิงงาม

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)
0 -1	1	2
1 - 4	6	5
5 - 9	5	8
10 - 14	6	10
15 - 19	9	8
20 - 24	10	8
25 - 29	7	12
30 - 34	9	12
35 - 39	12	9
40 - 44	12	13
45 - 49	11	13
50 - 54	12	6
55 - 59	3	3
60 - 64	3	2
65 - 69	3	2
70 - 74	2	2
75 ขึ้นไป	5	3
รวม	116	118

ที่มา : สถานีอนามัยบ้านหนองหล่ม ตำบลป่าสัก ข้อมูลประชากรกลางปี 2549 ณ วันที่ 1

กรกฎาคม 2549

สถานที่สำคัญในหมู่บ้านป่าดิงงาม

วัดป่าดิงงาม ได้สร้างโดยเจ้าสิริราชสัมพันธวงศ์ผู้ดำรงตำแหน่งเป็นบุตรของเมืองลำพูน ในสมัยรัชกาลที่ 4 และที่ 5 เจ้าหลวงวินัย เป็นราชบุตร ซึ่งเป็นผู้สืบทอดและต่อจากนั้นไม่ปรากฏว่าใครเป็นผู้สืบต่ออีก จนกระทั่ง 60 ปีที่แล้ว บ้านป่าดิงงามเกิดความแห้งแล้งทำให้ชาวบ้านย้ายไปอยู่ที่อื่น เหลือเพียง 3 หลังคาเรือน วัดป่าดิงงามเป็นวัดร้าง เจ้าคุณราชมงคลญาณมุนีเจ้าคณะจังหวัดลำพูน อยู่วัดพระยืน จึงสั่งให้รื้อวัด หรือรื้อโบสถ์ไปสร้างที่วัดศรีคำ ตำบลศรีบัวบาน รื้อกุฏิไปสร้างที่วัดสันคะยอม รื้อเจดีย์ไปสร้างที่วัดคอนไทร ตำบลป่าสัก ซึ่งในสมัยนั้นเจ้าอาวาส คือ พระอธิการหนูได้ย้ายไปอยู่วัดศรีบุญยืน อำเภอเชียงแสน เมื่อพ.ศ. 2536 พระครูวิศิษย์ปัญญากร ประธานสงฆ์อำเภอลำพูน ได้ริเริ่มสร้างวัดขึ้นมาใหม่ ชาวบ้านได้ไปนิมนต์พระอาจารย์มหารัณ ยาวรรณ ปุญญสิริ มาอยู่เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2537 และได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าดิงงามเป็นองค์แรก

เจ้าอาวาสวัดป่าดิงงาม		(ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)	
1. พระหนู		พ.ศ.	xxxx
2. พระมหาศรันยวรรณ	ปุญญสิริ	พ.ศ.	2537-2546
3. พระสุทธิศักดิ์	สุทธิวิโส	พ.ศ.	2546-2549
4. พระดวงดี	สุมน	พ.ศ.	2549-ปัจจุบัน

คอยเหลือ พ่ออุ้ยเขียวอายุ 77 ปี เล่าว่า บนคอยเหลือนั้นมีถ้ำซึ่งเป็นที่พักของโบราณ อยู่และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์เฝ้ารักษา เมื่อถึงแรม 15 ค่ำ ขึ้น 15 ค่ำ ที่ถ้ำจะมีแสงไฟลอยขึ้นสูงมากแล้วจะ ลอยมาตกที่วัดป่าดิงงาม ต่อมาได้มีคนที่เกิดความโลภอยากได้ของโบราณมาเป็นของตัวเอง จึงไป ขโมยขุดเอาโบราณวัตถุ แต่พอเอามาได้คนนั้นก็กลายเป็นบ้าหรือเสียดิไป ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผล ของเจ้าป่าเจ้าเขาที่เฝ้ารักษามาลงโทษ และต่อจากนั้นดวงไฟก็ไม่เคยปรากฏให้เห็นอีกเลย

เลื้อบ้านหรือศาลพ่อบ้าน ชาวบ้านเชื่อกันว่าศาลพ่อบ้านมีหน้าที่ปกป้องรักษา ชาวบ้านภายในหมู่บ้าน ถ้าหากสมาชิกคนใดในหมู่บ้านต้องออกไปทำมาหากินที่อื่นนอกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะไปเรียนหนังสือ หรือมีสมาชิกในหมู่บ้านไม่สบายเกิดขึ้น คน ๆ นั้นจะต้องไปบอกกล่าว ให้แก่ศาลพ่อบ้านและบนบานต่าง ๆ ของที่นำมาแก้บน ได้แก่ ไก่ 1 ตัว เหล้า 1 ขวดและข้าว แกง ขนม อย่างละ 1 ชุด

ประเพณีและวัฒนธรรม

เนื่องจากบ้านป่าดงงามมีอาณาเขตติดกับบ้านสันคะยอมลักษณะของประเพณีและวัฒนธรรมก็เหมือนกันกับที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งจะมีกิจกรรมและรายละเอียดต่าง ๆ ในแต่ละเดือน ดังปฏิทินชุมชนบ้านป่าดงงาม ต่อไปนี้

ตารางที่ 19 ปฏิทินชุมชนบ้านป่าดงงาม

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ												
1.ทำนา					↔							
2.จักรสาน (อยู่บ้าน)	←											→
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม												
1.ออกพรรษา ทอดกฐิน										↔		
2.งานประเพณีแข่งเป็ง											↔	
3.ทอดผ้าป่า (บางครั้ง)										↔		
4.ตานข้าวใหม่	↔											
5.ประเพณีเวียนเทียนตาม พระพุทธศาสนา			↔									
6.ประเพณีสงกรานต์				↔								
7.ตานข้าวให้ผู้เฒ่าผู้แก่ รดน้ำดำ หัว รับพรจากผู้ใหญ่				↔								
8.วันอาสาฬหบูชาเวียนเทียน						↔						
9.วันเข้าพรรษามีการถวายผ้า น้ำฝนแก่พระภิกษุสามเณร						↔						
10.ถวายสลาก ไปร่วมกับวัดสัน คะยอม										↔		
11.ประเพณีแห่ไม้ค้ำเข้าวัด				↔								

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ปี 2550

All rights reserved

นอกจากนี้ทางวัดป่าดิงงามได้เทียบเดือนที่มีประเพณีเมืองเหนือกับเดือนภาคกลางดังนี้

ตารางที่ 20 เทียบเดือนที่มีประเพณีเมืองเหนือกับเดือนภาคกลาง

เดือนเมืองเหนือ	เดือนภาคกลาง	ประเพณี
เดือนเกียง	เดือนสิบเอ็ด	วันออกพรรษา ทอดกฐิน
เดือนยี่	เดือนสิบสอง	ยี่เป็ง ลอยกระทง
เดือนสาม	เดือนหนึ่ง	ทอดผ้าป่า
เดือนสี่	เดือนสอง	ทานข้าวใหม่
เดือนห้า	เดือนสาม	เวียนเทียนทางพระพุทธรศาสนา
เดือนหก	เดือนสี่	
เดือนเจ็ด	เดือนห้า	สงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่
เดือนแปด	เดือนหก	วันวิสาขบูชา เวียนเทียน
เดือนเก้า	เดือนเจ็ด	
เดือนสิบ	เดือนแปด	วันอาสาฬหบูชา และเข้าพรรษา
เดือนสิบเอ็ด	เดือนเก้า	
เดือนสิบสอง	เดือนสิบ	ก๋วยสลาก (สลากภัตต์)

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐาน องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ปี 2550

ความเชื่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาร่วมกับทีมวิจัยเยาวชน เพราะฉะนั้นข้อมูลที่ได้จากแต่ละหมู่บ้านนั้น จะได้จากความสนใจและอยากจะเรียนรู้ของทีมวิจัยเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านเป็นหลัก ซึ่งเยาวชนบ้านป่าดิงงามสนใจเรื่องความเชื่อ ข้อมูลทางด้านความเชื่อที่ประมวลได้จากการจากเวที สัมมนาบ้านป่าดิงงามสามารถสรุปได้ดังนี้

ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีปู่ย่า (ผีบรรพบุรุษ) การทำการบรวงสรวงนั้น ชาวบ้านจะทำในเวลาตอนเช้าเวลา 06.00 น. ซึ่งจะทำในวันเข้าพรรษาหรือออกพรรษา ชาวบ้านมีความเชื่อว่า ผีบรรพบุรุษมีอยู่จริงและยังคอยช่วยคุ้มครองและปกป้องรักษาสมาชิกภายในหมู่บ้านทุกคนให้มีความสุข เมื่อทำการบรวงสรวงแล้วชาวบ้านบอกว่ามีความอบอุ่นใจ มีความสุขใจ เหมือนมีใครมาคอยให้การช่วยเหลือ

ความเชื่อเรื่องบาปเรื่องบุญ ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าหากทำบุญแล้วจะมีความสุขและเชื่อว่าผลบุญอันนี้จะส่งผลให้ในชาติหน้า ตายไปแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ หรือเกิดชาติหน้าก็จะพบกับสิ่ง

ดีๆ แต่ตรงกันข้ามถ้าทำกรรมชั่วก็จะได้รับกรรมชั่วในชาติปัจจุบัน คือ มีความเดือดร้อน เมื่อตายไป ก็จะต้องตกตามผลของกรรม ซึ่งความเชื่อนี้จึงทำชาวพุทธมีการทำบุญทำทานไปหาคนที่ตายข้าง ทานไปเพื่อภพภาคหน้าเพื่อตัวเองบ้าง เพราะถือว่าเป็นการสะสมเสบียงอาหารก่อนออกเดินทางไปใน สวรรค์ภพและความเชื่อนี้ก็สืบทอดจากบรรพบุรุษมาจนถึงลูกหลานต่อไป

เลื้อบ้านหรือศาลพ่อบ้าน ชาวบ้านเชื่อกันว่าศาลพ่อบ้านมีหน้าที่ปกปักรักษา ชาวบ้านภายในหมู่บ้าน ถ้าหากสมาชิกคนใดในหมู่บ้านต้องออกไปทำมาหากินที่อื่นนอกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะไปเรียนหนังสือ หรือมีสมาชิกในหมู่บ้านไม่สบายเกิดขึ้น คน ๆ นั้นจะต้องไปบอกกล่าว ให้แก่ศาลพ่อบ้านและบนบานต่าง ๆ

ความเชื่อเรื่องของการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้แก่คนที่ตายไปแล้ว คือ ถ้าหากมี คนตายโหง หรือตายท้องกลม ต้องทำบุญอุทิศนอกรวดเพื่อทานข้าวปลาอาหารไปให้แก่ผู้ที่ล่วงลับ ไป เพราะเชื่อว่าถ้าทำในวัดแล้วผู้ที่ตายจะไม่ได้รับ เพราะเทวดาอารักษ์ ซึ่งเป็นเจ้าที่เจ้าทางที่อยู่ ภายในวัดจะไม่อนุญาตให้คนที่ตายโหงหรือตายท้องกลมเข้าในวัด เหตุนี้ชาวบ้านจึงพากันทำบุญ นอกรวด

ความเชื่อเรื่องหอเจ้าที่หรือศาลพระภูมิ ที่คอยปกปักรักษาในบริเวณบ้าน ซึ่ง ชาวบ้านจะเชื่อในเรื่องนี้มาก จากการสังเกตทุกหลังคาเรือนจะมีศาลเจ้าที่หรือเฮือนของผีบรรพบุรุษ ไว้บูชา และจะมีการบูชาด้วยข้าวจวน แกงด้วย ในตอนเช้า เชื่อกันว่าการนับถือผีบรรพบุรุษหรือเจ้า ที่ที่ประบบป่วยใด ๆ

ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ทางด้านคาถาอาคม ซึ่งมีมาทรง (ทรงเจ้า) จะเป็นผู้ สื่อสารระหว่างวิญญาณกับคน คอยแก้คนที่โดนขุนไสยศาสตร์ หรือผีเข้า เป็นต้น ซึ่งในหมู่บ้านป่า ดั้งงามนี้ก็มีมีมาทรงหรือร่างทรงที่คนให้ความนับถือ ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า ได้มีคนที่ถูกของขุน ไสยศาสตร์ไปให้ท่านช่วย คือ ถูกผู้หญิงใส่เสน่ห์ให้หลงรักจนเขาอยู่บ้านไม่ได้ต้องไปหา ตลอดเวลา ร่างทรงบอกว่าผู้หญิงได้ทำรูปหุ่นขี้ผึ้งสองอัน คือ เป็นหญิงอันหนึ่ง เป็นชายอันหนึ่ง แล้วผูกมัดติดกันเก็บไว้ใต้หมอนนอนข้างตัว ซึ่งต้องอาบน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าหมอกคำอาการจึง ทุเลาลงบ้าง แต่ความเชื่อแบบนี้แล้วแต่บางคนจะเชื่อ

การปกครอง (ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน)

1. นายทม จันอะสะวะ พ.ศ. 2478-2515
2. นายใจ พิงคะสัน พ.ศ. 2515-2520
3. นายสุนทร วิเลิศศักดิ์ พ.ศ. 2520-2544

และดำรงตำแหน่งเป็นกำนันตำบลป่าสัก พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน

อุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดเวที

1. การได้รับความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้านนั้นไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เพราะผู้นำหมู่บ้านจะเน้นพัฒนาในด้านของการเรียนการศึกษาในโรงเรียนมากกว่า การที่จะให้เด็กมาเรียนรู้ในกิจกรรมนอกโรงเรียน

2. ชาวชนในชุมชนมีความสนใจในกิจกรรมค่อนข้างน้อย

3. ชาวชนบางส่วนติดสอบ บางส่วนก็ไปเที่ยวงานปอยที่วัดใกล้หมู่บ้าน

จากการเข้าร่วมทำกิจกรรมกับผู้ใหญ่ในชุมชน และข้อมูลที่ได้ระดมในเวทีสัญจร บ้านป่าตึงงามในครั้งนี้ ชาวชนบ้านป่าตึงงามให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้จากผู้เฒ่าผู้แก่เป็นอย่างดี เช่น มีการซักถามผู้ใหญ่ที่ร่วมกันพัฒนาวัดว่า “ทำไมต้องมาพัฒนาศาลเสื่อบ้าน จะมีงานอะไรเกิดขึ้นในหมู่บ้าน” เป็นต้น จนสรุปเนื้อหาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น จากการประมวลข้อมูลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ชาวชนบ้านป่าตึงงามสนใจที่จะศึกษาประเด็น “ความเชื่อ” ซึ่งประเด็น “ความเชื่อ” นี้จึงกลายเป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่จะศึกษาในเชิงลึกของทีมเยาวชนบ้านป่าตึงงามต่อไป

2.3.9 การฝึกฝนจัดประชุมสัญจร เวทีสนทนาสัญจร บ้านสันป่าสัก หมู่ 6

เนื่องจากหมู่ 6 บ้านสันป่าสักนั้น มีการประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมต่าง ๆ น้อย คนในชุมชนรับทราบข้อมูลในกระบวนการดำเนินงานวิจัยน้อย เป็นหมู่บ้านที่ผู้วิจัยค้นหาทีมวิจัยได้น้อยที่สุดคือ 2 คนเท่านั้น และแกนนำไม่สามารถที่จะชักชวนเพื่อน ๆ หรือเยาวชนในชุมชนให้เข้าร่วมงานวิจัยได้ ถึงแม้ว่าบ้านสันป่าสักจะเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่และมีประชากรมากที่สุดตำบลป่าสัก แต่ชาวชนให้ความสนใจในงานวิจัยน้อยมาก การจัดเวทีสัญจรจึงไม่ได้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยและทีมวิจัยเยาวชนทั้งสองคนมาร่วมกันคิดและวางแผนในการจัดกระบวนการทำงาน เพื่อที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านสันป่าสัก โดยการไปสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้อาวุโสในบ้าน หรือไปสืบค้นหาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบ้านสันป่าสัก ซึ่งเอกสารเหล่านี้ได้ไปค้นหาจากผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาสวัด โรงเรียนวัดสันป่าสัก และจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ซึ่งทีมวิจัยเยาวชนสามารถนำข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของชุมชน จากทั้งการพูดคุยสัมภาษณ์ ผู้รู้ ผู้อาวุโส รวมทั้งเอกสารต่าง ๆ สามารถได้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

2.3.6 การพูดคุยกับผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในเวทีสัญจร มีเนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบ้านสันป่าสัก

ประวัติความเป็นมา

บ้านสันป่าสัก เดิมเคยเป็นที่ดอนซึ่งสูงกว่าที่นาปกติ ชาวบ้านในอดีตเรียกที่ดอนว่า “สัน” และเป็นพื้นที่ที่มีป่าไม้สักเยอะ จึงเรียกว่า “บ้านสันป่าสัก” ซึ่งชาวบ้านจะตั้งชื่อหมู่บ้านตามสภาพความเป็นจริงในขณะนั้น และมีผู้คนอพยพเข้ามาอาศัยอยู่หนาแน่นขึ้น ชุมชนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานไม่ปรากฏหลักฐาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนของ และขยายชุมชนจนถึงปัจจุบัน มีวัดประจำหมู่บ้าน คือ วัดสันป่าสัก แต่ไม่มีหลักฐานการสร้างปรากฏ

ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

ในอดีตอาชีพหลักของชุมชนบ้านสันป่าสัก คือ การทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย และเกี่ยวกับภาคเกษตรทั่วไป แต่ปัจจุบันก็หันไปประกอบอาชีพ รับจ้างในภาคบริการ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้ ๆ กับหมู่บ้าน ส่วนในภาคการเกษตรนั้นก็ยังมีคนทำอยู่แต่น้อย ส่วนมากก็จะเป็นวัยกลางคนที่ทำงานในโรงงานไม่ไหว ก็ออกมาจากโรงงานแล้วมาทำการเกษตร ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านที่ถืออาชีพเกษตรกรรมมีประมาณร้อยละ 30

การศึกษา

ชุมชนบ้านสันป่าสัก มีโรงเรียนที่ผู้คนในหมู่บ้านสันป่าสักและหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น สันคะยอม ป่าดิงงาม บ้านหลุก และบ้านใหม่จตุจักร มาศึกษาเล่าเรียน คือ โรงเรียนบ้านวัดสันป่าสัก (เปรมวิชัยราษฎร์วิทยาทาน) เริ่มเปิดสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2465 โดยมีพระวงศ์อุทัยผล เป็นครูใหญ่คนแรก ได้ใช้ศาลาวัดสันป่าสักเป็นสถานที่เรียน พ.ศ. 2515 ได้รับอนุมัติให้เปิดทำการสอนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ชั้นป.5 – ป.7) ขึ้นเป็นแห่งแรกของตำบลป่าสัก

ส่วนมากผู้คนในอดีตจะจบเพียงชั้นป.4 สำหรับผู้ที่บ้านมีฐานะดีก็ได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไปในเมือง ส่วนผู้ชายจะมีโอกาสทางการศึกษาดีกว่า เพราะได้บวชเรียน ซึ่งแตกต่างกับปัจจุบันอย่างมากที่มีโรงเรียนก่อตั้งมากขึ้นทั้งภาครัฐและเอกชน และยังมีการศึกษาภาคบังคับให้เด็กได้เรียนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นอีกด้วย

แผนที่ 6 แผนที่บ้านสันป่าสัก หมู่ 6

ลักษณะทางสังคมและประชากร

วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรชาวบ้านสันป่าสักในปัจจุบันเป็นแบบชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ครอบครัวมีลักษณะทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย แต่โดยส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งตระกูลใหญ่ในหมู่บ้าน ได้แก่ ตระกูลสุทธิกุล ตระกูลไชยคำยา ตระกูลพยัคฆศักดิ์ และตระกูลกิตติศักดิ์ ซึ่งบ้านสันป่าสักเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรมากที่สุดในตำบลป่าสัก ประชากรปี พ.ศ.2549 พบว่า บ้านสันป่าสัก หมู่ 6 มี ประชากรมีทั้งหมด 1106 คน แบ่งเป็นเพศชายมี 516 คน และเพศหญิงมี 590 คน โดยสามารถแยกประชากรดังนี้

ตารางที่ 21 จำนวนประชากรในหมู่บ้านสันป่าสัก

ช่วงอายุ (ปี)	ชาย (คน)	หญิง (คน)
0 - 1	7	5
1 - 4	26	16
5 - 9	23	33
10 - 14	46	34
15 - 19	50	24
20 - 24	27	46
25 - 29	38	54
30 - 34	35	53
35 - 39	40	53
40 - 44	50	58
45 - 49	40	63
50 - 54	45	49
55 - 59	33	41
60 - 64	13	19
65 - 69	10	17
70 - 74	9	15
75 ขึ้นไป	24	20
รวม	516	590

ที่มา : ข้อมูลประชากรกลางปี 2549 ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2549

ประเพณี และวัฒนธรรม

สำหรับประเพณีและวัฒนธรรมของบ้านสันป่าสักนั้นก็เหมือนเหมือนกับหมู่บ้านอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่จะมีการปรับเปลี่ยนประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่าง เพื่อให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบัน ดังนี้

สร้างน้ำเจดีย์ศรีป่าสัก หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “สร้างน้ำธาตุ” เป็นประเพณีที่หมู่บ้านสันป่าสักและหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น สันคะยอม ป่าดิงงาม บ้านหลุก มาร่วมในการทำบุญนี้ร่วมกัน

กิจกรรมนี้จะจัดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ และในวันมาฆบูชา มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เมื่อก่อนชาวบ้านจะไปสรงน้ำพระธาตุที่วัดคอยติ แต่ชาวบ้านเห็นว่าในวัดสันป่าสัก มีพระธาตุ หรือเจดีย์เก่าแก่ ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของคนในหมู่บ้านและอยากให้ลูกหลานสืบทอด จางนำกิจกรรมนี้มาจัดขึ้นในหมู่บ้านสันป่าสัก และมีหมู่บ้านใกล้เคียงเข้ามาร่วมดังกล่าว

ประเพณีปีไหม ชุมชนจะจัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน คือ ช่วงวันสงกรานต์ ทั้งคนในชุมชนไม่ว่าจะไปทำงานในท้องที่อื่น หรือแยกครอบครัวออกไปอยู่นอกชุมชนก็จะกลับมาบ้านของตนเองเพื่อร่วมกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว และทำร่วมกันทั้งชุมชน ในครอบครัวก็จะมีการค้าหัวผู้เฒ่าผู้แก่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้ที่มีบุญคุณต่าง ๆ ที่นับถือ ส่วนประเพณีที่ไปทำร่วมกัน ได้แก่ การไปทำบุญที่วัด การสรงน้ำพระพุทธรูปและค้าหัวผู้เฒ่าผู้แก่ ที่มีอายุมากในชุมชน ตลอดจนผู้นำในชุมชน และการขนทรายเข้าวัด ซึ่งปัจจุบันมีการปรับเพื่อรักษาให้คงอยู่ ดังนี้

กิจกรรมการขนทรายเข้าวัดของชุมชนสันป่าสักสมัยก่อน ชาวบ้านจะเดินลัดทุ่งนาถือน้ำคูลู (ภาชนะ) ไปตักทรายที่ลำน้ำแม่สารประมาณ 1 กิโลเมตร ขนมาที่วัดสันป่าสัก ต่อมาเมื่อจักรยานก็พากันขี่จักรยานไปตักทรายขนมาที่วัด แต่ปัจจุบันทุ่งนาได้กลายเป็นบ้านเรือน อีกทั้งลำน้ำแม่สารเสื่อมโทรม ไม่มีทรายให้ขนเหมือนแต่ก่อน ชาวบ้านกลัวว่ากิจกรรมนี้จะหายไป ลุงหนาน จึงชวนชาวบ้านประชุมและได้ข้อตกลงว่าไปซื้อทรายที่ร้านขายวัสดุก่อสร้างมาเพื่อมาเทไว้ที่หน้าวัด เพื่อให้คนมาขนทรายเข้าวัด กิจกรรมนี้จะทำในวันที่ 14 เมษายน ของทุก ๆ ปี และเนื่องจากว่าการทำบุญแต่ละครั้งนั้นเยาวชนในหมู่บ้านให้ความสำคัญน้อย ชาวบ้านอยากให้ลูกหลานมาเข้าร่วมเพื่อที่จะสืบสานประเพณี ต่อไป จึงเกิดมีกิจกรรมรื่นเริงสนุกสนาน อาทิ วงดนตรี รำวง เป็นต้น เพื่อให้ชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนเข้ามาร่วมกันมากขึ้น ลุงหนานเล่าว่า “เมื่อมีกิจกรรมที่เยาวชนสนใจดังกล่าว เมื่อถึงประเพณีนี้เมื่อใดชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนก็จะมาร่วมทำกิจกรรมกัน โดยไม่ออกไปเที่ยวที่อื่น

ประเพณีแห่ไม้ค้ำศรี ซึ่งมีความเชื่อกันว่า การได้ค้ำไม้สลึงจะเป็นการช่วยค้ำชูบรรพบุรุษศาสนา ค้ำชูตนเองและครอบครัวทั้งในเรื่อง โชคลาภและสุขภาพพลานามัย ซึ่งเมื่อก่อนจะแห่ไม้ค้ำสลึงหลังวันที่ 15 เมษายน ของทุก ๆ ปี แต่ปัจจุบันนี้ชาวบ้านได้เปลี่ยนมาแห่ในวันเดียวกับที่ขนทรายเข้าวัด คือ วันที่ 14 เมษายน ของทุกปี เพราะชาวบ้านบอกว่า หลังวันที่ 15 ส่วนมากคนก็กลับไปทำงาน ทำให้มีคนมาร่วมงานน้อย จึงย้ายมาทำวันเดียวกัน เพื่อเป็นการรวบรัดในพิธีกรรม และเพื่อให้ผู้คนมาร่วมงานมากขึ้น เมื่อก่อนไม้ที่ใช้มาค้ำสลึงเป็นไม้สัก ปัจจุบันเป็นไม้ที่หาได้ง่ายทั่วไป คือ ไม้ยูคา แล้วนำมาตกแต่งให้สวยงามพิธีกรรมนี้ทุกบ้านจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 22 ปฏิทินชุมชนบ้านสันป่าสัก หมู่ 6

เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ												
1.ทำนา							←		→			
2.เก็บลำไย							←		→			
3.รับจ้างทั่วไป	←											→
4.ประกอบอาชีพช่างไม้ เฟอร์นิเจอร์	←											→
5.ประกอบอาชีพเสริมทำพริก ลาบ	←											→
6.รับจ้างก่อสร้าง	←											→
กิจกรรมด้านวัฒนธรรม												
1.ทำบุญตานข้าวใหม่	↔											
2.สงเสริมพระพุทธรักษา เวียน เทียน มามงกุษา						←		→				
3.ประเพณีปีใหม่เมือง ขนทราย เข้าวัด ทำบุญตักบาตร สุม การวะ รดน้ำดำหัว					↔							
4.เวียนเทียนวันวิสาขบูชา						↔						
5.ประเพณีทำบุญเสื่อบ้าน เป็น การเสริมขวัญและกำลังใจให้ สมาชิกในชุมชน											↔	
6.วันเข้าพรรษาทุกวันพระมีการ เทศนาธรรมพื้นเมือง ผู้สูงอายุ ปฏิบัติกรรมฐานทำสมาธิ							↔					
7.ประเพณี ปู่จรรยาธรรม อุทิศส่วน กุศลให้บุพการีชนตลอดจนญาติ พี่น้องที่ล่วงลับ												↔
8.วันออกพรรษา พิธีตักบาตรเท โวโรหณะ เดือนเกียงเหนือ แรม 11 ค่ำ										↔		

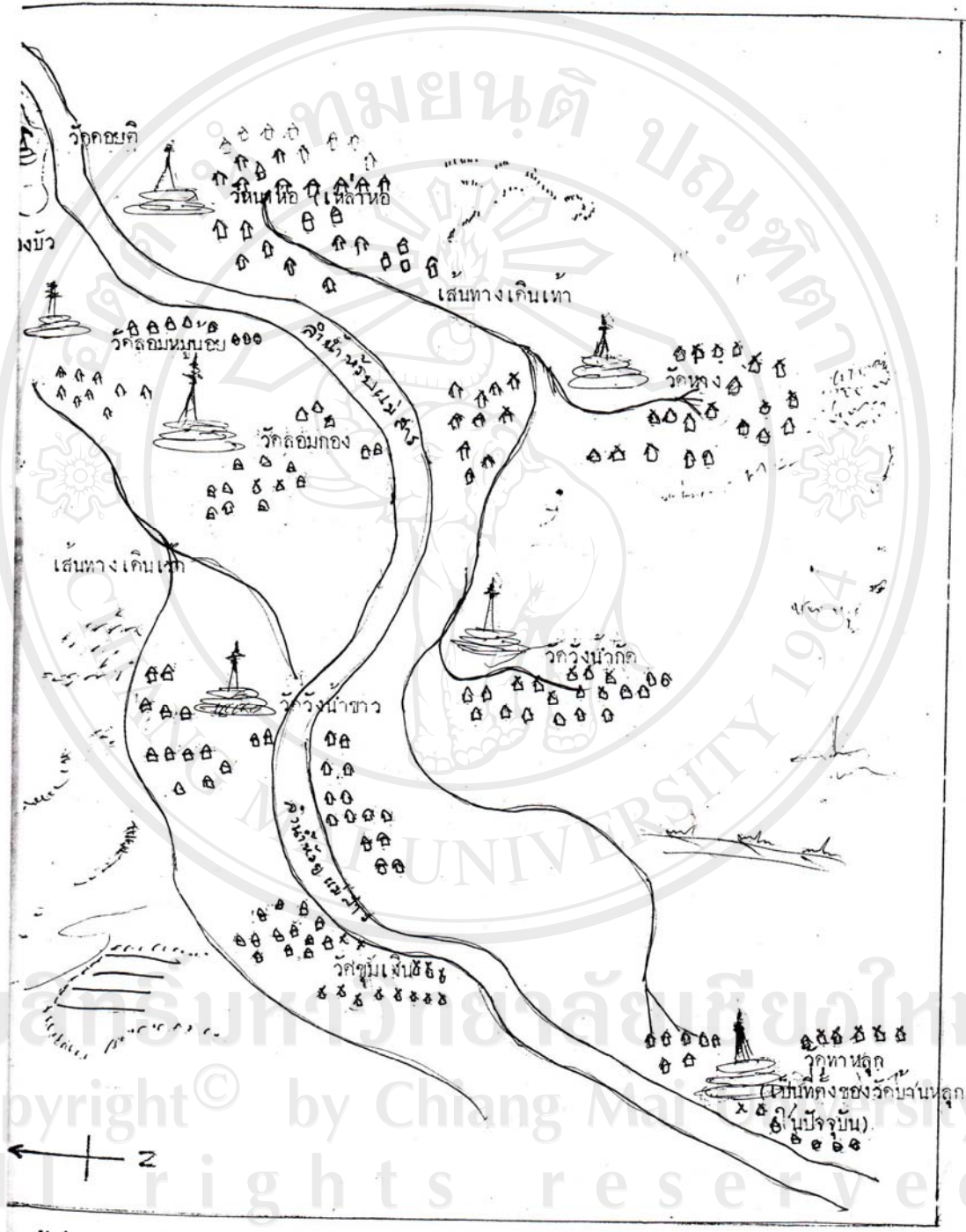
2.4 การประมวลผลการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก

วิธีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเป็นประเด็นที่กว้างและสลับซับซ้อน มีความหลากหลายตามลักษณะบุคคล กลุ่ม สิ่งแวดล้อม และสิ่งที่มีกระทบ การเปลี่ยนแปลงจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง บางครั้งใช้เวลายาวนาน และมีภาวะปัจจัยต่าง ๆ ที่มีกระทบมากมาย ในที่นี้ผู้วิจัยเสนอข้อมูลเพียงข้อมูลที่ผู้วิจัยและทีมวิจัยเยาวชนสามารถสรุปมาได้จากกระบวนการจัดเวทีสัญจร ซึ่งเป็นข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์แยกแยะ และได้ประเด็นที่ทีมวิจัยเยาวชนแต่ละหมู่บ้านอยากจะศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งสามารถประมวลและสรุปผลประเด็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนที่เยาวชนสนใจ ในพื้นที่ทั้ง 5 หมู่บ้าน ดังนี้

2.4.1 วิธีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพ

การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพ เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลง โดยใช้แผนที่ในยุคต่าง ๆ ของหมู่บ้านทั้ง 5 หมู่บ้าน ซึ่งเริ่มจากแผนที่ตั้งหมู่บ้านในอดีต ก่อนปี พ.ศ. 2433 ซึ่งแผนที่ฉบับนี้ เจียนขึ้นตามหลักฐานทางโบราณวัตถุทางศาสนา คืออาศัยคูจาก ฐานสถูปเจดีย์เก่าที่ยังสังเกตเห็นได้ พื้นที่และชุมชนในอดีต ระยะการเริ่มสร้างหมู่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2433 จนถึง พ.ศ. 2519 และพื้นที่ชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2519 จนถึง ปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง ดังต่อไปนี้

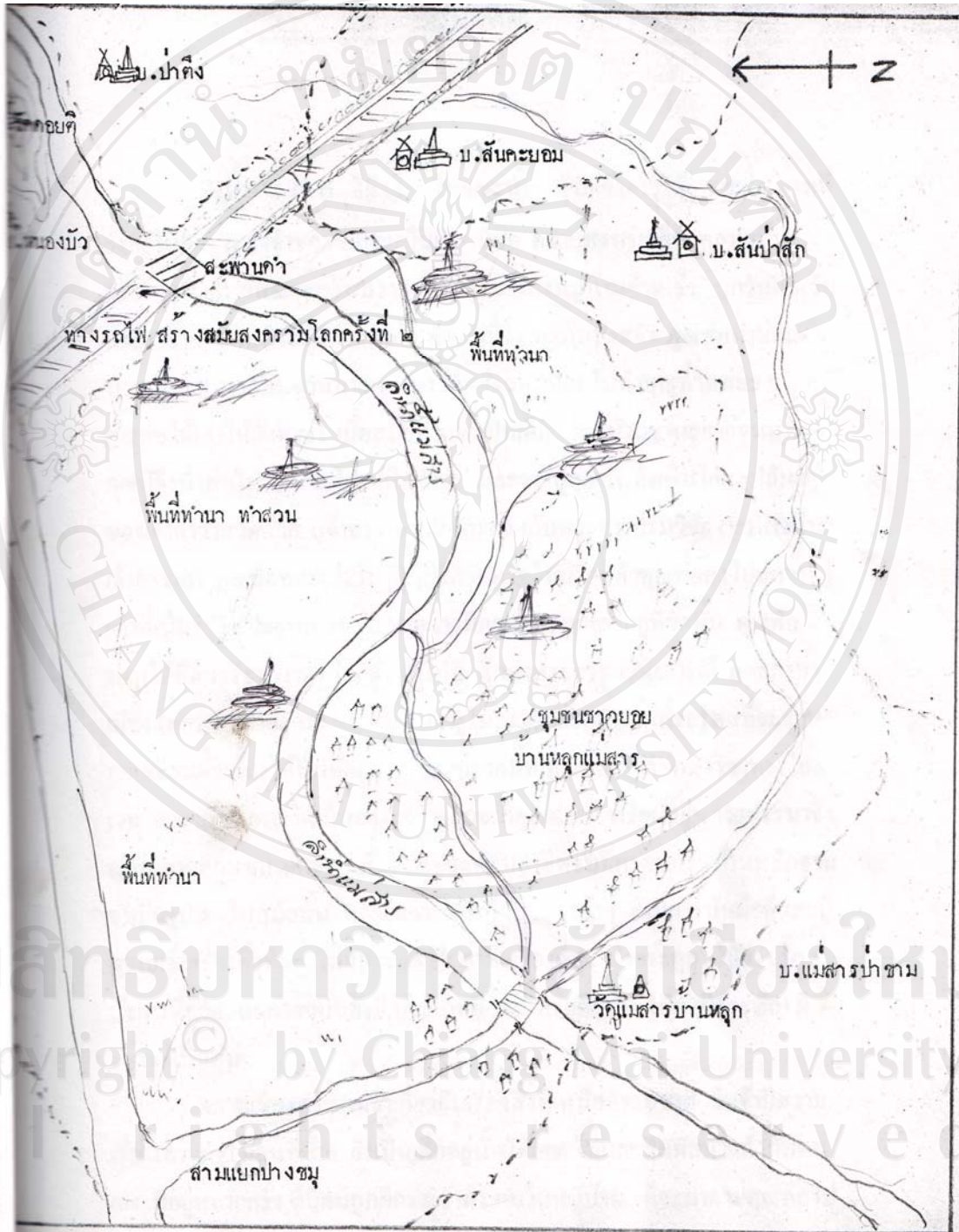
แผนที่ 7 ที่ตั้งหมู่บ้านในอดีต ก่อน พ.ศ. 2433

แผนที่ฉบับนี้ เขียนขึ้นตามหลักฐานทางโบราณวัตถุทางศาสนา คืออาศัยดูจาก ฐานสรูปเจดีย์เก่าที่ยังสังเกตเห็นได้ โดย ร้อยโท คะนอง กันทะสัก

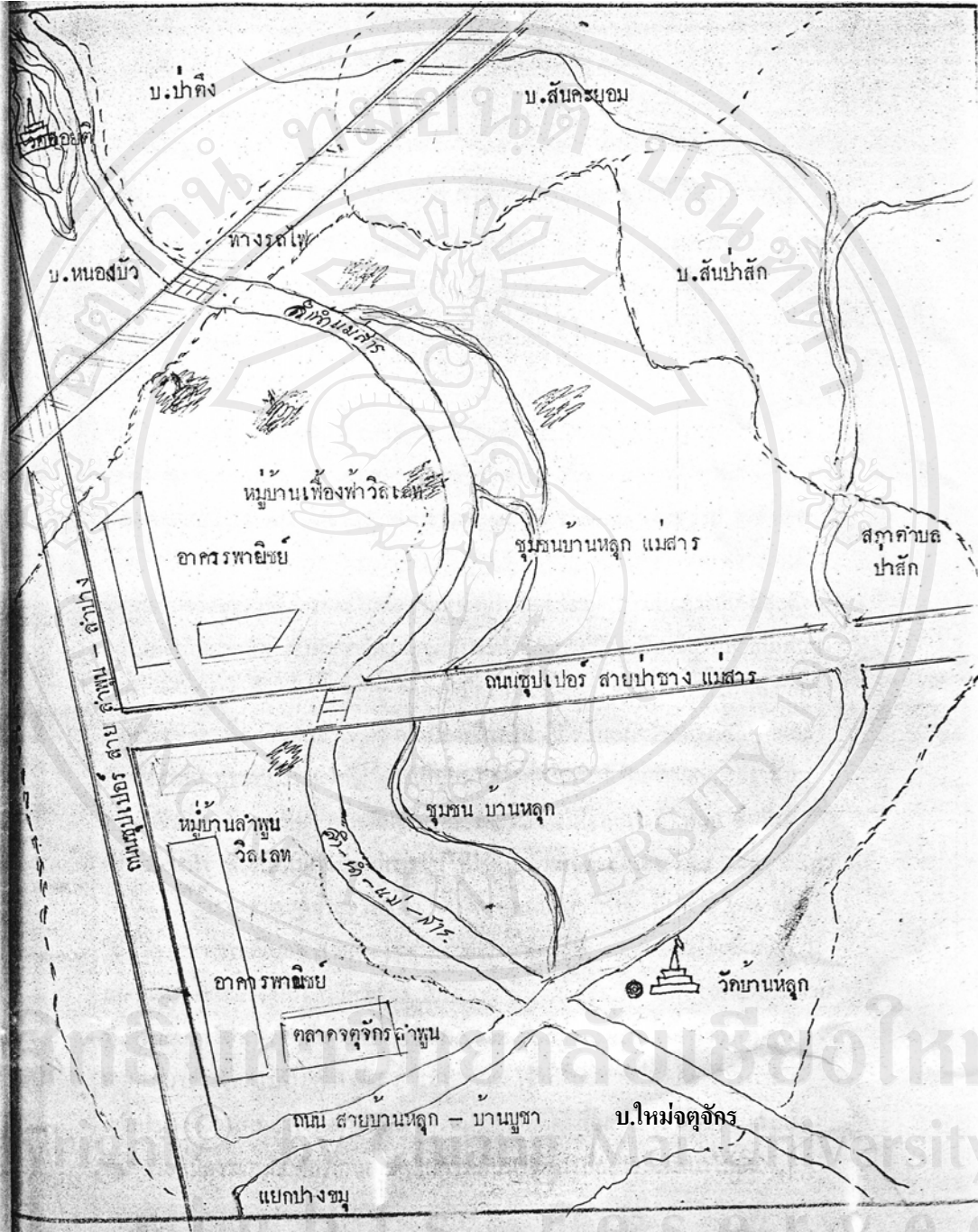
แผนที่ 8 พื้นที่และชุมชนในอดีต ระยะการเริ่มสร้างหมู่บ้าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2433 เป็นต้นมา จนถึง พ.ศ. 2519

ที่มา : หนังสือบ้านพันปีถิ่นจาว โดย ร้อยโทคะนอง กันทะสัก

แผนที่ 9 พื้นที่ชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2519 ถึง ปัจจุบัน

ที่มา : หนังสือบ้านพันปีถิ่นจาว โดย ร้อยโทคะนอง กันทะสัก

จากแผนที่ทั้ง 3 ที่แสดงการถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของการประกอบอาชีพ สังกัดจาก ที่มีพื้นที่นา พื้นที่สวน แสดงว่า อาชีพหลักของชาวบ้านในสมัยก่อน คือ การทำนา ทำสวน แต่ปัจจุบันพื้นที่เหล่านั้นกลายเป็นตึกอาคารพาณิชย์ หมู่บ้านจัดสรร จากการสำรวจข้อมูลเยาวชน ทำให้ทราบว่า อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้าง และค้าขาย จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีความเรียบง่าย เพราะว่าไม่มีถนน ไม่มีไฟฟ้า ไม่มีรถ กลายเป็นวิถีชีวิตที่ต้องแข่งขัน ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด จะข้ามถนนสักทีต้องรอเป็นชั่วโมง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กันและกันลดลง ความสัมพันธ์ในชุมชน ครอบครัพลดลง รวมไปถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ เพราะสังเกตจากแผนที่ในอดีตแล้ว มีวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ทั้ง 5 หมู่บ้าน จำนวน 8 แห่ง ซึ่งเป็นประเด็นที่เยาวชนสนใจที่สุด คือ วัดที่อยู่ในแผนที่หายไปไหน ทำไมในปัจจุบันถึงเหลืออยู่เพียงหมู่บ้านละ 1 วัดเท่านั้น จึงเกิดการค้นหาสืบประวัติของวัดในแผนที่ โดยทีมเยาวชนร่วมกับผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ทำให้ได้ทราบข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของวัดที่หายไปในชุมชน ดังนี้

สันนิษฐานว่าในอดีตบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านนี้ เคยเจริญรุ่งเรืองทางด้านศาสนามาก่อนอย่างแน่นอน และยังสันนิษฐานกันว่าพื้นที่บริเวณแห่งนี้อาจจะเคยเป็นเมืองหน้าด่าน หรือเมืองแฝดของนครศรีอยุธยา มาก่อน โดยมีหลักฐานที่ปรากฏเห็นได้จากซากปรักหักพังของสถาปัตยกรรมของชาววัดร้างที่กระจายอยู่ในบริเวณเขตหมู่บ้าน และที่ตั้งเรียงรายตามแม่น้ำแม่สารในปัจจุบัน สาเหตุที่บริเวณดังกล่าว มีวัดร้างเป็นจำนวนมาก คาดว่าสมัยก่อนบริเวณดังกล่าว เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านที่น่าจะมีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นและจำนวนมาก แต่ต่อมาอาจจะเกิดโรคระบาด (โรคห่า หรืออหิวาต์คอกโรค) โรคฝีดาษ หรือไข้ทรพิษ ไม่เช่นนั้นอาจจะเป็นภัยจากสงคราม จึงทำให้บริเวณดังกล่าวร้างผู้คนอยู่อาศัยเป็นเวลานานเท่าใดไม่ปรากฏ นับว่าเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อถึงจุดที่เจริญสุดแล้วกาลเวลาก็จะถึงกาลเสื่อมสลายไป ซึ่งบริเวณดังกล่าวถูกทิ้งร้างนานเท่าใดไม่มีใครทราบได้ คงเหลือไว้แต่เพียง เศษซากของวัฒนธรรมทางศาสนาที่เคยรุ่งเรือง แต่ต่อมาเมื่อมีการก่อสร้างชุมชนขึ้นมาใหม่ บริเวณที่เคยเป็นพุทธสถานก็ถูกกลุ่มคนบางกลุ่มเข้าจับจองเป็นพื้นที่ส่วนตัว บางวัดก็สูญพังจนยากแก่การบูรณะให้กลับมาคงเดิม จึงทำให้วัดต่างๆ ที่เคยมีอยู่หายไป ทำให้ปัจจุบันเหลือวัดประจำหมู่บ้านละหนึ่งวัดเท่านั้น

2.4.2 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ

เมื่ออาชีพหลักที่เกี่ยวกับภาคการเกษตรลดลง เนื่องจากพื้นที่ทำกินมีจำกัด ชาวบ้านเปลี่ยนจากแรงงานภาคเกษตรกรรมไปสู่แรงงานอุตสาหกรรม ในโรงงาน และในภาคบริการมากขึ้น ชุมชนเปลี่ยนจากชุมชนชนบทกลายเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการผลิต การตลาด และการบริโภค กล่าวคือ การผลิตจากการผลิตทางการเกษตรเพื่อการบริโภคใน

ครัวเรือน ผู้การผลิตตามกลไกตลาดภายนอกชุมชน ทั้งการตลาดระดับประเทศ และตลาดต่างประเทศ สินค้าที่ผลิตเปลี่ยนรูปแบบตามมาตรฐานที่กำหนดจากตลาดมากขึ้น เช่น ลำไย การตลาดจากการแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชน ไม่มีการซื้อขาย หากอยากได้อะไรก็ใช้ผลผลิตทางการเกษตรแลกเปลี่ยนกัน เช่น ข้าวแลกไก่ หรือเอาควายแลกเกวียน เป็นต้น เปลี่ยนมาเป็นการซื้อขายด้วยเงินสด มีการบริการสินค้าอุปโภคบริโภคแบบขายตรงถึงบ้านมากขึ้น เช่น ร้านขายของชำ ชาวบ้านมีการใช้บริการจากตลาดนอกชุมชนเพิ่มขึ้น เช่น ในห้างสรรพสินค้า บิ๊กซี ที่เพิ่งก่อสร้างเสร็จ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 เป็นต้น สินค้าในชุมชนมีการเปลี่ยนรูปแบบบรรจุภัณฑ์ การบริโภค เปลี่ยนการบริโภคแบบดั้งเดิม ตามการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ผู้การบริโภคตามกระแสนิยม ตามสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว และตามการปรับตัวตามกระแสสังคม

ตัวอย่างเช่น ในหมู่บ้านสันคะยอมที่เมื่อก่อนมีอาชีพทำนาและเผาถ่าน เก็บของป่า เมื่อมีการสร้างทางรถไฟสายเหนือ ชาวบ้านก็หันมาประกอบอาชีพ เลี้ยงไม้ เมื่อทางรถไฟสร้างเสร็จ อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายห้ามตัดไม้ ชาวบ้านก็มาประกอบอาชีพทำนาและทำสวนลำไย ต่อมาเมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาตั้งอยู่ใกล้ ๆ หมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็หันมาประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมถึงแม้จะมีการทำนาแต่ก็จะเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป หรือคนที่ทำงานในโรงงานไม่ไหวแล้ว ทำให้คนที่มาทำงานในภาคเกษตรกรรมเป็นคนที่อายุมาก สิ่งเหล่านี้ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน รวมไปถึงเด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

2.4.3 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบความสัมพันธ์ของกลุ่มคน เครือญาติ และความสัมพันธ์ในครอบครัว ในความสัมพันธ์กลุ่มคน ชาวบ้านมีการช่วยเหลือ หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมซึ่งกันและกัน รวมไปถึงกิจกรรมของชุมชนน้อยลง ชาวบ้านอยู่แบบโดดเดี่ยวมากขึ้น มีการพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง เช่น กรณีมีงานศพในบางหมู่บ้าน ไม่ค่อยมีคนไปร่วม ชาวบ้านจึงต้องตั้งหมวดหมู่ของหมู่บ้านขึ้น เป็นกฎเกณฑ์ภายในหมู่บ้านว่า ถ้ามีคนในหมู่บ้านเสียชีวิตนั้นอยู่หมวดใด หมวดนั้นจะต้องไปร่วมงานศพ ถ้าครัวเรือนใดไม่ไปจะต้องจ่ายเงินทดแทน เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากเมื่อก่อนมากที่ชาวบ้านจะร่วมงานโดยสมัครใจ และคอยช่วยเหลือกัน ความสัมพันธ์ในกลุ่มเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยกัน การช่วยเหลือกัน การแก้ปัญหาช่วยกันน้อยลง เกิดการขัดแย้งในกลุ่มที่มีการแข่งขันทรัพย์สินมรดก ส่งผลให้ญาติพี่น้องบางสายตระกูลตัดขาด กิจกรรมในสายเครือญาติมีผู้เข้าร่วมลดลง ความสัมพันธ์ในครอบครัว คนในครอบครัวมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เคยปฏิบัติในครอบครัวเปลี่ยนไป เกิดช่องว่างระหว่างวัย จากการรับสื่อ และการเรียนรู้ต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนกับกลุ่มผู้สูงอายุ

วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมนี้ เป็นประเด็นที่ทีมเยาวชนบ้านหลุก หมู่ 4 สนใจที่อยากจะศึกษาเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง นั่นคือ ประเด็น “การจีบสาว” เนื่องจากเยาวชนในบ้านหลุกส่วนใหญ่ที่มาเข้าร่วมนั้นเป็นวัยที่กำลังย่างก้าวเข้าสู่วัยรุ่น คือ อยู่ในช่วงมัธยมศึกษาตอนต้น และในระหว่างการร่วมกิจกรรมเวทีสัญจรนั้นเยาวชนได้ถามผู้อาวุโสว่าแต่งงานเมื่ออายุเท่าไร แต่งกับใคร ท่านก็ตอบว่าแต่งงานกับสาวบ้านหลุก เพราะเมื่อก่อนสาวงามต้องสาวบ้านหลุก จึงเป็นที่ฮือฮาของเยาวชนบ้านหลุกเป็นอย่างมาก ทำให้เยาวชนบ้านหลุกอยากรู้ว่าสาวบ้านหลุกในอดีตงามอย่างไร ทำไมถึงเป็นที่หมายปองของหนุ่มหมู่บ้านข้างเคียง จึงเกิดประเด็นการเรียนรู้ในเรื่องการจีบสาวขึ้น ซึ่งจากข้อมูลที่เยาวชนได้ไปสำรวจศึกษามาจากผู้อาวุโส ผู้ปกครอง และเยาวชนในหมู่บ้านนั้น ทำให้ทราบข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในประเด็นการจีบสาว คือ เมื่อก่อนผู้ชายจะเป็นฝ่ายไปจีบผู้หญิง และการที่จะมีโอกาสให้ผู้ชายได้พบกับผู้หญิงที่เป็นคนรักนั้นยากมาก เพราะจะเจอกันและได้ไปเที่ยวด้วยกัน คือ ต้องรอช่วงที่มีงานในชุมชน เท่านั้น เช่น งานวัด งานศพ งานแต่งงาน หรือในวันที่มีหนังกลางแปลงมาฉายที่วัดเท่านั้น เมื่อก่อนไม่มีทางที่จะได้ตะเนื้อต้องตัวกัน เพราะผู้หญิงสมัยนั้นจะรักนวลสงวนตัว เกรงครัดในประเพณี กลัวจะผิดผี และจี๋อาย เป็นแม่บ้านแม่เรือน ทำกับข้าว เก่ง ทำงานบ้านเก่ง ผู้ชายจะสังเกตจากการที่ได้ไป “คุยสาว” ที่บ้าน ว่ามีน้ำเต็มคุ่มหรือไม่ เป็นต้น การไปจีบสาวเมื่อก่อนจะต้องเดินไปเป็นกลุ่ม มีการนัดกันว่าวันนี้จะไปหาสาวที่หมู่บ้านไหน คนที่มีคนรักอยู่หมู่บ้านเดียวกันก็จะไปด้วยกัน เพราะว่าเมื่อก่อนไม่มีไฟฟ้ามีด (กลัวผี) เหตุผลที่หาตอนกลางคืนเพราะว่า เป็นช่วงที่กลับมาจากการทำไร่ทำนาแล้ว ผู้หญิงก็จะทอผ้า สานตระกร้า กระบุง สานแหอยู่กับบ้าน เป็นต้น เมื่อก่อนจะต้องใช้แม่สื่อ พ่อสื่อในการสื่อสารแต่อย่างไรก็ตามจะต้องอยู่ในสายตาของผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้าน ซึ่งแตกต่างจากการจีบสาวปัจจุบันเป็นอย่างมาก ที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้สิ่งต่าง ๆ รวดเร็วขึ้น เช่น มีรถ ไม่ต้องเดิน เด็กสมัยนี้ไม่ต้องพึ่งพาพ่อสื่อแม่สื่อ แต่จะสื่อสารกันเองด้วยโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น ไม่จำเป็นต้องรอให้มีงานเทศกาล เพราะสามารถเจอกันได้ตลอดเวลา ใครเป็นแฟนใครก็แสดงออกให้เห็นโดยการจับมือถือแขน บางรายนั่งรถจักรยานยนต์กอดกันไปตลอดทาง ผู้หญิงสมัยนี้ไม่ค่อยรักนวลสงวนตัวเหมือนเมื่อก่อน ไม่กลัวการผิดผี ผิดประเพณี อีกทั้งสมัยนี้มีสถานที่ให้เยาวชนอยู่ด้วยกันตามลำพังมากขึ้น เช่น ในโรงภาพยนตร์ โรงแรม่านรูด เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาของสังคมขึ้น เช่น การท้องในวัยเรียน การทำแท้ง รวมไปถึงการมีเด็กกำพร้าเยอะขึ้นในสังคม เป็นต้น

สำหรับบ้านสันคะยอมหมู่ที่ 1 ได้สนใจที่จะเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงในประเด็น “การนินทา” (เล่าขำขวัญ) เนื่องจากเป็นประเด็นที่เยาวชนในหมู่บ้านสะท้อนออกมาว่า เป็นปัญหาของเยาวชนบ้านสันคะยอมที่กำลังเผชิญอยู่ เหตุที่เยาวชนบ้านสันคะยอมสนใจที่จะศึกษาประเด็นการเล่าขำขวัญในเชิงลึกนั้น เป็นเพราะว่า เยาวชนส่วนมากที่มาเข้าร่วมกิจกรรมนั้นเป็นผู้หญิง และ

กำลังอยู่ในช่วงที่จะก้าวเข้าสู่วัยรุ่น วัยสาว จึงเป็นที่เป็นที่หวังของผู้ใหญ่ในชุมชนแล้วว่าลูกหลานจะออกนอกกลุ่มนอกรทาง ซึ่งการนิเทศนั้นเป็นเงื่อนไขปัจจัยข้อหนึ่งที่มีผลต่อการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก เมื่อคนในหมู่บ้านมีการนิเทศว่าเยาวชนที่มาจับกลุ่มกันนั้น จับกลุ่มจะไปเที่ยวหาผู้ชาย ไม่สนใจการเรียน เดียวก็จะเรียนไม่จบ เพราะจะท้องในวัยเรียน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เมื่อผู้ปกครองของเยาวชนมาได้ยินได้ฟัง จึงไม่อยากให้บุตรหลานมาเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลัวว่าจะเป็นจริงตามนั้น ซึ่งเยาวชนต่างสะท้อนออกมาว่า ในขณะที่พวกเขาทำความดี จับกลุ่มเพื่อที่จะสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ช่วยเหลืองานชุมชน ทำไมผู้ใหญ่ถึงมองพวกเขาในแง่ร้าย ทำไมมองว่าเป็นตัวทำให้เกิดปัญหา ทำไมมองว่าพวกเขาไม่สนใจการเรียน ทำไมมองว่าไม่ได้ไปเรียนหนังสือ แต่ออกไปหาเที่ยวหาผู้ชายทั้ง ๆ ที่อยู่ในชุดนักเรียน ทำให้เยาวชนบ้านสันคะยอมคิดว่าในเมื่อผู้ใหญ่ก็มองไม่ดีแล้ว ก็ทำให้เป็นจริงอย่างที่กล่าวหากัน ซึ่งเป็นลักษณะการแสดงของอาการประชดประชัน พฤติกรรมนี้น่าเป็นห่วงมากถ้าเยาวชนคิดจะทำแบบนั้นจริง ๆ ซึ่งมีเหตุผลเพียงเพื่อประชดประชันผู้ใหญ่ที่คอยนิเทศ อีกทั้งประเด็นการนิเทศนั้นก็กลับทำให้เยาวชนไม่ชอบหน้าผู้ใหญ่ที่มานิเทศ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ในชุมชนขึ้น ซึ่งในประเด็นนี้นับว่าเป็นประเด็นที่มีความละเอียดอ่อนทางด้านความรู้สึกของผู้คนในชุมชนเป็นอย่างมาก เช่น ฝ่ายเยาวชนมองว่าการนิเทศเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่ในชุมชนคอยจับผิด คอยใส่ร้าย และมองว่าเยาวชนเป็นตัวสร้างปัญหาและทำแต่เรื่องไม่ดี เรื่องบางเรื่องพวกเขายังไม่ได้ทำ บางครั้งยังไม่ได้คิดด้วยซ้ำ แต่ผู้ใหญ่ก็ว่าพวกเขาแล้ว ทำให้พวกเขาเสียกำลังใจ ส่วนผู้ใหญ่ก็จะมองว่าการนิเทศ เป็นการเตือน เป็นการปราม ไว้ก่อนซึ่งเป็นกลไกทางสังคม ที่จะทำให้เยาวชนจะกลัวการนิเทศ และไม่อยากทำผิดจารีตประเพณี เพราะจะถูกชาวบ้านนิเทศ ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงต่อวงศ์ตระกูล ซึ่งเหมือนกลไกทางสังคมที่จะคอยจัดระเบียบสังคมให้อยู่ในกฎเกณฑ์ เพื่อให้คนในชุมชนรู้ว่าเยาวชนพวกนี้ทำอะไร เพื่อให้ผู้ปกครองเตือนลูกไว้ หรือบางครั้งเพื่อให้เยาวชนรู้ตัวและสามารถกลับตัวได้ บางครั้งการพูดนั้นก็เป็นการสนับสนุนไว้ล่วงหน้าก่อน เพราะผู้ใหญ่มีประสบการณ์มาก่อนไม่อยากให้ลูกหลานในชุมชนเกิดการผิดพลาดขึ้น ซึ่งนี่ก็เป็นเหตุผลของบุคคลทั้งสองฝ่าย

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในประเด็น การนิเทศ ของเยาวชนบ้านสันคะยอมนี้เป็นกลไกหนึ่งที่เยาวชนอยากจะสะท้อนความคิดเห็นให้ผู้ใหญ่ในชุมชนได้รับรู้ และอยากให้ผู้ใหญ่เข้าใจและมองเยาวชนในทางที่ดีขึ้น อย่ามองว่าเยาวชนเป็นเด็ก ซึ่งเด็กก็อยู่ส่วนเด็ก เด็กทำอะไรไม่ได้ อยากให้ผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงศักยภาพที่มีอยู่ และพร้อมให้การยอมรับและสนับสนุนพวกเขาด้วย อาจจะทำให้ความขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่กับเยาวชนลดลง

2.4.4 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง

เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอำนาจและการช่วงชิงผลประโยชน์ของกลุ่มคนทางด้านอำนาจ จากการใช้อำนาจเฉพาะกลุ่ม เฉพาะกลุ่มคนที่มิบทบาทการเป็นผู้นำ ผู้อาวุโส หรือผู้มีฐานะทางการเงิน ผู้การใช้อำนาจของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ที่เข้าไปทำงานตามหน่วยงานองค์กรการปกครอง ผู้การช่วงชิงผลประโยชน์ทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มแกนนำที่ต้องเข้าไปทำงานเป็นฝ่ายบริหารในองค์กรบริหารส่วนตำบล มีการใช้รูปแบบการหาเสียงคล้ายกับการหาเสียงของการเมืองระดับประเทศ ระดับชาวบ้านมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง และใช้ระบบอุปถัมภ์มากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากผู้นำในอดีต ที่จะต้องเป็นคนดี มีศีลธรรม มีความเสียสละ แต่ปัจจุบัน เป็นคนดีหรือไม่ ไม่สำคัญ แต่ขอให้มีความดี ร่ำรวยเงินทอง และอำนาจ ก็เป็นผู้นำได้

จากการสำรวจข้อมูลเยาวชน ในหัวข้อ “ผู้นำในฝัน” พบว่า ผู้นำที่เยาวชนในแต่ละหมู่บ้านอยากได้ ก็คือ เป็นคนดี ผู้นำที่มีความเสียสละ มีจริยธรรม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เสียสละเพื่อส่วนรวมของชุมชน เข้าใจคนอื่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในหมู่บ้าน รักประชาธิปไตย ไม่เผด็จการดูแลหมู่บ้านดีไม่เอาเปรียบลูกบ้าน เป็นคนขยันมุ่งมั่น มีความตั้งใจทำอะไรทำจริง มีความยุติธรรมและมีความรับผิดชอบ การคิด การพูดจา การแสดงท่าทาง ให้มีความเป็นผู้นำน่าเชื่อถือ น่าเกรงขาม และสามารถทำให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง ซึ่งสิ่งที่เยาวชนสะท้อนออกมานี้เป็นกฎเกณฑ์หนึ่งที่จะใช้ตัดสินใจในการเลือกผู้นำในหมู่บ้าน เพราะพวกเขาบอกว่า ถ้าได้ผู้นำหมู่บ้านที่ดี เข้าใจและส่งเสริมกิจกรรมของเยาวชนในหมู่บ้าน ก็จะทำให้เยาวชนมีบทบาทมากขึ้น เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเยาวชน ในการที่จะพัฒนาชุมชนต่อไป

2.4.5 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี วัฒนธรรม

สำหรับวิธีการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อ ของคนในชุมชนตำบลป่าสักนั้นมีการเปลี่ยนแปลงน้อย แต่จะมีการปรับเปลี่ยนประเพณีและวัฒนธรรมบางอย่างเพื่อประยุกต์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบัน เช่นการปรับกิจกรรม รวบรวมขึ้นตอนและรูปแบบให้ง่าย และสั้นกระชับรัดกว่าในอดีต หรือเพิ่มกิจกรรมรื่นเริง สนุกสนาน อาทิ วงดนตรี รำวง เป็นต้น เพื่อให้ชาวบ้านและเยาวชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น กิจกรรมการขนทรายเข้าวัด ของบ้านสันป่าสัก เป็นต้น

ซึ่งในส่วนของการศึกษาวิธีการเปลี่ยนแปลงด้านประเพณี และวัฒนธรรมนี้ ทีมวิจัยเยาวชน หมู่ 18 บ้านใหม่จตุจักรได้ให้ความสนใจอยากจะศึกษาเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนในประเด็น “ของเล่นและการละเล่นสมัยก่อน” เหตุผลที่เยาวชนบ้านใหม่จตุจักรสนใจในประเด็นนี้ก็เนื่องจากว่า เป็นกลุ่มเยาวชนที่มีเยาวชนชายเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมมากที่สุดใน 5 หมู่บ้าน อีกทั้ง

เยาวชนที่เข้าร่วมนั้นส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ชอบเล่นสนุกสนาน และยังมีร้านเกมส์คอมพิวเตอร์ในหมู่บ้าน หรือปัจจุบันในแต่ละครัวเรือนก็จะมีคอมพิวเตอร์ซึ่งติดตั้งอินเทอร์เน็ต เยาวชน ทำให้การเล่น หรือของเล่นในสมัยก่อนหายไป เยาวชนบางคนอยากรู้ว่าเมื่อก่อนที่ไม่มีคอมพิวเตอร์ ไม่มีร้านเกมส์ เด็กเมื่อก่อนเล่นอะไร จึงทำให้ประเด็น “ของเล่นและการละเล่นสมัยก่อน” เป็นที่สนใจของเยาวชนในหมู่บ้านเป็นอย่างมาก จากความสนใจและความกระตือรือร้นของเยาวชน ร่วมกับได้รับความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน และผู้อาวุโสในชุมชนบ้านใหม่จตุจักร จึงเกิดกิจกรรม “สานสายใยร้อยดวงใจสืบสานตำนานการละเล่นและของเล่น” ขึ้น ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับความสนใจจากคนในชุมชนเป็นอย่างมาก กิจกรรมจะแบ่งเป็นสองช่วง คือ “ช่วงสืบหาตำนานการละเล่นและของเล่น” และ “ช่วงสืบสานตำนานการละเล่นและของเล่น” ซึ่งในช่วงแรกนั้นเยาวชนแต่ละคนจะมีการบ้าน คือ จะต้องไปสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ หรือผู้ปกครองว่า สมัยก่อนตอนที่ตนเป็นเด็ก ท่านมีของเล่นอะไร หรือมีการละเล่นอะไร จากนั้นเยาวชนก็จะนำข้อมูลมารวมกันวิเคราะห์และสังเคราะห์ ถึงความแตกต่างของการละเล่น หรือของเล่นเก่า ๆ ในสมัยก่อนกับปัจจุบัน ซึ่งมีข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในประเด็น การละเล่นละของเล่น ในหมู่บ้านจตุจักร ดังนี้

การละเล่นและของเล่นสมัยก่อน

- ขุดหลุม เล่นมะรุ้มตุ้มเป้า
- กระต่ายขาควบ
- ตารางกระโดด
- แม่กาฟักไข่
- หมากกอน
- ม้าก้านกล้วย
- เล่นชายของ
- ลูกแก้ว
- กระโดดยาง
- ตักเม็ดตาแดง
- กะลามะพร้าว
- หมากเก็บ
- เสือกันแฉะ
- บะข่างไว้
- นกหวีดชัก
- จักจั่น

การละเล่นและของเล่นปัจจุบัน

- เกมสั๊กด
- เกมสั๊กคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต
- เกมสั๊กเพลย์
- หุ่นยนต์
- รถบังคับวิทยุ
- ปืนดินน้ำมัน
- ตุ๊กตาบับบี้
- เกมในโทรศัพท์มือถือ
- ทามากี้อต
- เบเบส

ซึ่งจากการละเล่นละของเล่นเมื่อก่อนกับปัจจุบันนั้นแตกต่างกันเป็นอย่างมาก ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ผลิตของเล่นออกมามากมาย และจากชื่อการละเล่นและของเล่นดังที่กล่าวมาแล้ว มันหายไปไหน จึงเกิดคำถามแก่เยาวชนและได้ไปทำการศึกษา และได้ข้อมูล ดังนี้

ปัจจัยที่ทำให้การละเล่นของเล่นสมัยก่อนหายไป

- สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป เช่น ลำน้ำแม่สารเน่าเสีย ไม่มีดินทรายให้นำมาปั้นเล่นเหมือนเมื่อก่อน ได้ ต้นเมื่อดาแดงที่อยู่ริมลำน้ำแม่สารสูญพันธุ์ เป็นต้น
- สถานที่การเล่นไม่มีให้เล่นพื้นที่ที่เป็นดินกลายเป็นพื้นคอนกรีต ไม่มีที่ขีดเขียน จะเล่นตารางกระโดด ก็ไม่ได้ อีกทั้งพื้นคอนกรีตมันร้อน การเล่นจะต้องถอดรองเท้าทำให้เล่นไม่ได้
- สภาพความเป็นอยู่ที่ต่างคนต่างอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านลดลง
- ผู้ปกครองให้ไปเรียนพิเศษ
- สิ่งเร้าจากภายนอกมากขึ้น เช่น มีร้านเกมส์ ร้านอินเทอร์เน็ต
- ไม่มีของที่จะนำมาเล่น เพราะทำไม่เป็น ยุ่งยาก
- ไม่มีการสืบทอดให้ลูกหลานได้ดู

ช่วงที่สอง “ช่วงสืบสานตำนานการละเล่นและของเล่น” เยาวชนได้นำข้อมูลที่ได้มาเสนอให้กับชุมชนและร่วมกันสร้างของเล่น หรือการละเล่น ในสมัยก่อนให้กับเยาวชนได้เรียนรู้โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการหัดทำ หัดเล่น ซึ่งกิจกรรมนี้ผู้คนในชุมชนมีการตื่นตัวในการอนุรักษ์การละเล่น ของเล่น โดยเฉพาะเด็ก ๆ เยาวชนรุ่นใหม่จากที่เคยเล่นเกมส์ในคอมพิวเตอร์อาจจะหันมาเล่นการละเล่นและของเล่นที่บ้าน เพราะมีที่ ๆ มาเล่นเป็นตัวอย่างให้ดู และสิ่งสำคัญที่สุดใน

การจัดกิจกรรมเพื่อต้องการที่จะสานสายใจระหว่างเด็กและคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านให้แน่นแฟ้น มีการพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนกันมากขึ้น เป็นต้น

2.4.6 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ

ประเด็น ความเชื่อ นี้เป็นที่สนใจของเยาวชนหมู่บ้านป่าติงงามที่อยากจะเรียนรู้และศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลง เหตุผลที่เยาวชนเลือกที่จะสนใจหัวข้อการเปลี่ยนแปลงด้านความเชื่อ เพราะวาระของการจัดเวทีสังเวยในครั้งนี้ ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการโดยภาคเช้าจะเป็นการพาเยาวชนไปพัฒนาวัด และศาลเสื่อบ้าน ร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน อีกทั้งในการจัดเวทีสังเวยในภาคบ่าย ใกล้เคียงกับสถานที่จัดเวทีนั้นเป็นบ้านของคนทรงเจ้า ซึ่งกำลังทำพิธีทรงเจ้าอยู่ ทำให้เป็นที่สนใจของเยาวชนและเกิดเป็นประเด็นที่ซักถามผู้เฒ่าผู้แก่ในวงเวทีมากที่สุด เยาวชนจึงได้ศึกษาข้อมูลการเปลี่ยนแปลง ทำให้ได้ข้อมูลดังนี้

ชาวบ้านยังมีความเชื่อในเรื่องที่เหนือธรรมชาติอยู่ เช่น ความเชื่อเรื่องผี จึงมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการไหว้ผีปู่ย่า การไหว้ผีเจ้าบ้าน ผีเสื่อบ้าน เสื่อวัด พิธีสืบทอดบ้าน ความเชื่อเรื่องบุญ บาปกรรม ดังที่ได้ปรากฏในปฏิทินชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน แต่เนื่องจากสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป ความคิดแบบมีเหตุผล หรือแบบวิทยาศาสตร์ตามแบบสมัยใหม่ เริ่มเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นในหมู่บ้านเด็กและเยาวชนมากขึ้น แต่ก็ส่งผลไม่มากนัก เพราะความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติยังคงมีอยู่ แต่ว่าในแต่ละบุคคลแต่ละกลุ่มจะเชื่อในระดับที่แตกต่างกัน เช่น ความเชื่อ ความเคารพในผีบรรพบุรุษ ผู้ที่อยู่ในวัยอาวุโสจะยังคงยึดถือกันมากกว่าในกลุ่มของเยาวชน หรือชาวบ้านจะนึกถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ทุกครั้งที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในครอบครัวและเครือญาติ เช่น การเจ็บป่วยของลูกหลานหรือสมาชิกที่รักษาโดยแพทย์สมัยใหม่แล้วไม่หาย เป็นต้น

2.4.7 วิธีการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา

เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบการศึกษา ช่องทางการศึกษาและเนื้อหาสาระของการทำการศึกษารูปแบบของการศึกษาจากในวัด ในโรงเรียน สู่การเรียนรู้โรงเรียนนอกชุมชนมากขึ้น การเรียนในวัดมีน้อยลงกว่าในอดีตมาก มีการแข่งขันการบริการด้านการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น มีการฝึกการปฏิบัติ การฝึกปฏิบัติ การดูงาน การเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ในเรื่องของเนื้อหาสาระทางการศึกษาเปลี่ยนจากการศึกษาเพื่อให้รู้เฉพาะทางสู่การศึกษาที่มีเนื้อหาสาระที่หลากหลาย มีการจัดสรรคเนื้อหาของวิชาเฉพาะ ในกลุ่มคนที่ทำงาน หรือกลุ่มสายอาชีพมากขึ้น

2.5 การสรุปบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนและตัวบ่งชี้พัฒนาการ

จากการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ของงานวิจัย ที่มีทีมวิจัยเยาวชนเข้าร่วมกระบวนการตั้งแต่เริ่มค้นหาทีมเยาวชน การวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีสัญจร การประชุมทีมวิจัยเยาวชน และการจัดอบรม ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนี้จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งสามารถมองเห็นพัฒนาการ และศักยภาพของทีมวิจัยเยาวชนจากการจัดเวทีสัญจร ในแต่ละครั้ง และในแต่ละหมู่บ้านดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ซึ่งกระบวนการที่ปรับเปลี่ยนในแต่ละเวทีนั้นสามารถเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการและศักยภาพของทีมเยาวชนที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ ซึ่งสามารถสรุป การพัฒนาการของทีมเยาวชนได้ ดังต่อไปนี้

จากการจัดเวทีสัญจรบ้านสันคะยอม ซึ่งเป็นเวทีสัญจรนำร่องให้กับทีมวิจัยเยาวชนในหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งกระบวนการในการจัดเวทีครั้งนี้ เป็นการวางแผนของผู้วิจัยเอง และแกนนำเยาวชนบ้านสันคะยอมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานตามกำหนดการ และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไว้ แต่เนื่องจากเยาวชนบ้านสันคะยอมเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำวิจัยมาก่อนทำให้แผนการดำเนินกิจกรรม ต้องปรับเปลี่ยนตามที่เยาวชนอยากทำ เช่น การที่เยาวชนในบ้านสันคะยอมทำขนมวุ้นกันเอง ซึ่งจะนำมาใช้เป็นของว่างในการจัดเวที เป็นต้น ซึ่งในเวทีสัญจรในครั้งนี้จะมีแกนนำเยาวชนจาก 4 หมู่บ้านมาสังเกตการณ์และเข้าร่วมเวทีด้วย หลังจากที่ดำเนินกิจกรรมเวทีสัญจรตามกำหนดการที่ได้กล่าวไว้ในขั้นตอนของการจัดเวทีสัญจรนั้น แกนนำเยาวชนทั้ง 5 หมู่บ้านก็ได้มาสรุปการจัดเวทีร่วมกัน เพื่อที่จะนำข้อมูล หรืออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้มาปรับเปลี่ยน แก้ไขในการจัดเวทีในหมู่บ้านอื่นต่อไป ซึ่งจากการจัดเวทีสัญจรในบ้านสันคะยอมทำให้มีทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำทั้งหมด 6 คน เยาวชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 18 คน ผู้อาวุโส 7 คน

การจัดเวทีสัญจรในบ้านหูลูก ทีมวิจัยเยาวชนได้มีการพัฒนาการในเรื่องของทักษะวางแผนในการประชุม การดำเนินงาน โดยสังเกตได้จากกรณีที่ทีมวิจัยเยาวชนเป็นผู้ที่ออกแบบกำหนดการในการจัดกิจกรรมเอง ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนมาจากเวทีที่บ้านสันคะยอม ตัดกิจกรรมบางกิจกรรมออกเพิ่มกิจกรรมที่อยากเรียนรู้เข้าไป เช่น บ้านหูลูกจะไม่สั่งข้าวกล่อง เพราะจะทำอาหารกันเอง จึงมีการวางแผนการไปจ่ายตลาด การไปสอบถามผู้ปกครองเกี่ยวกับการทำอาหาร เป็นต้น ซึ่งอาหารกลางวันที่ทำในวันนั้นเยาวชนบ้านหูลูกก็อยากให้เป็นกับข้าวพื้นบ้าน ที่เป็นของดีในหมู่บ้าน ก็คือ “ข้าวอุ่นจินทอด น้ำพริกตาแดง และต้มจืด” และเริ่มมีการจัดหมวดหมู่ของประเด็นที่จะนำมาสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เพราะจากการสรุปและประเมินผลจากเวทีบ้านสันคะยอมนั้น เยาวชนจะสับสนในประเด็นที่ซักถาม บ้านหูลูกจึงมีการจัดหมวดหมู่ประเด็นการตั้งคำถามขึ้น

เพื่อให้ง่ายต่อผู้เข้าร่วมเวที เป็นต้น ซึ่งจากการจัดเวทีสัญจรในบ้านหลุกทำให้มีทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำทั้งหมด 5 คน เยาวชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 10 คน ผู้อาวุโส 5 คน แกนนำเยาวชนจาก 4 หมู่บ้าน 10 คน

การจัดเวทีสัญจรในบ้านใหม่จตุจักร ทีมวิจัยเยาวชนได้พัฒนาการกระบวนการจัดเวทีสัญจร โดย คิดเอง ทำเองทั้งหมด เช่น การไปหาผู้รู้ในหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้เยาวชนมาเข้าร่วม การติดต่ออาหารกลางวันและอาหารว่าง รวมไปถึงขั้นตอนของกระบวนการ ทีมเยาวชนได้ทำการจัดหมวดหมู่ประเด็นที่นำไปซักถามผู้เฒ่าผู้แก่ โดย แบ่งประเด็นการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ออกเป็น 5 กลุ่ม แล้วให้แต่ละกลุ่มซักถามในหัวข้อที่ได้ไป ซึ่งจะทำได้ข้อมูลในแต่ละประเด็นละเอียดขึ้น ไม่ทับซ้อนกับกลุ่มอื่น ๆ เป็นการประหยัดเวลา และการนำเสนอก็จะน่าสนใจมากขึ้น เพราะกลุ่มอื่นที่ไม่ได้รู้ในประเด็นนี้ก็จะตั้งใจฟัง เป็นต้น ซึ่งจากการจัดเวทีสัญจรในบ้านใหม่จตุจักร ทำให้มีทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำทั้งหมด 5 คน เยาวชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 11 คน ผู้อาวุโส 4 คน แกนนำเยาวชนจาก 4 หมู่บ้าน 8 คน

การจัดเวทีสัญจรในบ้านป่าติงงาม ซึ่งเป็นหมู่บ้านเยาวชนให้ความสนใจงานวิจัยเป็นอย่างดี แต่ผู้นำชุมชนไม่ค่อยให้ความสำคัญร่วมมือ เพราะท่านเห็นว่า เยาวชนควรที่จะเอาเวลาไปอ่านหนังสือหรือเรียนพิเศษมากกว่าที่จะมารวมกลุ่มทำกิจกรรม มารวมกลุ่มคุยกัน ด้วยเหตุนี้การทำกิจกรรมในหมู่บ้านจะต้องใช้ทีมเยาวชนที่มีใจรักอยากจะทำงาน มีใจรักที่อยากจะเรียนรู้ประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนจริง ๆ จึงทำให้ผู้วิจัยและทีมวิจัยเยาวชนบ้านป่าติงงามต้องประชุม และต้องคิดวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้อำนาจชุมชนมีทัศนคติของงานวิจัยในทางที่ดีขึ้น ซึ่งการจัดเวทีสัญจรก็สำเร็จไปได้ด้วยดี เพราะความสามารถในการวางแผนที่ดีของทีมวิจัยเยาวชนบ้านป่าติงงาม กล่าวคือ เยาวชนในหมู่บ้านทราบข้อมูลว่า จะมีการประชุมประจำเดือนเมื่อไหร่ ชุมชนจะมีงานสำคัญตอนไหน และชุมชนกำลังทำอะไร ด้วยความที่เยาวชนรู้จักสังเกตสิ่งเหล่านี้ จึงกำหนดวันจัดเวทีสัญจรในวันเดียวกับที่หมู่บ้านมีการพัฒนาวัด และศาลเสื่อบ้าน เพราะว่า ในวันที่เยาวชนเตรียมจัดเวทีสัญจร ก็จะเป็นวันเดียวกับที่ผู้นำชุมชนต้องประกาศเสียงตามสายให้ชาวบ้านมาประชุมประจำเดือน และเป็นการประชุมการทำกิจกรรมในวัดที่จะเกิดขึ้นในวันพรุ่งนี้ เยาวชนก็บอกให้ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการประชาสัมพันธ์เวทีสัญจรให้กับผู้นำชุมชนในเย็นวันนั้นเพราะยังไม่ว่างก็จะประกาศอยู่แล้ว ท่านก็จะปฏิเสธไม่ได้ จึงถือโอกาสนี้ให้ท่านประชาสัมพันธ์เวทีสัญจรให้กับชุมชนรับทราบด้วย อีกทั้งทีมเยาวชนยังได้มีการประชุมด่วนเกี่ยวกับขั้นตอนของการทำกิจกรรมว่าต้องปรับเปลี่ยนใหม่ทั้งหมด ซึ่งการประชุมนี้เป็นวันเตรียมจัดเวทีสัญจร ซึ่งก็ได้ข้อสรุปว่า กิจกรรมตอนเช้าจะต้องไปพัฒนาวัด กิจกรรมตอนบ่ายถึงจะเป็นการศึกษาประเด็นการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เป็นต้น ซึ่งจากการจัดเวทีสัญจรในบ้านป่าติงงาม ทำให้มีทีมวิจัยเยาวชนซึ่งเป็นแกนนำ

ทั้งหมด 5 คน เยาวชนในหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 5 คน ผู้อาวุโส 3 คน แก่นนำเยาวชน จาก 3 หมู่บ้าน 8 คน

จากการจัดเวทีสัญจร เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนนั้นทำให้ เยาวชนหลายคน มีพัฒนาการในทักษะด้านต่าง ๆ ได้ดีขึ้น กล่าวได้ว่า ทำให้เด็กเก่งขึ้นนั่นเอง ซึ่งจะสามารถชี้ให้เห็นพัฒนาการของเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการ เปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในตำบลป่าสัก ยกตัวอย่างกรณีของ

นางสาวหฤทัย ไชยวงศ์ นื่องฟาง แก่นนำเยาวชนบ้านใหม่จตุจักร ผู้วิจัยได้พบน้องฟางครั้งแรกในกิจกรรม “ค่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนลำน้ำแม่สาร” นื่องฟางเป็นคนขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก เวลาทำกิจกรรมก็จะอยู่แถวหลัง พอ นื่องฟาง ได้เริ่มเข้าร่วมกระบวนการในขั้นตอน ค้นหาทีมวิจัยเยาวชน การจัดเวทีสัญจรในแต่ละหมู่บ้าน ตลอดจนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ นื่องฟางมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความมั่นใจในตัวเอง กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ เช่น การนำเสนอข้อมูลต่าง ๆ การวางแผนเป็นขั้นเป็นตอน การได้เป็นแก่นนำเยาวชนในหมู่บ้าน การเป็นนักจัดรายการวิทยุรุ่นเยาว์ ที่สถานีวิทยุชุมชนคนเมืองห้วยปูน ที่บ้านสันป่าสัก และสามารถเขียนแผนโครงการวิจัยต่าง ๆ ได้ สามารถเข้าใจถึงกระบวนการของงานวิจัยได้เป็นอย่างดี เป็นต้น

ด.ญ.อรณี พรหมเสนศักดิ์ นื่องฝน แก่นนำเยาวชนบ้านสันคะยอม ซึ่งผู้วิจัยได้รู้จักนื่องโดยผ่านนักวิจัยท้องถิ่นในโครงการวิจัย เรื่องการพัฒนาฐานข้อมูลการทำนา ซึ่งเป็นพ่อของนื่องฝน และสนับสนุนให้นื่องมาทำงานวิจัย เมื่อก่อนนื่องฝนจะไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น ไม่ค่อยพูด เวลาผู้วิจัยถามนื่องจะเฉย ๆ รอให้เพื่อนตอบก่อนแล้วก็ตอบตามเพื่อน แต่นื่องเป็นตัวแทนทีมวิจัยเยาวชนบ้านสันคะยอมที่เข้าร่วมเวทีสัญจรทุกเวที แต่ละเวทีนื่องเริ่มที่จะกล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น จากที่เป็นสมาชิกกลุ่ม นื่องเริ่มมีบทบาทภายในกลุ่มมากขึ้น กลายมาเป็นหัวหน้ากลุ่ม นื่องมีความเป็นผู้นำมากขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น

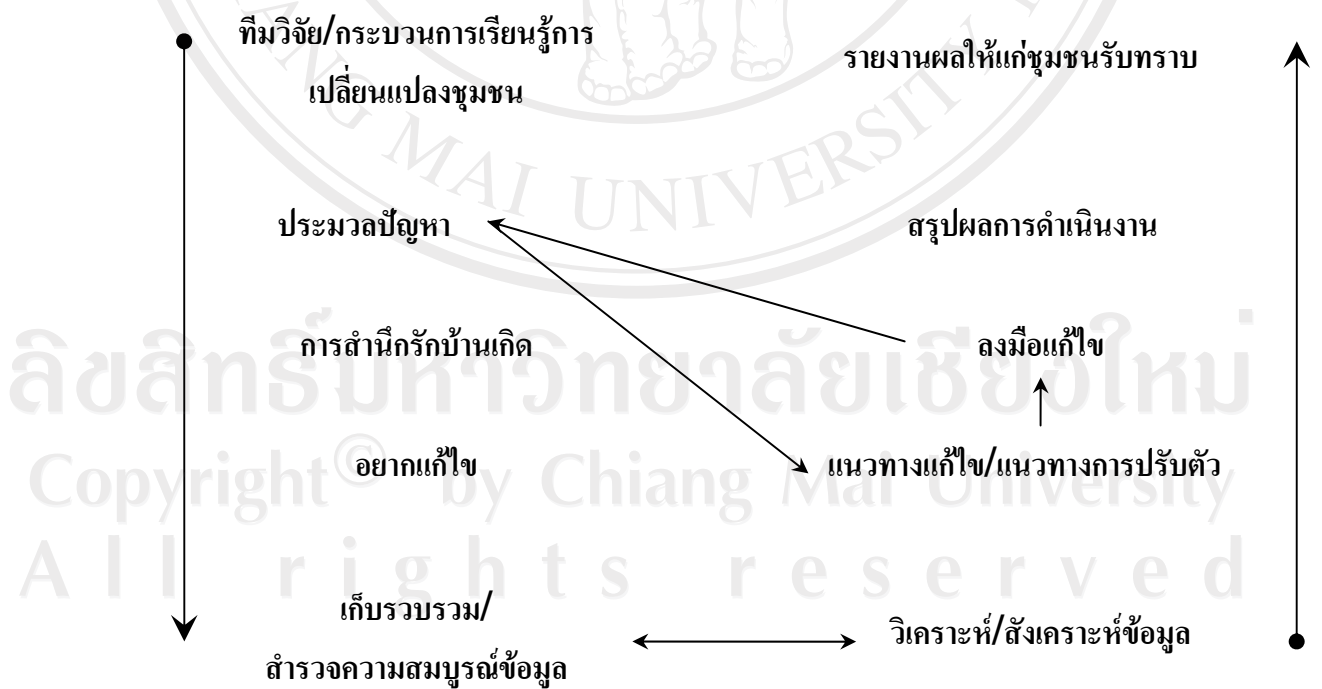
นายอานนท์ จันตะรง นื่องนัทดี แก่นนำเยาวชนบ้านหลุก ตอนเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงแรก ๆ นื่องได้แสดงความสามารถหลายอย่าง เช่น การเขียนร้อยแก้วได้ดี ซึ่งผู้วิจัยสังเกตจากกระดาษที่ นื่องนำไปเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ในเวทีสัญจร ดังนั้นการทำกิจกรรมในแต่ละครั้งนื่องจะทำหน้าที่ในการเขียนสรุปบรรยายในประเด็นการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ได้มาจากการนำเสนอของทีมวิจัยในแต่ละกลุ่ม ปัจจุบันนื่องมีพัฒนาการเขียนมากขึ้น ซึ่งนื่องนัทดีได้ประมวลความรู้ของตนเองจากการเข้าร่วมกิจกรรมไว้ดังนี้

“ไม่คิดว่าการเขียนของตัวเองจะสามารถทำให้คนอื่นสนใจอ่านได้ หลังจากที่มีโอกาสได้นำความสามารถที่ตนเองถนัดออกมาใช้ รู้สึกว่าตัวเองน่าจะทำได้ดีกว่านี้ และในเวทีต่อไปต้องทำได้ดีกว่านี้ ทำให้ได้ฝึกฝนตัวเองเรื่อย ๆ อีกทั้งการทำกิจกรรมยังทำให้เป็นคนกล้าแสดงออกมากขึ้น

ได้ฝึกการประชาสัมพันธ์จากการเป็นนักจัดรายการวิทยุชุมชนคนเมืองหละปูน กล่าวคือ กล่าวทำ ฝึก ทั้งความเป็นผู้นำและผู้ตามในขณะเดียวกัน ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งทักษะเหล่านี้สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้”

เด็กชายจิรวัดน์ จอมอารีย์ น้องเฟิร์ส แกนนำเยาวชนบ้านสันป่าสัก ผู้วิจัยพบน้องเฟิร์ส โดยบังเอิญ กล่าวคือ ในวันจัดเวทีสัจจบ้านหลุกผู้วิจัยไปรับแกนนำเยาวชนหมู่ 1 บ้านสันคะยอม ได้ขับรถผ่านหน้าบ้านน้องเฟิร์ส เห็นน้องเฟิร์สนั่งอยู่ใต้ถุนบ้าน จึงเข้าไปชักชวนน้องให้มาเข้าร่วม กิจกรรม และน้องเองก็สนใจ จึงได้เข้าร่วมในเวทีสัจจบ้านหลุก ในช่วงแรก ๆ น้องเฟิร์สจะไม่ ค่อยกล้าแสดงออก เพราะว่า ในหมู่บ้านสันป่าสักน้องมาคนเดียว ตอนออกไปนำเสนอผลงานของ กลุ่มน้องเฟิร์สจะมีอาการตื่นเต้นมาก พูดเสียงสั่น ตัวสั่น แต่พอเริ่ม ได้ทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยขึ้น น้องเฟิร์ส เริ่มควบคุมอาการต่าง ๆ ได้ดีขึ้น พูดเก่งขึ้น มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความเป็น ผู้นำมากขึ้น และน้องเฟิร์สยังได้รับหน้าที่เป็น นักจัดรายการวิทยุชุมชนคนเมืองหละปูน ในช่วง “โรงเรียนของเรา” ของโรงเรียนวัดสันป่าสัก และช่วง “เยาวชนศึกษา” อีกด้วย

จากการพัฒนาการของเยาวชนในการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้วิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน เกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน สามารถอธิบายกระบวนการเรียนรู้ ของเยาวชน ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 แสดงกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยเยาวชน

จากแผนภูมิที่ 3 ที่แสดงกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัยเยาวชน สามารถอธิบายตัวบ่งชี้พัฒนาการของทีมวิจัยเยาวชน ได้ดังนี้

เริ่มจากทีมวิจัย ได้เข้ามาร่วมในกระบวนการเรียนรู้ โดยผ่านการเรียนรู้เรื่องราวของวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดกระบวนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น เมื่อเยาวชนได้เรียนรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีของชุมชนผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมต่าง ๆ เช่น การจัดเวทีสัญจร เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน เป็นต้น ทำให้เยาวชนได้รู้จักชุมชนของตนเอง เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของชุมชน เมื่อได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และทำความเดือดร้อนกับชุมชน เยาวชนก็จะเกิดจิตสำนึกรักบ้านเกิดที่มองปัญหาของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่ตนเองจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เกิดความอยากแก้ไข แต่ในการแก้ไขปัญหานั้น เยาวชนจะต้องรวบรวมกลุ่มคนที่มีความตระหนักร่วมกัน มาช่วยในการวางแผน รวบรวมข้อมูล และตรวจสอบข้อมูล คว้า ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากอะไร และเคยมีใครแก้ปัญหานี้ได้บ้าง จากนั้นก็นำข้อมูลวิเคราะห์แยกแยะว่า ปัญหานั้นเกี่ยวข้องกับและสัมพันธ์กับ คน องค์กร สิ่งแวดล้อม หรือสถานการณ์อะไรบ้าง ซึ่งการคิด วิเคราะห์ วางแผน จุดนี้เป็นกระบวนการให้เยาวชนได้พึ่งพาตนเอง โดยการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยผู้วิจัยเป็นเพียงปัจจัยภายนอกที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันเท่านั้น เมื่อสำรวจและวิเคราะห์แล้วจะเริ่มพบแนวทางการแก้ไข ซึ่งอาจจะมีหลายแนวทางด้วยกัน จากนั้นทีมวิจัยก็จะช่วยกันคิดวิเคราะห์ว่าแนวทางใดเหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ครอบคลุมมากที่สุด แล้วจึงลงมือแก้ไขปัญหา โดยมีการสรุปผลการดำเนินงานเป็นช่วง ๆ และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จากนั้นก็จะนำผลที่ได้มาสรุปอีกครั้งหนึ่ง และนำข้อสรุปที่ได้รายงาน หรือประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนได้รับรู้ต่อไป

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน

จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับทีมวิจัยเยาวชนในการวิเคราะห์เงื่อนไขและปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน หลังจากที่ทีมวิจัยเยาวชนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ในหลาย ๆ กิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการค้นหาเยาวชนเพื่อเข้าร่วมทีมวิจัย การวางแผนการจัดกิจกรรมเวทีสัญจร การนำเสนอผลงานข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ การจัดรายการวิทยุชุมชน ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ เพื่อให้ทีมวิจัยเยาวชนทั้ง 4 หมู่บ้าน ได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของ

เยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1. แนะนำตัว ทีมวิจัยเยาวชนทุกคนต้องแนะนำตัวว่า เป็นใคร มาจากไหน มีบทบาทหน้าที่อย่างไร

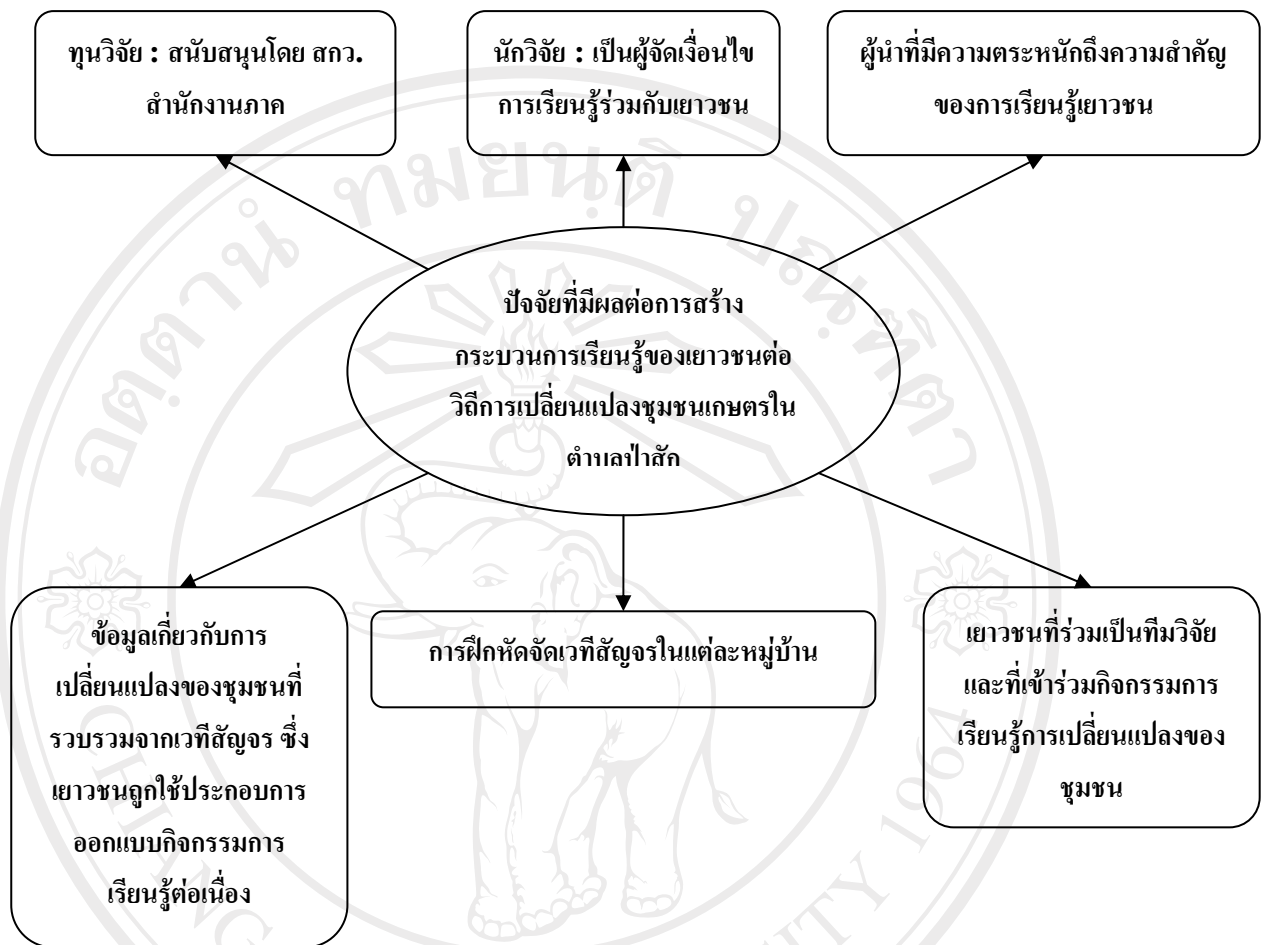
2. ความคาดหวัง ผู้วิจัยจะแจกกระดาษให้ทีมวิจัยเยาวชนทุกคนเขียนถึงความคาดหวังของทีมวิจัยที่เข้าร่วมประชุมว่า เขามีความคาดหวังอย่างไรต่อการมาประชุมครั้งนี้ จากนั้นผู้วิจัยจะนำกระดาษแต่ละแผ่นแยกออกมาเป็นหมวดหมู่ ของความคาดหวังในด้านต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ อยากให้กลุ่มเยาวชนเข้มแข็ง อยากให้เยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรมกันเยอะ ๆ อยากเรียนรู้ในเรื่องของการทำงานวิจัย อยากรู้ว่า คำว่า “วิจัย” คืออะไร อยากรู้เทคนิคต่าง ๆ ในการจัดประชุม และการรวมกลุ่มเยาวชน อยากรู้ว่า จะชักชวนเยาวชนคนอื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างไร

3. ปัญหาและอุปสรรค ผู้วิจัยให้คำถามว่า จากการที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ มาแล้ว ทีมวิจัยคิดว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำกิจกรรมมีอะไรบ้าง จากนั้นก็แจกกระดาษแผ่นที่ 2 ให้กับทีมวิจัย แล้วเก็บนำมาจัดหมวดหมู่ที่มีปัญหาและอุปสรรคคล้ายคลึงกัน

4. แนวทางการแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยให้คำถามต่อจากข้อที่ 3 ว่า เมื่อทีมวิจัยทราบถึงปัญหาและอุปสรรคแล้ว ทีมวิจัยมีแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร จากนั้นก็แจกกระดาษแผ่นที่ 3 ให้กับทีมวิจัย แล้วเก็บนำมาจัดหมวดหมู่ที่มีแนวทางการแก้ไขที่คล้ายคลึงกัน

5. วิเคราะห์คำตอบจากข้อ 1 – 4 โดยทีมวิจัยเยาวชนทั้งหมดช่วยกันวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกันในประเด็นต่าง ๆ ตามบัตรคำตอบในแต่ละหมวดหมู่ สามารถได้ข้อสรุปในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับทีมวิจัยเยาวชน ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ดังแผนภูมิที่ 4 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในตำบลป่าสัก

จากแผนภูมิที่ 4 สามารถอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในตำบลป่าสักได้ ดังนี้

1. ทุนวิจัย การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย สำนักงานภาค (สกว.ภาค) เป็นจำนวนเงิน 160,000 บาท ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนกิจกรรมซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนสามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างราบรื่น และมีพี่เลี้ยงโครงการวิจัย คือ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คอยติดตามการดำเนินงาน และให้คำแนะนำแก่นักวิจัย ส่งผลให้

กลุ่มเยาวชนมีความตื่นตัวในการดำเนินกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

2. นักวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมทั้งผู้วิจัย ทีมวิจัยเยาวชน รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องในชุมชน ได้ทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอน ผู้วิจัยเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดย ทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็น ร่วมกันในที่ประชุม โดยการตั้งคำถาม และเสนอความคิดเห็นได้ รวมทั้งประสานงานกับส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชนขึ้น

3. ผู้นำที่มีความตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้เยาวชน

3.1. การให้ความร่วมมือของผู้นำชุมชน สังเกตได้ว่าหมู่บ้านใดที่ได้รับการสนับสนุนความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้านดีนั้น การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ก็จะสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี เช่นในหมู่ที่ 1 บ้านสันคะยอม หมู่ที่ 4 บ้านหลุก หมู่ที่ 18 บ้านใหม่จตุจักร ซึ่งมีบางหมู่บ้านที่ผู้นำให้ความร่วมมือน้อย จึงส่งผลต่อการการเข้าร่วมทำกิจกรรมในกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน และการเข้าไปทำกิจกรรมในชุมชน จัดได้ว่า การได้รับการสนับสนุนความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้านนับเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

3.2. การให้การสนับสนุนของผู้ปกครอง ความเข้าใจของผู้ปกครองนั้นเป็นสิ่งจำเป็นมากจากการดำเนินกิจกรรมไปได้ในช่วงหนึ่งเริ่มมีการสะท้อนจากเยาวชนว่า ผู้ปกครองไม่ยอมให้มาทำกิจกรรม เพราะเกรงว่าจะมาทำเรื่องไม่ดี และเสียเวลาในการทำการบ้านอ่านหนังสือ กลัวเสียการเรียน เพราะฉะนั้นปัจจัยที่ทำให้เยาวชนบางคนไม่ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมก็ด้วยเหตุนี้ ฉะนั้นการทำความเข้าใจกับผู้ปกครองของเยาวชนให้เข้าใจในกระบวนการวิจัยนั้นเป็นสิ่งสำคัญ

3.3. การให้ความสนับสนุนจากคนในชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ได้รับความสนับสนุนอย่างดีจากผู้ใหญ่ใจดีในชุมชนหลายท่าน สิ่งเหล่านี้เป็นกำลังใจให้กับทีมวิจัย ในการทำงานต่อไป เพราะยังมีผู้สนับสนุนและเห็นศักยภาพที่มีอยู่ในตัวเยาวชน เยาวชนได้รับการยอมรับจากชุมชน แต่ก็ยังมีคนในชุมชนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งยังอาจจะไม่เข้าใจในกระบวนการวิจัยมองว่าเยาวชนจับกลุ่มมั่วสุ่มกัน ทำเรื่องไร้สาระ เกรงว่าจะเกิดปัญหาในเรื่องการชู้สาวขึ้น เวลาเยาวชนจับกลุ่มกันทำกิจกรรมก็จะถูกมองและนำไปเล่า ทำให้เป็นประเด็นการ “เล่าขาว” กลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านขึ้น ทำให้เยาวชนเกิดความท้อใจ บางครั้งผู้ปกครองมาได้ยื่นกัสั่งห้ามมิให้บุตรมาเข้าร่วมกิจกรรม

4. เยาวชนที่ร่วมเป็นทีมวิจัย และที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

4.1. ตัวเยาวชน เนื่องกลุ่มเยาวชนที่ร่วมทีมวิจัยอยู่ในวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นตัวเยาวชนจึงกลายเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เช่น เวลา คือ การนัดพบปะหรือทำกิจกรรมร่วมกันนั้นจะต้องเป็นวันเสาร์ – อาทิตย์ หรือในวันที่ไม่มีการเรียนการสอนเยาวชนบางคนเข้าร่วมกิจกรรมไม่ได้เพราะว่า ต้องเรียนพิเศษในวันเสาร์ – อาทิตย์

4.2. ความสามารถและบทบาทของผู้นำกลุ่ม ในกลุ่มเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านนั้นจะมีผู้นำกลุ่ม ซึ่งจะมียบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอความคิด การลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลต่อสมาชิกในกลุ่ม เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเข้มแข็งของกลุ่ม

4.3. เยาวชนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชน จากการที่เยาวชนได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ในชุมชน เยาวชนเองก็อยากให้ผู้ใหญ่เล็งเห็นความสำคัญของความสามารถของเยาวชน ว่าเยาวชนก็สามารถมีส่วนที่จะช่วยพัฒนาชุมชนได้ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นแรงกระตุ้นให้เยาวชนได้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชน เกิดความอยากที่จะช่วยกันแก้ปัญหา อยากเปลี่ยนมุมมองของสายตาผู้ใหญ่ในหมู่บ้านที่มองว่า เยาวชนเป็นวัยที่สร้างปัญหา กล่าวว่าจะจับกลุ่มทำเรื่องไร้สาระ และเกรงว่าจะมีปัญหาเรื่องชู้สาว มามองในแง่มุมที่ว่า เยาวชนก็มีศักยภาพในการคิด และแรงงานในการพัฒนาชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่ได้

4.4. ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่มก็นับเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ถ้าความสัมพันธ์ของสมาชิกมีความสามัคคีกันดี การขับเคลื่อนดำเนินงานต่าง ๆ ก็เป็นไปได้ด้วยดี แต่ถ้าเมื่อใดที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในกลุ่มก็อาจจะทำให้การดำเนินงานช้าลงไปได้ โดยเฉพาะกับกลุ่มเยาวชนด้วยกันเองที่มีเรื่องความขัดแย้งกันภายในกลุ่มได้ง่าย เป็นวัยที่เปราะบางโดนสิ่งใดมากระทบได้ง่าย ทำให้กลุ่มเยาวชนแตกแยกกันเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย

4.5. ทีมวิจัยเยาวชน ได้แก่ ทีมวิจัยมีความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน ทำให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกัน สมาชิกให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เป็นการเพิ่มความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในกลุ่มและชุมชน เพื่อแก้ปัญหาการขัดแย้งกันภายในกลุ่มได้

5. การฝึกหัดจัดเวทีสัญจรในแต่ละหมู่บ้าน การออกแบบเวทีการเรียนรู้ในแต่ละหมู่บ้าน ในเวทีการเรียนรู้ของแต่ละหมู่บ้านนั้น จะมีการเปลี่ยนแปลงให้เกิดความเหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละชุมชน โดยจะมีการประชุมเพื่อกำหนดวันจัดเวทีในแต่ละหมู่บ้าน มีการวางแผนในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะมีการกำหนดหน้าที่ของแกนนำเยาวชน ตั้งแต่การเตรียมการดำเนินกิจกรรม ว่าต้องมีการเตรียมสิ่งใดบ้างในแต่ละเวที ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมว่า ใครมีหน้าที่อะไร และขั้นตอนกระบวนการเป็นอย่างไร มีการกำหนดประเด็นหลักในการสืบค้นข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของแต่ละหมู่บ้านว่าเป็นเรื่องอะไร และการสรุปผลการดำเนินการ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินกิจกรรม รวมไปถึงข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมในเวทีของหมู่บ้านต่อไป ซึ่งทำให้ในแต่ละเวทีของหมู่บ้านต่างๆ นั้นมีการดำเนินกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ขั้นตอนของการเตรียมการ ดำเนินการ จนกระทั่งถึงการสรุปผล ซึ่งขึ้นอยู่กับความสนใจของเยาวชน ความพร้อมของเยาวชนในแต่ละหมู่ การให้ความร่วมมือของผู้นำหมู่บ้านและผู้ปกครองของเยาวชนแต่ละคน โดยการออกแบบเวทีการเรียนรู้ในแต่ละชุมชนนั้นจะดำเนินการเพื่อค้นหาแนวทางหรือกระบวนการดำเนินงานที่เหมาะสมในการดำเนินกิจกรรมให้มากที่สุด

6. ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่รวบรวมจากเวทีสัญจร ซึ่งเยาวชนถูกใช้ประกอบการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง

6.1. ความเชี่ยวชาญและหลากหลายของวิทยากร ในการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของแต่ละชุมชนนั้น การจะได้ข้อมูลในเรื่องต่างๆ ของชุมชนจะขึ้นอยู่กับวิทยากรในชุมชนที่มาให้ข้อมูลในแต่ละเวที โดยต่างก็จะมี ความเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป อาทิเช่น

- มัคทายก การที่ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนนั้น เป็นมัคทายกประจำหมู่บ้าน ซึ่งจะเชี่ยวชาญในเรื่องของประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งก็จะทำให้การสืบค้นเรื่องราวต่างๆ ก็จะเน้นไปในเรื่องของวัฒนธรรมเสียเป็นส่วนใหญ่

- เกษตรกร หากผู้ให้ข้อมูลเป็นเกษตรกร ก็จะทำให้การสืบค้นเรื่องราวในเวตินั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำการเกษตรเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่นการลงแขกเกี่ยวข้าว การไถพินา การทำบุญผาย เป็นต้น

- พระสงฆ์ ส่วนผู้ให้ข้อมูลที่เป็นพระสงฆ์ ท่านก็จะเน้นการให้ข้อมูลในส่วนของประวัติของวัดในชุมชน การดำเนินกิจกรรมประเพณีของวัดที่สืบทอดกันมา การพัฒนาของวัดในยุคสมัยต่างๆ

จะเห็นได้ว่า การสืบค้นข้อมูลในเวทีการเรียนรู้ของแต่ละหมู่บ้าน สิ่งที่เรียนรู้ได้นั้นก็จะขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญหรืออาชีพของปราชญ์ชุมชนว่า ท่านมีความรู้ในเรื่องใดที่มาก ท่านก็จะเล่าให้ฟังในส่วนนี้มากกว่าส่วนอื่นๆ ซึ่งทำให้ในแต่ละเวทีการเรียนรู้เยาวชนก็จะได้รับความรู้และความสนใจที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละหมู่บ้าน

6.2. ความสนใจของเยาวชน ในการสืบค้นข้อมูลของชุมชนในอดีตนั้น ความสนใจในเรื่องที่แตกต่างกันของเยาวชน ทำให้เกิดหัวข้อหรือประเด็นในการซักถามที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละชุมชน ซึ่งเยาวชนในแต่ละหมู่บ้านก็มีความสนใจที่แตกต่างกันออกไป เช่น หมู่ 4 บ้านแม่สารบ้านหลุก ก็จะทำให้ความสนใจในเรื่องของการจีบสาวในอดีตกับปัจจุบันว่าจะต่างกันอย่างไร ซึ่งทำให้เยาวชนเกิดคำถามในการสอบถามวิทยากรที่มาให้ความรู้ในเวทีวันนั้น ว่าในอดีตมีการจีบกันอย่างไร แตกต่างกับปัจจุบันมากไหม และมีข้อดี ข้อเสียอย่างไร เมื่อเทียบกับปัจจุบัน หรือ หมู่ที่ 18 บ้านใหม่จตุจักร ที่สนใจในเรื่องของเล่นในอดีต ก็จะมีการสอบถามในประเด็นหัวข้อนี้มากกว่าประเด็นการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ว่าสมัยก่อนมีการเล่นอะไรบ้าง มีวิธีการเล่นอย่างไร หรือใช้อุปกรณ์อะไรทำและหาได้จากที่ใด เป็นต้น

6.3. สถานการณ์ในชุมชน ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมเวทีสัญจรการเรียนรู้ สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านขณะนั้น เป็นอีกสิ่งที่กำหนดหัวข้อหรือประเด็นในการเรียนรู้ที่เยาวชนให้ความสนใจ เช่น ในการดำเนินกิจกรรมเวทีการเรียนรู้ในหมู่ที่ 3 บ้านป่าดงงาม ในบริเวณใกล้ๆ สถานที่จัดกิจกรรม มีการทำพิธีทรงเจ้าอยู่ ซึ่งก็ทำให้เยาวชนในบ้านป่าดงงามนั้นสนใจที่จะสอบถามและสืบค้นในประเด็นที่เกี่ยวกับการทรงเจ้าเข้าผี ว่ามีความเป็นมาเช่นใด และในอดีตมีการดำเนินการอย่างไรบ้าง และยังโยงไปถึงเรื่องราวเกี่ยวกับผีต่างๆ เช่น ผีกระเสาะ ผีโพรง เป็นต้น ที่เคยเป็นเรื่องเล่าภายในหมู่บ้าน และปัจจุบันได้เลือนหายไปบ้างแล้วตามกาลเวลา และยุคสมัย หรือในหมู่ที่ 1 บ้านสันคะยอม ที่เกิดปัญหาในเหตุการณ์ เรื่องของการนินทาของกลุ่มผู้ใหญ่ และกลุ่มเยาวชนนั้น ก็ทำให้เยาวชนเกิดความสนใจในการสืบค้นเกี่ยวกับเรื่องการนินทา (เล่าขวัญ) ว่าทำไมจึงต้องมีการนินทา การนินทามีข้อดี หรือข้อเสียอย่างไร ในอดีตและปัจจุบันผลของการนินทาเป็นอย่างไร แตกต่างกัน และมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ซึ่งจะพบว่าเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านนั้น เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เยาวชนเกิดความสนใจในการศึกษาถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในแต่ละชุมชน

4. การเรียนรู้ของผู้วิจัย

ในการศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูนลำพูน จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้ใช้ระยะเวลาในการทำการศึกษารวมถึงการทำงานในพื้นที่ตำบลป่าสักเป็นระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน ซึ่งการทำงานวิจัยในพื้นที่ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ถึงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การทำงานร่วมกับชุมชน การประสานงานกับคนในชุมชน การทำงานวิจัยร่วมกับเยาวชน การเป็นผู้กระตุ้นประสานงานให้เยาวชนในพื้นที่เกิดการเรียนรู้กระบวนการวิจัย และการเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ สามารถสรุปการเรียนรู้ของผู้วิจัยได้ดังนี้

1. จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสลงพื้นที่ไปเข้าร่วมในการจัดเวทีชาวบ้านในโครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติลำน้ำแม่สารอย่างมีส่วนร่วม” ในพื้นที่ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย จากสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยการนำของพระมหานិเวศน์ พ่อหลวงอุทิศย์ พิงคะสัน และแม่หลวงภักจินดา ลังกาฟ้า โครงการวิจัยมีกิจกรรมค่ายคืนธรรมชาติสู่ลุ่มน้ำสาร ที่จัดขึ้น ณ วัดเสาหิน ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ในวันที่ 24 เมษายน 2549 และกิจกรรมค่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำเยาวชนลำน้ำสาร จัดขึ้น ณ ศูนย์อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเชิงคอยสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากการร่วมทำกิจกรรมทั้งหมดทำให้ผู้วิจัยได้ไปพบกับเยาวชนที่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง กับกิจกรรมในการที่จะฟื้นฟูลำน้ำแม่สารร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน เช่น ในการประชุมสัญจรตามหมู่บ้านริมน้ำสาร ซึ่งเด็ก ๆ ได้ทำการทดสอบเพื่อวัดคุณภาพน้ำในลำน้ำสาร โดยการวัดความเร็วของกระแส น้ำ วัดความขุ่นใส วัดอุณหภูมิ และค้นหาสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในน้ำ เพื่อนำมาเป็นตัวชี้วัดถึงคุณภาพน้ำ ขณะที่ผู้เฒ่าผู้แก่ตกลงพูดคุยกันเพื่อศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ของลำน้ำสาร แล้วนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนกัน อีกทั้งยังมีบุคคลภายนอกพื้นที่ อาทิ อาจารย์และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่จากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมีบทบาทในการกระตุ้นประสานงาน โดยเน้นกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับคนในชุมชน สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ในกระบวนการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งคนในชุมชนเป็นเจ้าของปัญหา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และนำไปปฏิบัติร่วมกัน เพราะชุมชนจะเป็นคนที่รู้ปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด ย่อมสามารถแก้ไขปัญหาและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถอยู่ด้วยตัวเองได้ และพัฒนาเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง กระบวนการเหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิด ได้เรียนรู้ทักษะในการวิเคราะห์ชุมชน ได้เรียนรู้กระบวนการ ขั้นตอนจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน ได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่หลากหลายจากผู้คนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยและเวทีการเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยมีมุมมองที่กว้างขึ้น เป็นการเตรียมความ

พร้อมให้กับตัวเอง เป็นการเรียนรู้ที่มีค่ากับผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง และผู้วิจัยจะนำความรู้ นำประสบการณ์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาตนเอง และพัฒนาชุมชนต่อไป

2. การสร้างความสัมพันธ์และปรับตัวให้เข้ากับชุมชน ความไว้วางใจของคนในชุมชน ต่อตัวผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกนับเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำงานวิจัยในพื้นที่ การสร้างความน่าเชื่อถือและการได้รับความยอมรับนั้น จะทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่บิดเบือนความเป็นจริง และได้รับการสนับสนุน ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ทำผู้วิจัยได้เรียนรู้ทักษะทางการสื่อสารต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้คนในชุมชนรับรู้รับทราบถึงการเข้ามาทำงานวิจัยในพื้นที่ ในการประสานงานกับผู้นำชุมชนทำให้ผู้วิจัยได้บทเรียนว่า “คำว่า ผู้นำชุมชนนั้นมิได้หมายถึง ผู้ใหญ่บ้านแลพสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เท่านั้น แต่ยังมีบุคคลที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือและไว้วางใจ อาทิ พระสงฆ์ ผู้อาวุโส ปรมาจารย์ชุมชน หัวหน้าป้อม (หัวหน้าประจำซอยต่าง ๆ ที่มีในหมู่บ้าน) ผู้ปกครอง รวมไปถึงบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน และตัวเยาวชนด้วย การสื่อสารกับบุคคลเหล่านี้ ทำให้ผู้วิจัย ได้ทราบถึงแหล่งข้อมูล ทราบว่าใครเก่งเรื่องใด แล้วจะไปประสานงานกับใคร ซึ่งสามารถนำมาประกอบกับการวางแผนการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี

3. การทำงานร่วมกับทีมวิจัยเยาวชน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้เน้นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งผู้วิจัยเองมีบทบาทในการทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นร่วมกันในที่ประชุม โดยการตั้งคำถาม และเสนอความคิดเห็นรวมทั้งประสานงานกับส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชนขึ้น การทำงานวิจัยในเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) นี้ เป็นการเปิดโอกาส และสร้างพื้นที่ให้กับเยาวชนตำบลป่าสักได้เข้ามาเรียนรู้ปัญหาในพื้นที่และร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตร การทำงานกับเยาวชนทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงปัญหาและสถานการณ์ของตัวเยาวชนที่เข้าร่วมเป็นทีมวิจัย ยกตัวอย่างเช่น น้อง ๆ จะให้ความสำคัญกับผู้วิจัยโดยเป็นที่ปรึกษาปัญหาในเรื่องต่าง ๆ อาทิ เรื่องครอบครัว เพื่อน การศึกษาเล่าเรียน และความรัก เป็นต้น ผู้วิจัยมีความยินดียิ่งที่น้อง ๆ ได้ให้ความสนิทสนมและไว้วางใจ การแลกเปลี่ยนแนวความคิด การให้คำปรึกษา การแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับทีมวิจัยเยาวชน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เห็นพัฒนาการต่าง ๆ ของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่ต้นจนมาถึงปัจจุบันนี้ เช่น การมีความมั่นใจในตัวเอง การกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ กล้าพูด มีกระบวนการคิดที่เป็นขั้นตอน เยาวชนบางคนสามารถเขียนแผนโครงการได้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยในการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ต่อไป

4. น้ำใจของคนในชุมชน อย่างที่กล่าวมาแล้วว่า ถ้าสามารถเข้าถึงชุมชนได้อย่างแท้จริง สามารถทำให้ชุมชนยอมรับได้แล้วนั้น จะได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนต่าง ๆ จากคนในชุมชนเป็นอย่างดี จากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนนั้น ผู้วิจัยจะได้พบความมีน้ำใจจากผู้ใหญ่ใจดีในทุก ๆ หมู่บ้าน ยกตัวอย่างเช่น บ้านสันคะยอมหมู่ที่ 1 คุณประสิทธิ์ พรหมเสน ศักดิ์ ซึ่งเป็นผู้ปกครองของ ค.ญ.อรณี พรหมเสนศักดิ์ น้องฝน ซึ่งมีอาชีพรับจ้างทั่วไปและรับซื้อของเก่า เวลาที่ผู้วิจัยมีการดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน ท่านจะคอยให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น ช่วยไปส่งหนังสือเชิญ ช่วยพาไปรู้จักบ้านบุคคลสำคัญต่าง ๆ ในหมู่บ้าน มาส่งน้องฝนเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง เป็นต้น บ้านป่าดิงงาม หมู่ที่ 3 ถึงแม้ว่าบ้านป่าดิงงามจะมีอุปสรรคในการประสานงานกับผู้นำหมู่บ้านบ้าง แต่ยังมีผู้ใหญ่ใจดีที่คอยให้ความช่วยเหลือ อาทิ เจ้าของร้านขายของชำหน้าลานกีฬาประจำหมู่บ้าน ผู้วิจัยได้เห็นความมีน้ำใจของท่าน ในการจัดกิจกรรมเวทีสัญจรของบ้านป่าดิงงาม ในขณะที่เยาวชนกำลังพักรับประทานอาหารกลางวัน เจ้าของร้านก็เดินมาในเวทีพร้อมกับถือจานใส่ส้มโอ น้ำปลาหวานจานใหญ่มาให้เด็ก ๆ รับประทานร่วมกัน ทั้ง ๆ ที่ผู้วิจัยไม่ได้มีความสนิทสนมกับท่านเลย แต่ท่านก็มีน้ำใจนำผลไม้มาให้ และทุกครั้งที่ท่านเห็นผู้วิจัยและเยาวชนประชุมกันจนมืดค่ำ ท่านก็จะเดินมาชวนให้ไปกินข้าวเย็นด้วยทุกครั้ง เป็นต้น หมู่ที่ 4 บ้านหลุก ครอบครัวยุคุณ ประหยัด ใจดี ผู้ปกครองของ น้องเน ที่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งในการลงพื้นที่บ้านหลุก ไม่ว่าจะเป็นที่หลับที่นอน อาหารการกิน การให้คำปรึกษา การประสานงานต่าง ๆ เสมือนเป็นบ้านหลังที่สองของผู้วิจัย หมู่ที่ 6 บ้านสันป่าสัก คุณประเสริฐ กิตติศักดิ์ หรือลุงเสริฐ ที่เป็นผู้ใหญ่ใจดีอีกท่านหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยและทีมเยาวชนได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้ในการใช้สื่อ วิชชุมชนคนเมืองหละปูน และเป็นผู้สำคัญที่ผลักดันให้เกิดเวทีการจัดอบรมนักจัดรายการวิทยุรุ่นเยาว์ขึ้น และทำให้มีรายการเยาวชนขึ้นในชุมชนตำบลป่าสัก เป็นต้น หมู่ที่ 18 บ้านใหม่จตุจักร ผู้ใหญ่บ้านใจดีที่ท่านคอยช่วยเหลือและสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นอย่างดี อาทิ การประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน การให้ใช้สถานที่ในบ้านในการจัดกิจกรรม การบริการน้ำและผลไม้ต่าง ๆ ในทุกเวทีที่จัดกิจกรรม และยังมีบ้านน้องฟางที่คุณแม่ใจดี ที่คอยให้ความสะดวกในการใช้สถานที่บ้าน การทำน้ำปลาหวานให้กับเยาวชน การกินข้าวร่วมกัน การให้ความเป็นกันเองกับผู้วิจัย เป็นต้น และยังมีผู้ใหญ่ใจดีอีกหลาย ๆ ท่านในแต่ละหมู่บ้านที่ผู้วิจัยไม่สามารถเอ่ยนามได้หมดที่คอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ น้ำใจเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกชุมชนมีความประทับใจเป็นอย่างยิ่งที่ท่านให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นลูกหลานคนหนึ่ง นี่คือน้ำใจที่มีค่าที่ผู้วิจัยได้รับจากการทำวิจัยครั้งนี้

5. การเรียนรู้และฝึกทักษะที่จำเป็นในการอำนวยความสะดวกในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้แก่ ทักษะในการลงพื้นที่เพื่อวิเคราะห์ชุมชน ทักษะในการจับประเด็นสำคัญ ๆ ในการจัดประชุม หรือในวงการพูดคุย ทักษะการเขียนแผนที่ทางความคิด ทักษะในการพูดต่อหน้าชุมชน ทักษะการถอดเทป ทักษะการจัดกระบวนการต่าง ๆ ทักษะในการทำงานร่วมกับคนในชุมชน การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และยังมีทักษะต่าง ๆ อีกมากมายที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้จากการได้ศึกษาวิจัยชิ้นนี้ ทักษะต่าง ๆ จะมีให้เรียนรู้ทั่วไปในการจัดประชุมต่าง ๆ เช่น เวทีชาวบ้าน เวที “เรียนรู้อย่างเท่าทัน สานฝันงานวิจัย” การรายงานความก้าวหน้า งานรวมพลคนวิจัย ฯลฯ จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน การเข้าประชุมกับโครงการวิจัยต่าง ๆ การเรียนรู้ทั้งหมดเป็นประสบการณ์ที่มีค่า ผู้วิจัยสามารถนำทักษะต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ได้จริงในการดำเนินชีวิต การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น การทำงานกับชุมชน ชาวบ้าน และกับเยาวชน ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน สิ่งที่มีค่าที่มีอยู่ในชุมชน อยากจะกลับไปพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อชุมชนเข้มแข็งต่อไป